

Luonnos 1.7.2019

Hallituksen esitys eduskunnalle työeläkelainsäädännön ja sairausvakuutuslain muuttamiseksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi työeläkelakeja, Eläketurvakeskuksesta annettua lakia, työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annettua lakia ja sairausvakuutuslakia.

Työeläkelakeihin ehdotetaan tehtäväksi sairausvakuutuslain työtulouudistuksesta johtuvat muutokset. Muutoksia ehdotetaan säännöksiin siitä, miten oikeus eläkkeeseen palkattomilta ajoilta laskeaan sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisen kuntoutusrahan ajalta.

Työeläkelakien säännöksiä siitä, mikä eläkelaitos ratkaisee eläkehakemuksen, ehdotetaan muutettaviksi. Lisäksi ehdotetaan muutosta työkyvyttömyyseläkkeitä koskevaan yksityisen alan ratkaisevan eläkelaitoksen ja Kevan väliseen neuvottelumenettelyyn. Työeläkelakien säännöksiä työeläkeetuuksien suhteesta raideliikennevastuulain mukaisiin korvauksiin ehdotetaan täsmennettäväksi. Muutoksia ehdotetaan myös työeläkelakien säännöksiin eläkkeeseen oikeuttavista työansioista ja sairausvakuutuslain säännökseen palkkatulosta.

Työeläkelakien säännöksiä eläkelaitoksen oikeudesta saada terveydentilaa koskevia tietoja eläkeasian ratkaisemista varten ehdotetaan täsmennettäväksi. Työeläkelakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännökset tietojen luovuttamisesta eläkelaitoksen ja raideliikennevastuulain mukaisen korvausvelvollisen välillä.

Työntekijän eläkelakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka perusteella työntekijälle ei kartu eläkettä niiden ansioiden perusteella, joiden osalta työnantaja on järjestelmällisesti laiminlyönyt työeläketurvan järjestämisvelvollisuutensa tai ilmoitusvelvollisuutensa, jos työntekijä on ollut tietoinen laiminlyönnistä ja omalla toiminnallaan osaltaan mahdollistanut laiminlyönnin tapahtumisen välttämisen siten myös työntekijän työeläkevakuutusmaksun maksamisen.

Työeläkelakeihin ehdotetaan tehtäväksi vuoden 2017 eläkeuudistukseen liittyviä teknisluonteisia täsmennyksiä. Lisäksi lakeihin ehdotetaan tehtäväksi muista lainmuutoksista johtuvia teknisluonteisia muutoksia.

Eläketurvakeskuksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että laissa tarkennettaisiin ja yksinkertaistettaisiin Eläketurvakeskuksen kustannusosuuksien määräytyminen julkisten ja yksityisten alojen eläkelaitosten kesken.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020. Työansioikäsitettä koskevat lakimuutokset on kuitenkin tarkoitettu tulemaan voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2021.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Sisällys

YLEISPERUSTELUT

Johdanto

Nykytila ja nykytilan arviointi

Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Esityksen vaikutukset

Asian valmistelu

Riippuvuus muista esityksistä

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Lakiehdotusten perustelut

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Voimaantulo

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

LAKIEHDOTUKSET

Rinnakkaistekstit

Muut liitteet

YLEISPERUSTELUT

Johdanto

Suomen työeläkejärjestelmään tehtiin eläkeuudistus vuonna 2017. Lakimuutosten voimaantulon ja soveltamisen myötä työeläkelaeissa on ilmennyt joitakin täsmennys- ja muutostarpeita. Lisäksi työeläkelaeissa on kumottuihin lakeihin kohdistuvia viittauksia, jotka tulisi korjata.

Esityksessä ehdotetut muutokset liittyvät sairausvakuutuslain työtulouudistukseen, viimeisen eläkelaitoksen määräytymiseen, työkyvyttömyyseläkeratkaisun neuvottelumenettelyyn, työeläkevakuuttamisen laiminlyöntiin ja eläkkeeseen oikeuttaviin työansioihin, työeläkelakien mukaiseen takautumisoikeuteen raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta sekä Eläketurvakeskuksen kustannusosuuksien määräytymiseen.

Nykytila ja nykytilan arviointi

Sairausvakuutuslain työtulouudistuksen vaikutukset työeläkelainsäädäntöön

Palkattomien aikojen huomioiminen työeläkejärjestelmässä

Työeläkejärjestelmässä eläkettä karttuu työansioden lisäksi tietyiltä palkattomilta ajoilta. Työntekijän eläkelain 74 §:n perusteella palkattomien aikojen eläkkeeseen oikeuttavia etuuksia ovat muun muassa sairausvakuutuslain (1124/2004) mukaiset päivärahaetuudet ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukainen kuntoutusraha. Näiden etuuksien ajalta karttuu eläkettä sen työtulon perusteella, jonka mukaan kyseisen palkattoman ajan etuuden määrä on laskettu. Työtulo otetaan huomioon 117 prosentin suuruksena laskettaessa eläkekarttumaa vanhempainpäivärahojen (äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainraha) ajalta, 65 prosentin suuruksena sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan ja erityishoitorahan ajalta ja 65 prosentin suuruksena Kansaneläkelaitoksen maksaman kuntoutusrahan ajalta. Eläkettä karttuu vain työntekijälle maksettujen etuuksien ajalta lukuun ottamatta vanhempainpäivärahaa. Työnantajalle maksetun vanhempainpäivärahan ajalta työtulosta otetaan huomioon 17 prosenttia.

Jos vanhempainpäiväraha on ansiotulojen puuttumisen tai niiden vähäisyyden vuoksi maksettu vähimmäismääräisenä, etuuden perusteena olevana tulona otetaan huomioon 741,96 euroa kuukaudessa (vuoden 2019 tasossa). Jos vanhempainpäiväraha on työhön paluun vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan suuruksena, etuuden perusteena olevana tulona pidetään työntekijälle maksetun vähimmäispäivärahan määrää. Osasairauspäivärahan perusteena oleva tulo on puolet sairauspäivärahan perusteena olevasta työtulosta.

Palkattomilla ajoilla on vaikutusta työeläkkeeseen myös työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan eläkeosan kautta. Työkyvyttömyyseläkkeeseen sisältyy ansaitun eläkkeen lisäksi tulevan ajan eläkeosa. Tulevan ajan eläkeosan tarkoituksena on kompensoida sitä eläkekarttumaa, jonka työntekijä olisi saanut työskentelystä, jos työkyvyttömyys ei olisi katkaissut hänen työuraansa. Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot (tulevan ajan ansio) määrätään niiden työeläkelakien mukaisten työansioden ja 74 §:ssä tarkoitettujen palkattomilta ajoilta saatujen etuuksien perusteena olevien tulojen perusteella, jotka työntekijällä on ollut työkyvyttömyyden alkamisvuotta edeltäneiden viiden kalenterivuoden aikana.

Sairausvakuutuslain työtulouudistus

Sairausvakuutuslain ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain työtuloja koskevia säännöksiä koskeva uudistus tulee voimaan vuoden 2020 alusta. Uudistuksen tavoitteena on ajantasaistaa sairausvakuutuslain vanhentuneet tulosäännökset ja selkeyttää ja yksinkertaistaa päivärahaetuuden ja kuntoutusrahan määräytymisperusteita. Tarkoituksena on, että määräytymisperusteet olisivat etuuden hakijalle ymmärrettävät ja että päiväraha vastaisi nykyistä paremmin hakijan ansionmenetystä etuuden alkaessa. Uudistuksessa on myös otettu huomioon kansallisen tulorekisterin tarjoamat mahdollisuudet siihen, että etuuksia myönnettäessä tarvittavat tulotiedot pääosin saataisiin tulorekisteristä.

Uuden lain myötä sairausvakuutuslain mukainen päivärahaetus sekä Kelan maksama kuntoutusraha määräytyvät vakuutetun vuositulon perusteella ja nykyisestä sairausvakuutuslain työtulon käsitteestä luovutaan kokonaan. Vuositulolla tarkoitetaan työkyvyttömyyden tai etuusoikeuden alkamista edeltävää kalenterikuukautta edeltävien 12 kalenterikuukauden tuloja. Vuosituloon luetaan näiden 12 kuukauden aikana maksetut palkkatulot, kyseisenä aikana voimassa ollut yrittäjän tai maatalousyrittäjän eläkelain mukainen työtulo, kyseiseen aikaan kohdistuva vakuutuspalkka ja etuuteen perustuva tulo.

Vuositulo vastaa nykyisiä määräytymisperusteita paremmin henkilön tulotasoa työkyvyttömyyden tai etuusoikeuden alkaessa. Vuositulo korvaa nykyiset säännökset verotuksessa vahvistetuista työtuiloista, vakuutetun esittämistä työtuloista ja edeltävän etuuden käyttämisestä päivärahan perusteena. Sen sijaan nykyinen säännös vanhempainpäivärahan perustumisesta edellisen vanhempainpäivärahan perusteena olleeseen työtuloon säilyy muutoin, mutta perusteeksi voi tulla edellisen vanhempainpäivärahan perusteena ollut vuositulo. Henkilön vuositulo voi muodostua useista eri tulolajeista, jos hän on työkyvyttömyyttä tai etuusoikeutta edeltävällä ajalla saanut yhtäaikaaisesti esimerkiksi etuutta ja palkkatuloa ja toiminut lisäksi yrittäjänä.

Pääsääntöisesti päivärahaetuuden perusteena ovat etuusoikeuden alkamista edeltävää kalenterikuukautta edeltäneiden 12 kalenterikuukauden tulot. Tietyissä, laissa tarkemmin säädetyissä tilanteissa päivärahaetus voi kuitenkin poikkeuksellisesti määräytyä työkyvyttömyyden tai etuusoikeuden alkamista välittömästi edeltävää kalenterikuukautta edeltäneiden kolmen kalenterikuukauden vuosituloksi muutettujen tulojen perusteella. Tällainen erityistilanne voi tulla kyseeseen esimerkiksi silloin, kun opiskelija on saanut opintonsa päätökseen ja siirtynyt työelämään tai vanhempi on hoitovapaan jälkeen palannut töihin. Lisäksi edellytyksenä on, että kolmen kalenterikuukauden tulot ovat olleet neljällä kerrottuna vähintään 20 prosenttia suuremmat kuin etuusoikeuden alkamista edeltävien 12 kalenterikuukauden tulot.

Vuosituloon vaikuttavana palkkatulona otetaan huomioon kaikki 12 kalenterikuukauden tarkastelujaksolla maksetut palkat. Näin huomioiduksi tulevat myös epäsäännöllisesti tai esimerkiksi kerran vuodessa maksettavat suoritukset. Samoin esimerkiksi palkankorotukset ja satunnaiset, lyhyetkin työsuhteet tulevat huomioiduksi päivärahan määrässä. Yrittäjän päivärahaetus määräytyy jatkossa vahvistetun yrittäjän eläkelain tai –maatalousyrittäjän eläkelain mukaisen työtulon perusteella, eikä esimerkiksi yrittäjän ansiotuloa elinkeinotoiminnasta ja palkkatuloa omasta yrityksestä enää oteta huomioon etuuden määräytymisperusteena.

Vuositulossa huomioitavan etuuteen perustuvan tulon tarkoituksena on osin korvata nykyistä päivärahaetuuden perustumista edeltävään etuuteen (työttömyysturvalain (1290/2002) mukainen työttö-

myysetuus, opintotukilain (65/1994) mukainen opintoraha ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain tai työeläkelakien mukainen kuntoutusraha). Huomioitavia etuuksia on kuitenkin huomattavasti nykyistä enemmän. Etuuteen perustuva tulo voi etuuslajista riippuen olla joko sellaista etuustuloa, joka huomioidaan vuositulossa sellaisenaan, tai sellaista etuustuloa, joka otetaan huomioon laskennallisena tulona. Etuudet, jotka ovat luonteeltaan ansionmenetykskorvausta ja joiden määrä vastaa täysin tai suurelta osin vakuutetulle tapaturmasta tai vahingosta aiheutunutta ansionmenetystä, otetaan vuositulossa huomioon myönnetyn suuruisena vastaavasti kuin palkkatulo. Tällaisia etuuksia ovat esimerkiksi liikennevakuutuslain sekä työtapaturmaa ja sotilastapaturmaa koskevien eri lakien nojalla myönnetyt ansionmenetykskorvaukset. Sen sijaan etuuksille, joissa korvaustason ei ole tarkoitus olla ansionmenetyksen suuruinen, määritellään laskennallinen etuuden perusteena ollut tulo. Tällöin etuuden taso ei pienene esimerkiksi siirryttäessä työttömyysetuudelta päivärahaetuudelle tai toiselta päivärahaetuudelta toiselle. Tällaisia etuuksia ovat työttömyysturvalain mukainen työttömyysetuus, vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukainen vuorottelukorvaus, sairausvakuutuslain mukainen päivärahaetus, Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain tai työeläkelakien mukainen kuntoutusraha, työeläkelakien tai kansaneläkelain (568/2007) mukainen työkyvyttömyyseläke, takuueläkkeestä annetun lain (703/2010) mukainen takuueläke, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukainen aikuiskoulutustuki, kansanedustajan eläkkeestä ja sopeutumisrahasta annetun lain (329/1967) mukainen sopeutumiseläke tai sopeutumisraha tai opintotukilain mukainen opintoraha. Etuuden perusteella laskettu ns. laskennallinen tulo vastaa sitä tuloa, jolla vakuutettu olisi saanut yhtä suuren päivärahaetuuden kuin hänen saamansa muu etuus on ollut.

Sairausvakuutuslain työtulouudistuksen vaikutukset työeläkkeisiin

Sairausvakuutuslain työtulosäännöksiä koskevan uudistuksen myötä nykyinen työtulon käsite poistuu ja päivärahaetus perustuu jatkossa hakijan vuosituloon. Vuositulo voi koostua paitsi palkkatulosta tai yrittäjätulosta, myös etuuteen perustuvasta tulosta. Voimassa olevan työeläkelainsäädännön mukaan eläke karttuu sen työtulon perusteella, joka on ollut päivärahaetuuden perusteena. Sairausvakuutuslakiin tehdyillä muutoksilla on siten vaikutuksia siihen, miten eläkettä karttuu palkattomilta ajoilta. Muutos vaikuttaa myös tulevan ajan eläkkeen perusteena oleviin tuloihin.

Viimeisen eläkelaitoksen määräytyminen

Työeläkejärjestelmässä on käytössä niin sanottu viimeisen eläkelaitoksen periaate (VILMA), jonka mukaan työeläkkeen myöntää ja maksaa se eläkelaitos, jossa palkansaaja tai yrittäjä on ollut viimeiseksi vakuutettuna. Tämä viimeinen eläkelaitos selvittää kaikki hakijalle kertyneet työeläkkeet, antaa päätösyhdistelmän näistä eläkkeistä ja hoitaa niiden maksamisen. Periaatteen soveltamisalan piiriin kuuluvat yksityisten alojen eläkejärjestelmä, kunnallinen eläkejärjestelmä, valtion eläkejärjestelmä, evankelis-luterilaisen kirkon eläkejärjestelmä ja Kelan toimeisuhde-eläkkeet.

Työntekijän eläkelain (395/2006) mukaisesti työntekijän, joka on kuulunut vain yksityisten alojen työeläkelakien mukaiseen eläketurvaan, eläkeasian ratkaisee se eläkelaitos, jossa työntekijän yksityisten alojen työeläkelakien mukaisia työansioita on vakuutettu määrältään eniten kahden viimeisen kalenterivuoden aikana (tarkastelu aika). Kyseinen eläkelaitos myös maksaa eläkkeen ja hoitaa muut eläkelaitoksen tehtävät. Kahden viimeisen kalenterivuoden tarkasteluaikaa käytetään selvittäessä kaikkien yksityisten alojen eläkelaitosten keskuudesta ratkaiseva yksityisten alojen eläkelaitos. Samaa kahden viimeisen kalenterivuoden tarkasteluaikaa noudatetaan myös silloin, kun määritellään viimeinen eläkelaitos yksityisten alojen eläkejärjestelmän ja julkisten alojen eläkejärjestelmien välillä.

Yksityisten alojen eläkelaitosten keskuudessa on tullut esiin käytännön ongelmana se, että yksityisten alojen eläkelaitosten keskuudessa eläke- tai kuntoutushakemukset saattavat mennä ratkaistavaksi ansioiden perusteella muuhun kuin viimeisen työskentelyn vakuuttaneeseen eläkelaitokseen, kun työnantajan eläkelaitos on vaihtunut tai kun työntekijä on vaihtanut työpaikkaa. Kuntoutusasioissa eläkelaitokset ovat voineet sopia kuntoutusasian käsitteleväksi eläkelaitokseksi viimeksi vakuuttaneen eläkelaitoksen, mutta eläkepäätös on saattanut tulla annettavaksi toisesta eläkelaitoksesta.

Myös ikään perustuvien eläkkeiden (vanhuuseläke ja osittainen varhennettu vanhuuseläke) kohdalla asiakas voi saada ennakkoneuvontaa yhdestä eläkelaitoksesta, mutta eläkepäätös tulee annettavaksi muusta eläkelaitoksesta.

Työkyvyttömyyseläkeratkaisun neuvottelumenettely

Työntekijän eläkelaisissa ja julkisten alojen eläkelaisissa (81/2016) säädetään Kevan ja yksityisten alojen eläkelaitosten välisestä neuvotteluvollisuudesta työkyvyttömyyseläkeratkaisua tehtäessä (*VILMA -neuvottelu*). Viimeisenä eläkelaitoksena toimivan Kevan on ennen päätöstään pyydettävä yksityisten alojen ratkaisevan eläkelaitoksen arvio työntekijän työkyvystä. Neuvottelumenettelyä sovelletaan silloin, kun Keva viimeisenä eläkelaitoksena ratkaisee oikeuden työkyvyttömyyseläkkeeseen ammatillisen työkyvyttömyysmääritelmän nojalla eli kun henkilö on julkisessa virka- tai työsuhteessa eläketapahtumahetkellä ja yksityisten alojen karttuneen eläkkeen määrä on yli 974,92 euroa kuukaudessa (vuoden 2019 tasossa).

Neuvottelumenettelyn tavoitteena on ollut mahdollistaa viimeisenä eläkelaitoksena toimivan julkisen puolen eläkelaitoksen ja yksityisen eläkelaitoksen välinen neuvottelu tietyissä työkyvyttömyyseläkeratkaisutilanteissa yhtenäisen työkyvyttömyyseläkeratkaisun saavuttamiseksi. Tarkoituksen mukaiseksi on nähty, että viimeinen eläkelaitos voisi ratkaista oikeuden työkyvyttömyyseläkkeeseen myös muiden eläkejärjestelmien vapaakirjaeläkkeiden osalta.

Neuvottelumenettelylle on eläkelaitosten kesken sovittu kahden viikon määräaika. Jos yksityisten alojen ratkaiseva eläkelaitos ja Keva ovat eri mieltä työntekijän työkyvyn arvioinnista, ne ratkaisevat kumpikin omalta osaltaan eläkeasian erikseen.

Käytännössä neuvottelumenettelyt eivät ole juurikaan johtaneet eriäviin ratkaisuihin eläkelaitosten välillä, ja nykyiset neuvottelumenettelyn edellytykset ovat osoittautuneet harvoin konkretisoituviiksi. Neuvottelumenettelyssä on korostunut työnantajayhteistyö. Karttuneen eläkkeen määrän tutkimisen sijaan on tullut tarvetta tarkastella yksityisen puolen rinnakkaisen työsuhteen ansioiden määrää silloin, kun Keva on viimeinen eläkelaitos ansioiden perusteella. Keva on lainsäädännössä määritellyn neuvottelumenettelyn lisäksi tiedustellut rinnakkaisuustilanteissa yksityisten alojen eläkelaitoksen kantaa eläkehakemukseen ennen hakemuksen ratkaisemista, silloin kun yksityisen työsuhteen ansiot ovat ylittäneet kahden vuoden tarkastelujaksolla 17 807,01 euroa (2019 tasossa). Lisäksi on sovittu, että yksityisten alojen eläkelaitos hoitaa kaiken työnantajayhteistyön, kuten työnantajan lausunnon pyytämisen ja eläkemyönnön ilmoittamisen työnantajalle.

Työeläkevakuuttamisen laiminlyönti ja eläkkeeseen oikeuttavat työansiot

Työntekijän eläkelain mukaan työnantajan velvollisuutena on järjestää työntekijöidensä eläketurva. Palkanmaksun yhteydessä työnantaja pidättää työntekijän työeläkevakuutusmaksun maksamastaan

palkasta ja täten työntekijä osallistuu eläketurvan kustantamiseen. Työnantaja maksaa työeläkevakuutusmaksun kokonaisuudessaan työeläkelaitokselle. Työnantaja vastaa eläkelaitokselle myös työntekijän työeläkevakuutusmaksun osuudesta.

Työeläke karttuu työntekijälle eläkkeen perusteena olevien työansioden perusteella. Sekä työeläkevakuutusmaksut että eläkekarttuma määräytyvät samojen työansioden perusteella. Koska työeläketurvan järjestäminen ja työeläkevakuutusmaksun maksaminen ovat työnantajan velvollisuuksia, on työntekijän eläkevakuuttamisessa lähtökohtana se, että työntekijällä on tehdyn työn perusteella oikeus eläkekarttumaan myös silloin, kun työnantaja on laiminlyönyt vakuuttamisvelvollisuutensa. Eläkekarttuma ei ole riippuvainen myöskään siitä, miten työnantajalle määrättyjen vakuutusmaksujen perintä onnistuu. Työntekijälle karttuu eläkettä myös silloin, kun vakuutusmaksujen perinnän epäonnistumisen taustalla on se, että vakuuttaminen on kokonaan laiminlyöty tai vakuutetut ansiot on ilmoitettu liian pieninä tai ne on jätetty kokonaan ilmoittamatta.

Työntekijä voi tarkistaa omat eläkettä kartuttaneet ansionsa työeläkeotteelta. Jos työntekijä havaitsee vakuutettuja ansioita koskevissa tiedoissa virheen tai puutteen, eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen on selvitettävä tietojen oikeellisuus. Eläketurvakeskuksen ja yksityisten alojen eläkelaitosten velvollisuus selvittää tietojen oikeellisuus on rajattu kuuteen otteen antamista edeltävään kalenterivuoteen. Sitäkin vanhemmat tiedot voidaan kuitenkin oikaista, jos työntekijä pystyy itse esittämään riidattoman näytön työansioistaan, joiden perusteella hänet olisi pitänyt vakuuttaa. Yksityisellä sektorilla työskentelevä työntekijä saa työeläkeotteen eläkelaitokselta kirjeitse joka kolmas vuosi, jollei hän ole valinnut sähköistä työeläkeotetta. Ajantasainen sähköinen työeläkeote on luettavissa verkkopalvelun kautta milloin tahansa.

Työntekijälle karttuu eläkettä myös silloin kun työnantaja on laiminlyönyt vakuuttamisvelvollisuutensa. Työntekijä ei ole vastuussa eläkevakuuttamisesta eikä hän aina tiedä tai edes voisi tietää työnantajan laiminlyönneistä. On kuitenkin myös tilanteita, joissa työ on tehty pimeänä ja voidaan arvioida, että työntekijä on ollut hyvin tietoinen vakuuttamisen laiminlyönnistä. Palkka on voitu maksaa epätavallisella tavalla, esimerkiksi käteisenä ilman tositteita, eikä työntekijä ole myöhemmin ilmoittanut ansioita henkilökohtaisessa verotuksessaan tai pyytänyt työeläkeotetietojensa korjaamista otteen saatuaan. Hänen palkastaan ei myöskään ole pidätetty työntekijän työeläkevakuutusmaksua. Jos tällaisessa laiminlyöntitilanteissa vakuutusmaksua ei enää saada perittyä työnantajalta, työntekijälle karttunut eläketurva kustannetaan vakuutusmaksun maksutappio-osalla yhteisesti muiden työnantajien vakuutusmaksuilla. Tällöin asianmukaisesti velvoitteensa hoitaneet työnantajat ja työntekijän työeläkevakuutusmaksun kautta myös työntekijät kustantavat vakuuttamisen laiminlyönnissä mukana olleiden henkilöiden eläketurvan.

Vuoden 2016 alussa voimaan tulleessa työtapaturma- ja ammattitautilaissa (459/2015) on säännös, jonka perusteella on mahdollista evätä työtapaturma- ja ammattitautilain mukainen korvaus, jos työntekijä on ollut tietoinen tapaturmavakuutuksen laiminlyönnistä ja aktiivisesti myötävaikuttanut laiminlyöntiin. Vastaavanlainen säännös olisi perusteltua lisätä myös työntekijän eläkelakiin.

Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot ja sairausvakuutuslain mukainen palkkatulo

Työntekijän eläkelaisissa, merimieseläkelaisissa (1290/2006) ja julkisten alojen eläkelaisissa on säännökset siitä, mitkä suoritukset otetaan huomioon eläkkeen perusteena olevina työansioina. Periaatteena on, että työeläkelakien mukaan vakuutetaan työntekoa ja työnteosta saatua ansiota. Työansiota määrättäessä otetaan huomioon palkka, tulospalkkio tai muu vastike, joka on maksettu tai

sovittu maksettavaksi korvauksena työstä. Työeläkelakien soveltamisen yhteydessä on tullut esille tarpeita täsmentää säännöksiä eläkkeeseen oikeuttavista työansioista tietyiltä osin.

Työeläkelaeissa ei ole erityissäännöstä työpanokseen perustuvasta osingosta, joten yhtiön osakkaalle maksettua osinkoa, silloinkaan kun se perustuu työpanokseen, ei pidetä eläkkeen perusteena olevana työansiona. Muun kuin osakkaan (esim. osakkaan intressipiiriin kuuluvan henkilön) työpanokseen perustuva osinko katsotaan sen henkilön eläkkeen perusteena olevaksi työansioksi, jonka työpanoksesta on kysymys. Työeläkelakien mukainen eläkkeen perusteena oleva työansio on vastiketta työnteosta. Työpanokseen perustuva osinko perustuu työntekoon, työpanokseen. Siten työpanokseen perustuva osinko on luonteeltaan palkkaan verrattava suoritus, joka maksetaan työpanososingon muodossa. Työeläkelakeja olisi perusteltua täsmentää siten, että myös työpanokseen perustuva osinko luettaisiin eläkkeen perusteena olevaan työansioon.

Osakepalkkiot ovat pääsääntöisesti vastiketta työstä. Osakepalkkiot jäävät kuitenkin eläkkeen perusteena olevan työansion ulkopuolelle, jos palkkio annetaan työnantajayhtiön tai sen kanssa samaan konserniin tai muuhun vastaavaan taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvan yhtiön viranomaisen valvonnan alaisessa arvo-paperipörssissä noteerattuina osakkeina, sijoitustalletuksena tai muulla vastaavalla tavalla, taikka osakkeiden sijasta osin tai kokonaan rahana, ja palkkiona saatavan edun arvo riippuu kyseisten osakkeiden arvon kehityksestä palkkion lupaamisen jälkeisenä, vähintään vuoden mittaisena aikana. Soveltamiskäytännössä tulkinnallisia tilanteita on aiheutunut siitä, milloin osakepalkkio katsotaan annetuksi ja miten vuoden odotusaika lasketaan. Lakia tulisi täsmentää tältä osin.

Työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua ei lähtökohtaisesti pidetä vastikkeena työstä, koska työsuhdeoptiosta saatavan edun arvo määräytyy osakkeen arvonkehityksen perusteella eikä työntekijän työpanoksella ole välitöntä vaikutusta työsuhdeoptiosta saatavan edun määrään. Jos osakkeen sovittu merkintähinta option luovutusajankohtana on kuitenkin selvästi alempi kuin osakkeen markkinahinta, työsuhdeoptiosta saatavan edun määrä ei muodostu pääasiassa osakkeiden kurssikehityksen perusteella tulevaisuudessa vaan työntekijä saa selvästi arvioitavissa olevan rahanarvoisen edun jo optio-oikeuden luovutushetkellä. Tällöin työntekijän option luovutusajankohtana saamaa etua pidetään soveltamiskäytännössä vastikkeena työstä. Lakia tulisi täsmentää sen osalta, missä tilanteissa työsuhdeoptiosta saatu etu otetaan huomioon eläkkeeseen oikeuttavissa työansioissa.

Sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien tarkoituksena on korvata ansionmenetystä, joka aiheutuu työstä poissaolosta. Näin ollen, vastaavasti kuin työeläkelainsäädännössä, päivärahaetuuden perusteena huomioidaan tuloja, jotka ovat korvausta tehdystä työstä. Päivärahaetuuksien perusteena olevassa vuositulossa huomioitava palkka on määritelty siten, että palkkakäsité pääosin vastaa työeläkelakien palkkakäsitettä. Myös palkansaajien ja yrittäjien päivärahamaksu sekä työnantajan sairausvakuutusmaksu määräytyvät saman palkkakäsitteen mukaisesti. Sairausvakuutuslaissa on vastaavat säännökset osakepalkkioista ja työsuhdeoptioista kuin työeläkelaeissa. Työpanososingosta ei ole sairausvakuutuslaissa erikseen säädetty, mutta soveltamiskäytännössä se on voitu katsoa sairausvakuutuslain mukaiseksi palkaksi.

Työeläkelakien mukainen takautumisoikeus raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta

Työeläkelakeihin lisättiin vuoden 2017 alusta säännös, jonka mukaan eläkelaitoksilla on oikeus periä raideliikennevastuulain (113/1999) mukaisesta ansionmenetyskorvauksesta vähennettyä työeläkettä vastaava määrä takaisin raideliikennetoiminnan harjoittajalta. Työntekijän eläkelain 95 §:n 2 momentin mukaan eläkelaitoksella on oikeus saada maksamansa työkyvyttömyyseläkkeen, perhe-

eläkkeen ja kuntoutusetuuden määrä takaisin raideliikennevastuulain mukaan korvausvelvolliselta, jos työntekijän työkyvyttömyyden tai edunjäntäjän kuoleman aiheuttaa raideliikennevastuulain mukaan korvattava vahinkotapahtuma. Eläkelaitoksen oikeus korvaukseen voi olla enintään sen suuruisen, mitä vahinkoa kärsinyt tai edunsaaja raideliikennevastuulain mukaan olisi oikeutettu saamaan.

Raideliikennevastuulakia sovelletaan raideliikenteessä aiheutuneiden henkilövahinkojen korvaamiseen. Raideliikennevastuulain mukaan vahingot korvataan soveltaen vahingonkorvauslain (412/1974) säännöksiä. Raideliikennevastuulain mukaisia toimijoita ovat esimerkiksi VR-Yhtymä Oy, Helsingin kaupungin liikennelaitos, kaluston omistajat, liikenteen-ohjaus (Finrail Oy) ja yksityisraiteiden haltijat. Lakia sovelletaan myös ulkomaisiin toimijoihin. Raideliikennevastuulain mukaista ansionmenetyskorvausta määrättäessä ansionmenetyskorvausta ei katsota syntyneen siltä osin kuin vahinkoa kärsineellä on oikeus työeläkkeeseen. Raideliikennevastuulain mukaisesta ansionmenetyskorvauksesta vähennetään työeläke.

Työeläkelakien takautumisoikeutta koskevalla säännöksellä tarkoitetaan käytännössä sitä, että raideliikennevahingosta vastuussa oleva taho korvaa työeläkejärjestelmälle vahingosta syntyneet ylimääräiset etuusmenot. Takautumisoikeuden perusteella korvausvastuussa on raideliikennetoiminnan harjoittaja. Etuudensaajan näkökulmasta pääasiallinen etuuden maksaja on työeläkelaitos, ja raideliikennevastuulain mukaisesta ansionmenetyskorvauksesta maksetaan etuudensaajalle vain työeläkkeen ylittävä määrä. Eläkelaitoksen takautumisoikeus päättyy, kun henkilö täyttää vanhuuseläkeiän. Jos raideliikennevahinko sattuu vanhuuseläkkeen aikana, ei eläkelaitoksella ole takautumisoikeutta.

Työeläkelakien ja raideliikennevastuulain säännökset eivät nykyisin anna eläkelaitoksille oikeutta kieltäytyä maksamasta työkyvyttömyyseläkettä, perhe-eläkettä tai kuntoutusetuutta täysimääräisenä sellaiselle eläkkeenhakijalle, joka on samalta ajalta jo saanut maksuun raideliikennevastuulain mukaista korvausta. Työeläkelaeista puuttuvat myös tietojen saamista ja antamista koskevat säännökset raideliikennevastuulain mukaisten korvausten osalta.

Terveystietojen saaminen eläkeasian käsittelyä varten

Työeläkelaeissa on säännökset eläkelaitoksen, Eläketurvakeskuksen ja työntekijän eläkelain mukaisten muutoksenhakuelinten oikeudesta salassapitosäännösten estämättä saada pyynnöstä eläkkeenhakijan terveystilaa koskevia tietoja terveydenhuollon ammattihenkilöiltä ja terveyden- ja sosiaalihuollon organisaatioilta työeläkelakien mukaisia tehtäviä varten. Säännösten mukaan oikeus saada tietoja koskee lausuntoja ja muita vakuuttamis-, eläke- tai etuusasian toimeenpanemiseksi välttämättömiä tietoja eläkkeenhakijan potilasasiakirjoista, kuntoutuksesta, terveystilasta, hoidosta sekä työkyvystä, jollei hakija itse toimita edellä mainittuja tietoja.

Tietopyyntöä käsiteltäessä tietoja luovuttavan tahon tulee rekisterinpitäjänä harkita, onko tietojen luovuttaminen välttämätöntä. Käytännössä tietojen luovuttajan on vaikea arvioida, mitkä tiedot ovat välttämättömiä etuusasian ratkaisemiseksi. Esimerkiksi työkyvyttömyyseläkehakemuksen ratkaiseminen edellyttää eläkelaitokselta kokonaisvaltaista työ- ja toimintakyvyn arviointia. Työeläkelakeihin olisi perusteltua täsmentää, mitkä tiedot ovat välttämättömiä työeläkeasian ratkaisemiseksi. Tällöin nämä tiedot voitaisiin luovuttaa ilman rekisterinpitäjän nimenomaista harkintaa.

Vuoden 2017 eläkeuudistus ja muut lainmuutokset

Suomen eläkejärjestelmä uudistui merkittävästi vuoden 2017 alusta voimaan tulleen eläkeuudistuksen myötä. Lakimuutosten voimaantulon ja soveltamisen myötä työeläkelaeissa on ilmennyt joitakin täsmennystarpeita. Lisäksi työeläkelaeissa on kumottuihin lakeihin kohdistuvia viittauksia, jotka tulisi korjata.

Eläketurvakeskuksen kustannusosuuksien määräytyminen

Eläketurvakeskus on työeläketurvan toimeenpanon ja kehittämisen yhteistyöelin, jonka tehtävistä ja toiminnasta säädetään Eläketurvakeskuksesta annetulla lailla (397/2006). Mainitun lain 5 §:ssä säädetään vastuusta Eläketurvakeskuksen kustannuksista. Työeläkelakien mukaista eläketurvaa hoitavat eläkelaitokset vastaavat Eläketurvakeskuksen lakisääteisten tehtävien hoitamisesta aiheutuvista kustannuksista siltä osin kuin Eläketurvakeskuksen saamat toimintokohtaiset palvelumaksut ja muut tuotot eivät riitä niitä kattamaan.

Julkisten ja yksityisten alojen eläkelaitokset osallistuvat vakuuttamiensa työansioden mukaisessa suhteessa Eläketurvakeskuksen toiminnasta aiheutuvien kustannusten kattamiseen. Eläketurvakeskuksen kustannusosuudet otetaan huomioon työeläkemaksussa. Vuonna 2019 osuudet ovat 0,04 prosenttia vakuutetuista työansioista.

Nykyinen Eläketurvakeskuksen kustannusosuuksien kohdentuminen julkisten ja yksityisten alojen kesken perustuu noin 1,5 vuoden päähän arvioituihin tietoihin vakuutettavasta palkkasummasta ja Eläketurvakeskuksen kustannuksista ja niiden jakautumisesta yksityiselle ja julkiselle sektorille. Arviotietojen ja toteutuneiden tietojen välistä eroa tasoitetaan Eläketurvakeskuksen kustannusosuusvelalla, mutta sektorien välistä eroa ei voida korjata. Tämän seurauksena on mahdollista, että julkisen tai yksityisen alan eläkelaitoksille kohdistuisi virheellinen kustannusosuus. Vuoteen 2017 mennessä arviotietojen ja toteutuneiden tietojen välillä on ollut eroja yhtä paljon molempiin suuntiin.

Eläkelaitoksen kustannusosuutta laskettaessa huomioon otettava vakuutettujen työansioden osuus määrätään erikseen julkisten alojen eläkelaitoksille, Merimieseläkekassalle ja Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle sen mukaan, kuinka suuri osuus Eläketurvakeskuksen tuottamista palveluista arvioidaan kohdistuvan näille eläkelaitoksille. Työansioden osuuksien suuruudesta säädetään tarkemmin vakuutettujen työansioden huomioon ottamisesta laskettaessa eräiden eläkelaitosten osuutta Eläketurvakeskuksen kustannuksista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (911/2018).

Eläketurvakeskuksessa seurataan, millä osuudella kukin Eläketurvakeskuksen tuottama palvelu kohdistuu yksityisten ja millä osuudella julkisten alojen eläkelaitoksille sekä miten Merimieseläkekassan ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen käyttämät palvelut poikkeavat muiden yksityisten alojen eläkelaitosten palveluista. Palvelujen kustannusten jakautumista seurataan Eläketurvakeskuksen hallituksen hyväksymän laskentatavan mukaisesti.

Seurannan pohjalta on vuosittain arvioitava, milloin ero on niin merkittävä ja vakiintuva, että se vaatisi valtioneuvoston asetusmuutoksen. Ero asetuksen mukaisen ja toteutuneiden palveluosuuksien välillä on usein ollut noin 0,2 - 0,3 miljoonaa euroa vuosittain. Tämän suuruusluokan ero tulee helposti jo asetuksessa olevista kiinteistä kertoimista suhteessa vaihteleviin kuluihin. Myös sektori-kohtaiset työansiot ovat arvioita kertoimia määrättäessä, ja voivat aiheuttaa eroa kustannusosuuksien jakautumiseen.

Valtioneuvoston asetusmuutos on käytännössä vaikuttanut eläkelaitosten kustannusosuuksiin aikaisintaan kahden vuoden viiveellä. Toteutuneiden ja asetuksen määrittämien palveluosuuksien mukaista eroa ei voida korjata takautuvasti.

Vuonna 2018 Eläketurvakeskuksessa tehty vuosittainen seuranta osoitti, että vuonna 2017 julkisten alojen maksama osuus kustannuksista jäi 0,8 miljoonaa euroa palveluiden perusteella arvioitua kustannusosuutta pienemmäksi. Valtioneuvoston asetusta muutettiin sen seurauksena. Vuonna 2019 julkisten alojen työansioista huomioon otettava osuus on 3/4 aiemman 2/3 sijaan. Palveluosuuksien lopullinen jakautuminen vuoden 2019 osalta selviää kuitenkin vasta vuonna 2020, eikä siitä mahdollisesti aiheutuvaa eroa voida korjata jälkikäteen.

Eläketurvakeskuksen kustannusosuudella katettavat kustannukset ovat vuosittain noin 40 miljoonaa euroa. Vuonna 2017 yksityisen alan vakuuttajille Eläketurvakeskuksen palveluista kohdistui noin 80 prosenttia ja julkisen alan vakuuttajille noin 20 prosenttia. Vuodelle 2019 tehty asetusmuutos kasvatti julkisten eläkelaitosten kustannusosuutta vajaalla miljoonalla eurolla ja vastaavasti yksityisten eläkelaitosten kustannusosuus pieneni samalla määrällä.

Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Sairausvakuutuslain työtulouudistuksen vaikutukset työeläkelainsäädäntöön

Työeläkelakeja ehdotetaan muutettaviksi sairausvakuutuslain työtulouudistuksen johdosta. Muutoksia ehdotetaan säännöksiin siitä, miten oikeus eläkkeeseen palkattomilta ajoilta lasketaan sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisen kuntoutusrahan ajalta. Oikeus eläkkeeseen näiden etuuksien ajalta laskettaisiin sairausvakuutuslaissa tarkoitetun vuositulon perusteella. Sairausvakuutuslaissa vuositulosta säädetään 11 luvun 2 §:ssä. Vuositulolla tarkoitetaan työkyvyttömyyden tai etuusoiden alkamista edeltävää kalenterikuukautta edeltävien 12 kalenterikuukauden tuloja. Vuositulo voi sisältää palkkatuloa, yrittäjätuloa, vakuutuspalkkaa, ansionmenetykskorvauksia ja etuuden perusteella laskettua etuusperusteista tuloa.

Palkattomien aikojen eläkekarttuman tarkoituksena on korvata sitä eläkekarttumaa, joka työntekijällä on jäänyt saamatta ansiotulojen puuttumisen vuoksi. Työeläkettä karttuu palkattomilta ajoilta ansiosidonnaisilta etusajoilta ja karttumisen perusteena on kyseisen etuuden pohjana oleva tulo. Ansioihin perustumattomien etuuksien ajalta ei kartu eläkettä (esimerkiksi työmarkkinatuki) lukuun ottamatta vähimmäistasoista vanhempainpäivärahaa sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetussa laissa säädettyä, valtion varoista kustannettavaa karttumaa. Jotta laissa säilyisi edelleen se periaate, että eläkekarttuman saaminen edellyttää yhteyttä työansioihin, oikeus eläkkeeseen edellyttäisi sitä, että vuosituloon sisältyy vähintään työntekijän eläkelain vakuuttamisvelvollisuuden alarajan (59,36 euroa vuodessa vuoden 2019 tasossa) verran sairausvakuutuslain 11 luvun 3 §:ssä tarkoitettua palkkatuloa tai 11 luvun 4 §:ssä tarkoitettua yrittäjätuloa. Vanhempainpäivärahojen osalta laissa säilytettäisiin kuitenkin edelleen erityissäännökset siitä, että päivärahan ajalta on oikeus eläkkeeseen, vaikka päivärahan perusteena olevaan tuloon ei sisältyisi riittävästi palkkatuloa tai yrittäjätuloa.

Jotta muutos saataisiin toteutettua kustannusneutraalisti niin, että sillä ei olisi vaikutusta työeläkemeno, ehdotetaan myös muutettavaksi niitä kertoimia, jotka määrittävät, millä painoarvolla tulo otetaan eläkkeen laskennassa huomioon. Kustannusneutraalius edellyttäisi kertoimen korottamista vanhempainpäivärahojen osalta ja kertoimien laskemista sairauspäivärahan, osasairuspäivärahan,

erityishoitoraha sekä Kansaneläkelaitoksen maksaman kuntoutusrahan osalta. Äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahan perusteena oleva tulo otettaisiin huomioon 121 prosentin suuruisena siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle ja 21 prosentin suuruisena siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työnantajalle. Sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan ja erityishoitorahan perusteena oleva tulo otettaisiin huomioon 62 prosentin suuruisena ja kuntoutusrahan perusteena oleva tulo 55 prosentin suuruisena.

Sairausvakuutuslain mukaisten päivärahojen ja Kansaneläkelaitoksen maksaman kuntoutusrahan perusteena oleva vuositulo otettaisiin huomioon myös tulevan ajan eläkkeen ansioita määrättäessä. Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevia ansioita koskeviin säännöksiin tehtäisiin tästä johtuvat täsmennykset.

Viimeisen eläkelaitoksen määräytyminen ja työkyvyttömyyseläkeratkaisun neuvottelumenettely

Työeläkelakien säännöksiä viimeisen eläkelaitoksen määräytymisen ja työkyvyttömyyseläkeratkaisun neuvottelumenettelyn osalta ehdotetaan muutettavaksi.

Työntekijän eläkelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että eläkehakemusta ohjattaessa eläkehakemuksen ratkaisisi yksityisten alojen eläkelaitosten osalta viimeisimmän ansiotoiminnan vakuuttanut eläkelaitos kaikissa eläkelajeissa. Lisäksi työntekijän eläkelakia ja julkisten alojen eläkelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että ennakkopäätöksen antanut eläkelaitos ratkaisisi aina myös annettuun ennakkopäätökseen perustuvan seuraavan eläkehakemuksen. Muutosehdotusten tarkoituksena on, että vakuutetun kannalta eläkeasiointi olisi nykykäytäntöä yksinkertaisempaa ja että muun muassa työhön paluun tukeminen olisi nykyistä toimivampaa. Yksityisten alojen eläkelaitoksia koskevat muutokset edellyttävät muutoksia myös toimivaltaisesta eläkelaitoksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen.

Työeläkelakeja ehdotetaan muutettaviksi siten, että työkyvyttömyyseläkeratkaisun neuvottelumenettelyn neuvottelurajan ylittyminen tutkittaisiin jatkossa karttuneen eläkkeen sijaan vastuunjaon tarkasteluajan ansioiden perusteella. Muutosehdotuksen tarkoituksena on neuvotella niistä tilanteista, joissa yksityisten alojen eläkelaitokselle ja työnantajalle tulee eläkevastuuta tulevan ajan eläkkeestä. Lisäksi edellytettäisiin rinnakkaisuustilannetta julkisen ja yksityisen puolen työskentelyn kanssa. Rinnakkaisuustilanteissa voitaisiin samalla neuvottelun yhteydessä varmistaa sekä yksityisten että julkisten alojen osalta kuntoutusasian tarkoituksenmukainen selvittäminen ja hoitaminen. Myös yksityisen alan työskentelystä karttuneen eläkkeen määrää koskevasta edellytyksestä siirtyminen viimeisen parin vuoden aikaisiin ansioihin mahdollistaisi neuvottelujen kohdentumisen nykyistä paremmin tilanteisiin, joissa eläkelaitokselle on tulossa työkyvyttömyyseläkkeen tulevasta ajasta eläkevastuuta. Työnantajayhteistyö on tarkoituksenmukaista hoitaa sen eläkelaitoksen kautta, josta työnantaja on ottanut työeläkevakuutuksen ja jonka kanssa työnantaja asioi muutenkin eläke- ja kuntoutusasioissa.

Jos vakuutettu on työskennellyt vain yksityisillä aloilla eläketapahtumaa tai eläkehakemuksen viireille tulohetkeä edeltävän parin vuoden ajan, hänelle neuvontaa antava ja eläkehakemuksen ratkaisu taho olisi jatkossa pääsääntöisesti sama eläkelaitos. Eläkevakuuttajat voisivat suunnitella palvelumalleja, joilla saavutettaisiin sekä vakuutetun, työnantajan että työterveyshuollon kannalta toimivia ja yhtenäisiä ratkaisuja. Eläkevakuuttajat ja työnantajat voisivat tukea sairastuneen työhön paluuta aiempaa paremmin. Vakuutetun eläkeasioita voitaisiin ratkaista kokonaisuutena, kun kai-

kissa eläkelajeissa ja kuntoutuksessa eläkehakemuksen ratkaiseva eläkelaitos olisi sama. Työnantajille voitaisiin tarjota kokonaisasiakkuutta, kun sekä vakuuttaminen että eläkeasiat voitaisiin hoitaa samassa eläkelaitoksessa.

Työeläkevakuuttamisen laiminlyönti ja eläkkeeseen oikeuttavat työansiot

Työntekijän eläkelakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös eläkeoikeuden rajaamisesta vakuuttamisen laiminlyöntitilanteissa. Säännöksen perusteella työntekijällä ei olisi oikeutta eläkekarttumaan tilanteessa, jossa työnantaja on järjestelmällisesti laiminlyönyt työeläketurvan järjestämisvelvollisuutensa tai ilmoitusvelvollisuutensa, jos työntekijä on ollut tietoinen laiminlyönnistä ja omalla toiminnallaan osaltaan mahdollistanut laiminlyönnin tapahtumisen välttämällä siten myös työntekijän työeläkevakuutusmaksun maksamisen. Työntekijällä ei olisi tällöin oikeutta eläkkeeseen siltä osin kuin se perustuu ansioihin, joiden vakuuttamisen laiminlyönnistä on kysymys.

Nykyisin työntekijä, joka on ollut myötävaikuttamassa järjestelmälliseen työeläkevakuuttamisen laiminlyöntiin ja joka on pyrkinyt siten saamaan itselleen taloudellista hyötyä, voi jälkikäteen saada itselleen eläkekarttuman työstä, jota ei ole asianmukaisesti vakuutettu, ja josta ei ole maksettu työeläkevakuutusmaksuja. Jos vakuutusmaksuja ei saada jälkikäteen perittyä työnantajalta, kustannetaan työntekijälle karttunut eläke muiden työnantajien ja työntekijöiden maksamien vakuutusmaksujen maksutappio-osalla. Uuden säännöksen tarkoituksena olisi estää se, ettei laiminlyöntiin myötävaikuttaneelle työntekijälle tällaisissa tilanteissa kartu eläkettä, joka jää muiden velvollisuutensa asianmukaisesti hoitaneiden työnantajien ja työntekijöiden maksettavaksi.

Tavoitteena on myös ehkäistä harmaata taloutta. Säännös osaltaan tukisi viestiä siitä, että työntekijän ei ole kannattavaa hyväksyä pimeää työtä ja olla mukana myötävaikuttamassa vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöntiin.

Säännöstä voitaisiin soveltaa vain sellaisiin poikkeuksellisiin tilanteisiin, joissa työntekijä on ollut tietoinen työeläkevakuuttamisen laiminlyönnistä ja on lisäksi omalla toiminnallaan mahdollistanut laiminlyönnin tapahtumisen. Tarkoituksena on, että työeläkevakuuttamisen laiminlyönnillä ei jatkossakaan olisi vaikutusta työntekijän eläketurvaan muutoin kuin poikkeustapauksissa.

Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot ja sairausvakuutuslain mukainen palkkatulo

Työeläkelakeihin ehdotetaan otettavaksi säännös työpanokseen perustuvan osingon lukemisesta eläkkeen perusteena olevaan työansioon. Lisäksi säännöksiä eläkkeeseen oikeuttavista työansioista ehdotetaan täsmennettäväksi työsuhdeoptioiden ja osakepalkkioiden osalta. Vastaavat muutokset ehdotetaan tehtäväksi sairausvakuutuslakiin.

Työeläkelakien mukainen takautumisoikeus raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta

Työeläkelakeihin ehdotetaan lisättäväksi säännökset, jotka antaisivat eläkelaitoksille oikeuden pitää itsellään se osa työkyvyttömyyseläkkeestä, perhe-eläkkeestä tai kuntoutusetuudesta, jonka eläkkeenhakija on jo saanut itselleen korvauksena raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta.

Työeläkelakeihin ehdotetaan lisättäväksi myös säännökset, jotka mahdollistaisivat tietojen luovuttamisen ja saamisen eläkelaitoksen ja raideliikennevastuulain mukaisten toimijoiden välillä tilanteissa, jossa henkilön työkyvyttömyys tai kuolema on seurausta raideliikennevastuulain mukaan

korvattavasta vahinkotapahtumasta. Työeläkelaitoksen oikeus oma-aloitteiseen tietojen luovuttamiseen kattaisi tiedot, jotka ovat välttämättömiä takautumisoikeuden yksilöimiseksi. Ehdotettujen säännösten tarkoituksena on mahdollistaa työeläkelaeissa säädetyn takautumisoikeuden toteutuminen raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta.

Terveystietojen saaminen eläkeasian käsittelyä varten

Työeläkelakeja ehdotetaan muuttavaksi siten, että niissä määriteltäisiin, mitä terveystietoa koskevia lausuntoja eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen olisi mahdollista saada työeläkeasian ratkaisemiseksi ilman tietoja luovuttavan rekisterinpitäjän nimenomaista harkintaa tai rekisteröidyn suostumusta. Tällaisia asiakirjoja olisivat ensinnäkin lausunnot tai muut asiakirjat, jotka on laadittu työeläke- tai kuntoutusasiain varten. Lisäksi tällaisia asiakirjoja olisivat sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, kuntoutustukea, osakuntoutustukea, työkyvyttömyyseläkettä, osatyökyvyttömyyseläkettä, työuraeläkettä, työssä jatkamismahdollisuuksia tai ammatillista kuntoutusta varten laaditut B-lääkärinlausunnot sekä työkykyä koskevat laajat B-lausunnot tietopyyntöä edeltäneiltä kahdelta vuodelta. Muutos mahdollistaisi lausuntojen saamisen vastaisuudessa myös sosiaali- ja terveystietoja koskevasta valtakunnallisesta tietojärjestelmäpalvelusta, jossa asiakirjojen välittäminen toteutetaan palveluun kuuluvan kysely- ja välityspalvelun avulla.

Vuoden 2017 eläkeuudistus ja muut lainmuutokset

Työeläkelakeihin ehdotetaan tehtäväksi vuoden 2017 eläkeuudistukseen liittyviä täsmennyksiä. Työeläkelakeihin lisättäisiin säännös, jonka perusteella vanhuuseläke voitaisiin myöntää takautuvasti myös vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täyttämisen jälkeen. Laissa säädettäisiin, että ulkomainen eläke ei estä työeläkelakien mukaista palkattoman ajan karttumaa. Leskeneläkkeiden vähentämistä koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että leskeneläkkeen erityistilanteiden mukainen vähentäminen voitaisiin tehdä lesken todellisten tulojen perusteella myös silloin, kun leski saa osittaista varhennettua vanhuuseläkettä. Työeläkkeen hakemista koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että eläkkeen hakeminen olisi tietyissä tilanteissa mahdollista myös suullisesti. Julkisten alojen eläkelakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että voimassa olevat toimeksiantosuhteet ja luottamustoimet eivät estäisi vanhuuseläkkeen myöntämistä. Lisäksi työeläkelakeihin tehtäisiin erinäisiä teknisluonteisia täsmennyksiä ja viittauskorjauksia.

Eläketurvakeskuksen kustannusosuuksien määräytyminen

Lakia Eläketurvakeskuksesta ehdotetaan muutettavaksi siten, että Eläketurvakeskuksen kustannusosuus ja kustannusosuusvelka kohdistettaisiin erikseen julkiselle ja yksityiselle eläkealalle. Eläkelaitokset kattaisivat palveluosuuksien mukaiset Eläketurvakeskuksen kustannusosuudet kussakin eläkelaitoksessa vakuutettujen työansioden mukaisessa suhteessa. Merimieseläkekassan ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen kustannusosuuksissa otettaisiin edelleen huomioon niille kohdistettujen palveluiden erityispiirteet. Näin Eläketurvakeskuksen kustannusosuudet kohdistuisivat tarkemmin eläkelaitosten kesken ja lisäksi kustannusosuuksien toimeenpano olisi yksinkertaisempaa ja selkeämpää.

Eläketurvakeskuksen kustannusosuuksien laskennasta säädettäisiin tarkemmin kustannustenjakopuoleissa. Koska asetuksella ei olisi enää tarvetta antaa tarkempia säännöksiä, laissa oleva asetuksenantovaltuus ehdotetaan kumottavaksi. Näin poistuisi myös tarve arvioida vuosittain mahdollisia asetuksenmuutostarpeita.

Esityksen vaikutukset

Taloudelliset vaikutukset

Palkattomien aikojen eläkekarttuman laskentaa koskevat muutosehdotukset on pyritty laatimaan siten, että niillä ei olisi vaikutusta työeläkemenoon. Jotta ehdotetut muutokset olisivat kustannusneutraaleja kunkin työntekijän eläkelain 74 §:n 3 kohdassa eritellyn etuusryhmän osalta, ehdotetaan muutettavaksi niitä kertoimia, jotka määrittävät, millä painoarvolla tulo otetaan eläkkeen laskennassa huomioon.

Ilman kertoimien muutoksia palkattomien aikojen eläkemeno pienenesi vuoteen 2085 mennessä noin 0,01 prosenttiyksiköllä työtulosummasta, mikä tarkoittaa noin 6 miljoonaa euroa vuoden 2018 työtulosummaan suhteutettuna. Vanhempainpäivärahaajaksilta karttuva eläkemeno pienenesi noin 14 miljoonalla eurolla eli noin 0,02 prosentilla työtulosummasta, sairauspäivärahaajaksilta karttuva eläkemeno kasvaisi noin 7 miljoonalla eurolla ja kuntoutusrahasta karttuva eläkemeno kasvaisi noin miljoonalla eurolla. Vaikutukset eläkemenoon aiheutuisivat ensinnäkin siitä, että ehdotettujen muutosten johdosta se keskimääräinen ansio, joka on Kansaneläkelaitoksen maksaman etuuden perusteena ja jonka perusteella eläkekarttuma lasketaan, kasvaa sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan osalta ja pienenee vanhempainpäivärahojen osalta. Lisäksi ehdotettujen muutosten johdosta eläkettä kartuttavien päivien määrä pienenee sairauspäivärahan osalta ja kasvaa vanhempainpäivärahojen ja kuntoutusrahan osalta.

Kertoimien muuttamisen jälkeen muutoksilla ei kokonaisuutena arvioida olevan vaikutusta työeläkemenoon. Etuussittain tarkasteltuna vanhempainpäivärahan osalta työeläkemeno pienenesi 1 miljoonalla eurolla vuoden 2018 työtulosummaan suhteutettuna ja sairauspäivärahan osalta työeläkemeno kasvaisi vastaavasti 1 miljoonalla eurolla. Kuntoutusrahasta karttuvaan työeläkemenoon muutoksilla ei olisi vaikutusta. Arviot perustuvat Eläketurvakeskuksen ja Kansaneläkelaitoksen tekemiin laskelmiin.

Lainmuutosehdotuksessa tarkoitettujen työpanokseen perustuvien osinkojen katsominen vastikkeeksi työstä ja lukeminen mukaan eläkkeen perusteena olevaan työansioon laajentaisi työeläkeläkien piiriin kuuluvien suoritusten alaa nykyisestä ja kasvattaisi vakuutettavaa palkkasummaa. Työeläkelaitoksilta ei ole saatavissa tietoja lainmuutosehdotuksessa tarkoitettujen työpanososinkojen maksajista, saajista tai rahamääristä, koska yhtiön osakkaalle työpanoksen perusteella maksettuja osinkoja ei ole työeläkeläkien ulkopuolisina suorituksina ilmoitettu työeläkelaitoksille työeläkevakuutukseen.

Sen sijaan verottajalle työpanokseen perustuvat osingot ilmoitetaan. Verottajalta saadun tiedon mukaan vuoden 2015 vahvistetussa verotuksessa työpanososingon (suorituslaji PT, työpanososinko palkkaa) maksajia on 75, saajia on 858 ja rahasumma noin 19 miljoonaa euroa. Vuoden 2017 vahvistetussa verotuksessa maksajia on 77, saajia on 1108 ja rahasumma noin 41,5 miljoonaa euroa. Maksajien lukumäärä on 2015 ja 2017 verotustietojen perusteella pysynyt kuta kuinkin ennallaan, mutta saajien lukumäärä on kasvanut noin 22 prosenttia. Työpanososinkoina maksettujen suoritusten rahamäärä on hieman yli kaksinkertaistunut.

Verottajan tietojen perusteella ei voida suoraan päätellä sitä, olisivatko kaikki verotuksessa työpanososinkoina maksetut suoritukset sellaisia, jotka työpanososinkoa koskevan muutosehdotuksen myötä jatkossa tulisivat työeläkevakuutettavaksi. Verotustiedot antavat kuitenkin suunta-antavaa arviota työeläkevakuutettavaksi tulevien työpanososinkojen määrästä.

Sairausvakuutuslain mukaisia päivärahaetuuksia myönnettäessä soveltamiskäytännössä työpanokseen perustuva osinko on jo tällä hetkellä voitu huomioida palkkatulona. Siitä on myös maksettu sairausvakuutuksen vakuutusmaksut. Näin ollen asian täsmentäminen lakiin ei vaikuta työtulo-vaikutuksen kuluihin.

Työsuhdeoptiota ja osakepalkkiota koskevat täsmennykset saattaisivat käytännössä jonkin verran kaventaa työeläkelakien piiriin tulevaa vakuutettavaa palkkasummaa. Nykyisin alihintainen työsuhdeoptioetu luetaan työntekijän eläkelakia sovellettaessa eläkkeeseen oikeuttaviin työansioihin riippumatta siitä, milloin optio tosiasiallisesti käytetään. Jatkossa eläkkeeseen oikeuttaviin työansioihin luettaisiin sellaiset alihintaiset työsuhdeoptioedut, jotka tosiasiallisesti käytettäisiin vuoden kuluessa työsuhdeoption antamisesta. Arvioita tällaisten työsuhdeoptioetujen lukumääristä ei ole saatavissa. Edellä todettu koskee myös sairausvakuutuslakiin ehdotettuja vastaavia muutoksia.

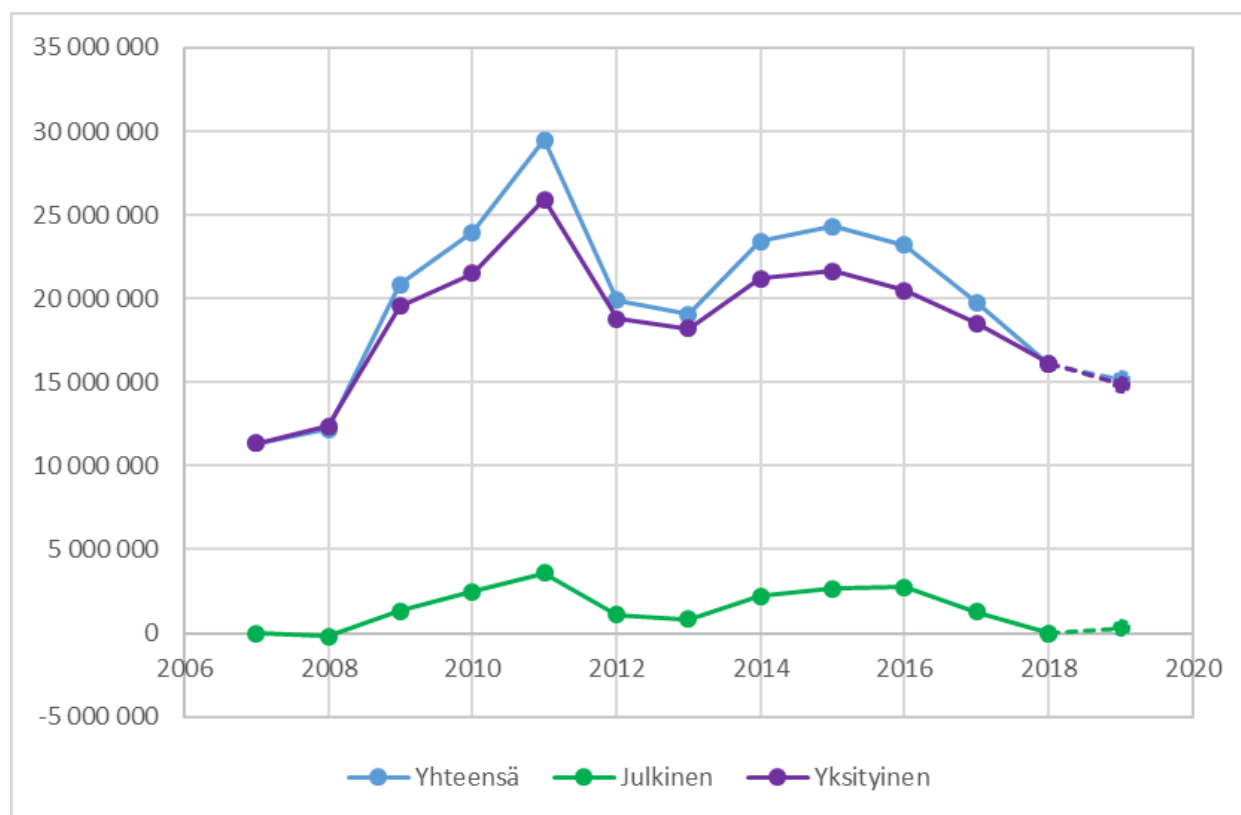
Työntekijän eläkelakiin ehdotetun uuden 189 a §:n perusteella työntekijällä ei olisi oikeutta eläkkeeseen tietyissä työeläkevakuuttamisen laiminlyöntitilanteissa. Pykälän soveltamisen piirissä olevien työansioiden summan voidaan arvioida olevan marginaalinen suhteessa työntekijän eläkelain mukaan kokonaisuudessaan vakuutettavaan palkkasummaan ja pieni myös suhteessa Eläketurvakeskuksen nykyään selvittämiin vakuuttamisen laiminlyönteihin. Vuonna 2017 Eläketurvakeskus selvitti noin 120 miljoonan euron verran vakuuttamattomia palkkoja. Työeläkevakuutusmaksupetoksiin liittyviä pimeitä palkkoja on noin 8 – 10 miljoonaa euroa vuodessa. Näistä osa voidaan jälkikäteen yksilöidä työntekijätasolle, ja voimassa olevan lain mukaan niistä tällöin karttuu eläkettä työntekijälle, vaikka työntekijä olisi mukana mahdollistamassa laiminlyöntiä.

Ehdotetun Eläketurvakeskuksen kustannusosuuden laskentatavan muuttamisen seurauksena nykyinen Eläketurvakeskukselle muodostunut kustannusosuusvelka jaettaisiin julkisten alojen eläkelaitosten ja yksityisten alojen eläkelaitosten kesken Eläketurvakeskuksessa tehtävän vuodesta 2007 lähtevän takautuvan laskennan mukaisesti. Jako tehtäisiin vain kustannusosuuskertoimien laskentaa varten eikä sillä olisi muita vaikutuksia. Muutoksella ei olisi vaikutusta Eläketurvakeskuksen kulujen määrään, kustannusosuusvelan yhteismäärään eikä palvelujen kohdistumiseen eri sektoreille.

Julkisten alojen eläkevakuuttajat tulivat vuodesta 2008 lähtien vaihteittain mukaan kattamaan Eläketurvakeskuksen kustannuksia. Vuosina 2008 ja 2009 julkisten eläkevakuuttajien vakuutetuista työansioista otettiin huomioon yksi kolmasosa, vuosina 2010-2018 kaksi kolmasosaa ja vuonna 2019 kolme neljäsosaa. Kustannusosuusvelan takautuvassa laskennassa velan vuotuinen muutos vastaisi kustannusosuuksien ja kustannusosuuksilla katettujen kulujen ns. nettokulujen erotusta. Vuotuiset nettokulut jaettaisiin palveluiden kohdentumisen mukaisesti julkisten ja yksityisten kesken ja vuoden 2007 lopun kustannusosuusvelka asetettaisiin kokonaan yksityisille eläkealoille. Lisäksi laskelmassa otettaisiin huomioon julkisten alojen eläkelaitosten kustannusosuuksien puolittaminen kahden ensimmäisen vuoden osalta.

Arvio kustannusosuusvelasta vuoden 2019 lopussa on noin 15 miljoonaa euroa. Se olisi takautuvan laskennan mukaan lähes kokonaan peräisin yksityisten alojen eläkelaitoksilta. Seuraavassa kuvassa on laskelma kustannusosuusvelasta vuosina 2007 - arvio 2019. Myöhempinä vuosina kustannusosuusvelan määrää ohjattaisiin kustannusosuuskertoimilla tasolle, joka ylläpitää Eläketurvakeskuksen riittävän maksuvalmiuden. Velan jakoa julkisen ja yksityisen sektorin kesken ohjattaisiin kohti tuleville vuosille arvioituja palveluosuuksien suhteellisia määriä. Tämän hetkisen arvion mukaan julkisen sektorin osuus kustannusosuusvelasta tulisi ohjata noin 20 prosentin tasolle kasvattamalla

muutamana vuonna julkisen sektorin kustannusosuuskerrointa ja vastaavasti pienentämällä yksityisen sektorin kerrointa.

Muilla ehdotetuilla muutoksilla ei ole huomattavia taloudellisia vaikutuksia.

Yhteiskunnalliset vaikutukset

Vaikutukset etuudensaajien asemaan

Palkattomien aikojen eläkekarttuman laskentaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että karttuman perusteena olevana tulona otettaisiin jatkossa huomioon sairausvakuutuslain mukainen vuositulo, jonka perusteella päivärahat työtulouudistuksen voimaantultua lasketaan. Sairausvakuutuslain työtulouudistusta koskevassa hallituksen esityksessä (HE 296/2018 vp) on todettu, että työtulouudistuksen tarkoituksena ei ole ollut heikentää tai parantaa päivärahaetuuksien määrää aiemmasta. Kuitenkin, koska etuuden perusteeksi tuleva tulopohja muuttuu uudistuksessa, ei päivärahaetuuden määrä voimassa olevan ja 1.1.2020 alkaen sovellettavan lainsäädännön perusteella laskettuna välttämättä kaikissa tilanteissa ole täsmälleen sama, vaan riippuu vakuutetun yksilöllisestä tilanteesta.

Edellä mainitut sairausvakuutuslain työtulouudistuksen vaikutukset heijastuvat myös palkattomien aikojen eläkekarttumaan. Kun palkattomien aikojen eläkekarttumassa otettaisiin huomioon aieman työtulon sijaan vuositulo, myös palkattomien aikojen eläkekarttuman perusteena oleva tulopohja muuttuisi, ja eläkekarttuma voisi olla vakuutetun yksilöllisestä tilanteesta riippuen erilainen kuin nykysäännösten perusteella.

Sairausvakuutuslain mukainen vuositulo eroaa monella tavoin nykyisestä työtulosta. Keskeisenä muutoksena voidaan mainita se, että vuositulo voi sisältää työansioden ja yrittäjätulon lisäksi myös sellaista etuustuloa, jota nykyisin ei oteta huomioon päivärahan perusteena. Lisäksi tulonhankkimiskuluja ei enää vähennetä ansioperusteesta, mutta vakuutusmaksuvähennys kasvaa nykyisestä. Merkittävä muutos on myös se, että vuositulossa ansiot otetaan huomioon etuusoikeutta edeltävää kalenterikuukautta edeltävien 12 kalenterikuukauden ajalta, kun taas nykyisin päivärahaetus perustuu päiväraha-oikeuden alkamista edeltäneenä vuonna toimitetun verotuksen työtuloihin. Yksilötasolla eläkekarttumaan voi siten vaikuttaa esimerkiksi se, onko henkilön tulotaso noussut tai laskenut viimeksi toimitettuun verotukseen verrattuna ja se, sisältyykö henkilön vuosituloon työansioden lisäksi myös etuustuloa.

Vuositulon ja työtulon eroavaisuuksien lisäksi etuudensaajan eläkekarttumaan vaikuttaisi se, että muutettavaksi ehdotetaan myös niitä kertoimia, jotka määrittävät, millä painoarvolla tulo otetaan eläkkeen laskennassa huomioon. Vanhempainpäivärahan osalta etuuden perusteena oleva tulo otettaisiin huomioon nykyistä suuremmalla painoarvolla ja sairauspäivärahan ja kuntoutusrahan osalta kertoimia pienennettäisiin. Kaikkien tekijöiden yhteisvaikutus voi yksilötasolla olla joko eläkekarttumaa pienentävä tai suurentava.

Tuloluokittain tarkasteltuna keskimääräiset eläkekarttumat hieman nousisivat pienempiä päivärahoja saavilla ja eläkekarttumat hieman laskisivat suurempia päivärahoja saavilla nykyisin mukaan laskettuun eläkekarttumaan verrattuna. Alle 29 euron suuruaisella sairauspäivärahalla eläkekarttuma nousisi keskimäärin 0,2 euroa päivää kohti ja yli 73 euron suuruaisella sairauspäivärahalla eläkekarttuma laskisi keskimäärin 0,2 euroa päivää kohti. Vanhempainpäivärahaa saavilla vastaavat karttumamuutokset olisivat + 1,2 euroa ja – 1,2 euroa päivässä ja kuntoutusrahaa saavilla + 0,2 euroa ja – 0,2 euroa.

Eläkekarttuman edellytyksenä olisi, että sairausvakuutuslain vuosituloon sisältyy vähintään työntekijän eläkelain vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran työansioita tai yrittäjätuloa. Tämän rajauksen johdosta osa sellaisista henkilöistä, jotka nykysäännösten perusteella saisivat eläkekarttuman, eivät olisi jatkossa eläkekarttumaan oikeutettuja. Jos henkilöllä on vuosituloon sisältyvän 12 kalenterikuukauden aikana vain etuustuloa tai vain hyvin vähäisessä määrin ansiotuloa, ei eläkekarttumaan olisi oikeutta. Vanhempainpäivärahan osalta laissa säilytettäisiin kuitenkin edelleen erityissäännökset siitä, että päivärahan ajalta on oikeus eläkkeeseen, vaikka päivärahan perusteena olevaan tuloon ei sisältyisi riittävästi palkkatuloa tai yrittäjätuloa.

Sairauspäivärahaetuuksien saajista noin 0,2 prosentilla ei ansiotulojen vähyyden vuoksi olisi oikeutta eläkekarttumaan. Kuntoutusrahan saajista vastaava osuus on noin 0,5 prosenttia. Vanhempainpäivärahojen saajilla etuus voi perustua edeltävän vanhempainpäivärahan perusteena olleeseen vuosituloon. Jos tarkastellaan vain niitä vanhempainpäivärahan saajia, joilla edellisen vanhempainpäivärahan perusteena olevaa vuosituloa ei voi käyttää (kyseessä ensimmäinen lapsi tai edellisen lapsen syntymästä on kulunut vähintään kolme vuotta), noin 0,1 prosentilla ei ansiotulojen vähyyden vuoksi olisi oikeutta eläkekarttumaan vuositulon perusteella. Näillä vanhempainpäivärahaa saavilla henkilöillä olisi erityissäännösten perusteella kuitenkin oikeus eläkekarttumaan, jonka perusteena otettaisiin huomioon 741,96 euroa kuukaudessa.

Tulevan ajan ansiota määrittäessä otettaisiin huomioon 1483,91 euroa kuukaudessa vuoden 2019 tasossa, jos sairausvakuutuslain mukaisen päivärahan vuosituloon sisältyisi peruspäivärahaa, muttei työntekijän eläkelain vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran palkkatuloa. Säännös korvaisi voimassa olevan säännöksen, jonka mukaan tulevan ajan ansiota määrittäessä otetaan huomioon edellä

mainittu euromäärä, jos sairausvakuutuslain mukainen päiväraha on myönnetty peruspäivärahan suuruisena. Vuonna 2017 oli 16 252 henkilöä, joilla alkoi tulevan ajan eläkeosan sisältävä työkyvyttömyyseläke. Näistä 655 henkilön tulevan ajan tarkasteluaikaan on sisältynyt sellaista sairauspäiväraha-aikaa, jota on edeltänyt työttömyysturvan peruspäiväraha. Näillä henkilöillä sairauspäiväraha-aikojen yhteiskesto oli keskimäärin 145 kalenteripäivää.

Viimeisen eläkelaitoksen määräytymistä ja Kevan ja yksityisten alojen eläkelaitoksen välistä neuvottelumenettelyä koskevat muutokset liittyisivät käsittelyprosesseihin, eikä niillä olisi vaikutusta eläkkeenhakijoiden eläketurvaan. Viimeisen eläkelaitoksen määräytymistä koskevat muutokset koskisivat noin 19 prosenttia niistä vakuutetuista, joilla on jotakin jatkuvasti tulkittavaa työskentelyä. Muutokset yksinkertaistaisivat ja selkeyttäisivät eläkeasiointia, sillä jatkossa vakuutetulle neuvontaa antava eläkelaitos ja eläkehakemuksen ratkaiseva laitos olisivat pääsääntöisesti sama laitos. Kevan ja yksityisten alojen eläkelaitoksen välistä neuvottelumenettelyä koskeva muutos toisi menettelyn piiriin noin 30 henkilöä vuodessa. Näillä henkilöillä eläkehakemuksen käsittelyaika voisi pidentyä enimmillään kahdella viikolla.

Työntekijän eläkelain 189 a §:n mukainen eläkkeen epääminen työeläkevakuuttamisen laiminlyöntitilanteissa koskisi työeläkeyhtiöiden arvion mukaan noin 500 työntekijää vuodessa. Näillä työntekijöillä ei olisi oikeutta työeläkkeeseen siltä osin kuin se perustuu ansioihin, joiden vakuuttaminen on laiminlyöty. Koska pimeät työsuhteet jäävät tehostuneen valvonnan takia yleensä alle vuoden pituisiksi, eivät eläketurvan karttumisen ulkopuolelle jäävät ansiot olisi työntekijätasolla eläketurvan kannalta merkittäviä kuin äärimmäisissä poikkeustapauksissa.

Esityksessä ehdotetaan, että työpanoksen perusteella maksettu osinko luettaisiin mukaan eläkkeen perusteena olevaan työansioon. Työpanokseen perustuvasta osingosta maksettaisiin työeläkevakuutusmaksu, minkä vastineeksi työntekijälle karttuisi eläkettä tällaisen osingon perusteella. Arvio työpananosinkojen saajien lukumäärästä on kuvattu taloudellisten vaikutusten yhteydessä.

Raideliikennevastuulain mukaisten toimijoiden ja työeläkejärjestelmän väliseen tietojensaantiin liittyvien muutosten tarkoituksena on sujuvoittaa korvausten käsittelyprosessia, mikä voi nopeuttaa korvauspäätösten tekemistä ja maksatusta.

Työeläkelakien vanhuuseläkkeen alkamista koskevaan pykälään ehdotettu muutos antaisi eläkkeenhakijoille mahdollisuuden saada vanhuuseläke takautuvasti myös vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan jälkeen. Työeläkejärjestelmän tilastoista ei ole saatavilla tietoa siitä, kuinka moni työntekijä jatkaa työntekoa vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan jälkeen ottamatta vanhuuseläkettä. Vuonna 2017 Suomessa noin 76 000 ihmistä täytti 68 vuotta. Heistä noin 10 prosenttia oli vielä työskennellyt kyseisenä vuonna.

Esityksessä ehdotetaan, että ulkomainen eläke ei estäisi jatkossa palkattoman ajan karttumaa. Vuoden 2017 lopussa oli 560 sellaista työntekijää, jota saivat ulkomaista eläkettä, mutta eivät vielä työeläkelakien mukaista eläkettä.

Leskeneläkkeen vähentämiseen liittyvä muutosehdotus koskisi henkilöitä, jotka saavat yhtäaikaista leskeneläkettä ja osittaista varhennettua vanhuuseläkettä. Lakimuutos olisi pääsääntöisesti näiden leskeneläkkeensaajien eduksi, koska leskillä olisi mahdollisuus hakea leskeneläkkeen vähentämistä todellisten tulojen perusteella tilanteessa, jossa lesken tosiasialliset tulot ovat pienemmät kuin lesken laskennallinen eläke. Vuoden vaihteessa 2018 – 2019 oli 652 leskeä, jotka saivat osittaista

varhennettua vanhuuseläkettä. Heistä 44 oli ottanut osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ennen leskeytymistään.

Julkisten alojen eläkelain 13 §:ään ehdotettu muutos vanhuuseläkkeen myöntämisestä tilanteessa, jossa henkilöllä on voimassa muu palvelussuhde kuin työsuhde, koskisi arviolta noin 2 300 – 5 200 henkilöä. Nämä henkilöt voisivat saada julkisten alojen vanhuuseläkettä riippumatta voimassaolevasta palvelussuhteesta.

Työeläkelakeihin ehdotetuilla muilla muutoksilla ei olisi vaikutuksia etuudensaajien asemaan.

Sukupuolivaikutukset

Palkattomien aikojen eläkekattuman laskentaan ehdotettujen muutosten arvioidaan kasvattavan miehille maksetuista vanhempainpäivärahoista karttuvaa työeläkemenoa miljoonalla eurolla ja pienentävän naisille maksetuista vanhempainpäivärahoista karttuvaa työeläkemenoa 3 miljoonalla eurolla vuoden 2018 tulossummaan suhteutettuna. Naisille maksetuista sairauspäivärahoista karttuvan työeläkemenon arvioidaan kasvavan miljoonalla eurolla vuodessa. Muilta osin palkattomien aikojen eläkekattuman laskentaan ehdotettujen muutosten vaikutusten arvioidaan olevan sukupuolineutraaleja.

Vaikutukset työnantajien asemaan

Lainmuutosehdotuksessa tarkoitettujen työpanokseen perustuvien osinkojen lukeminen mukaan eläkkeen perusteena olevaan työansioon laajentaisi työeläkevakuutettavien ansioiden piiriä nykyisestä ja edellyttäisi työnantajalta työeläkevakuutusmaksun maksamista myös näiden suoritusten osalta. Työnantajan tulisi ilmoittaa työeläkelakien mukaan vakuutettavat työpanokseen perustuvat osingot tulorekisteriin omalla koodilla. Arvio työpanososinkojen kokonaissummasta sekä työpanososinkojen maksajien ja saajien määristä on kuvattu taloudellisten vaikutusten yhteydessä. Alihintaisia työsuhdeoptioetuja koskeva muutos tarkoittaisi työnantajan kannalta sitä, että työsuhdeoptiosta saatava etu ilmoitettaisiin tulorekisteriin vasta työsuhdeoption käyttöajankohtana eikä option antamisajankohtana, kuten nykyisin.

Sellaisia vakuuttamisvelvollisuuden järjestelmällisesti laiminlyöneitä työnantajia, joiden työntekijöiltä voitaisiin evätä eläke työntekijän eläkelakiin ehdotetun 189 a §:n perusteella, olisi työeläkeyhtiöiden arvion mukaan joitakin kymmeniä vuodessa. Näille työnantajille ei voitaisi määrätä vakuutusmaksua niistä ansioista, joista työntekijä ei saa eläkekattumaa, koska tällöin eläkelaitokselle ei synny eläkevastuuta. Vakuutusmaksun tuloutuminen tällaisissa tilanteissa on nykyisinkin hyvin epävarmaa, sillä vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöneistä työnantajista valtaosa on konkurssissa siinä vaiheessa, kun maksua peritään takautuvasti. Siten voidaan arvioida, että vakuutusmaksut, jotka jäävät saamatta ehdotetun pykälän johdosta, olisivat tosiasiaa määrältään hyvin pieniä. Jos työnantajan vakuuttamisen laiminlyönnit johtavat rikosprosessiin, voi syyttäjä vaatia määräämättä jäänyttä työeläkevakuutusmaksua rikoshyötynä valtiolle vastaavalla tavalla kuin niissä tilanteissa, joissa vakuuttamatta jääneitä palkkoja ei voida yksilöidä eikä maksua voida tämän takia määrätä.

Vakuuttamisvelvollisuutensa asianmukaisesti hoitaneiden työnantajien kannalta ehdotetulla säännöksellä olisi periaatteellinen merkitys. Velvoitteensa hoitaneiden työnantajien ei tarvitsisi työeläkemaksujen kautta kustantaa vakuuttamisvelvollisuuden laiminlyöntiin osallistuneiden työntekijöiden eläketurvaa.

Vaikutukset sosiaaliturvan toimeenpanoon ja viranomaisten toimintaan

Palkattomien aikojen eläkekarttuman laskentaan ehdotetut muutokset edellyttävät muutoksia Kansaneläkelaitoksen tietojärjestelmiin ja työeläkealan yhteisiin tietojärjestelmiin. Kansaneläkelaitoksen tietojen poimintaohjelmien täytyy tutkia, että vuosituloon sisältyy vähintään työntekijän eläkelain vakuuttamisvelvollisuuden alarajan (59,36 euroa vuodessa vuoden 2019 tasossa) verran sairausvakuutuslain 11 luvun 3 §:ssä tarkoitettua palkkatuloa tai 11 luvun 4 §:ssä tarkoitettua yrittäjätuloa. Jokaisella päivärahaetuudella on oma poimintaohjelmansa. Vakuuttamisvelvollisuuden alarajan muuttuessa vuosittain, raja-arvo tulee päivittää, jotta ohjelmat poimivat oikeat tapaukset. Tiedonvälityksessä Kansaneläkelaitoksen ja työeläkealan välillä voidaan käyttää olemassa olevia rakenteita ja tietokenttiä sellaisenaan, joten tiedonvälitysosuuteen ei tulisi muutosta. Työeläkejärjestelmässä on yhteiseen laskentaohjelmaan koodattava kertoimien muutokset ja muutettava ohjeistusta. Työeläkejärjestelmän tietojärjestelmien on voimaantulosäännöksen johdosta pääteltävä, onko etuus myönnetty ennen 2020 vallinneen lainsäädännön mukaan, yhteiseen laskentaohjelmaan on koodattava kertoimien muutokset ja muutettava ohjeistusta.

Eläketurvakeskuksen tekemän tilastopoiminnan perusteella viimeisen eläkelaitoksen määräytymiseen liittyvät muutokset koskisivat arviolta noin 19 prosenttia kaikista niistä vakuutetuista, joilla on jotakin jatkuvaksi tulkittavaa työskentelyä. Tämä tarkoittaa noin 400 000 henkilöä 2,1 miljoonasta henkilöstä. Noin 84 prosentilla näistä vakuutetuista laitos vaihtuisi yksityisten alojen eläkelaitoksesta toiseksi yksityisten alojen eläkelaitokseksi. Eläketurvakeskuksen tekemän tilastopoiminnan perusteella uusilla ehdotetuilla edellytyksillä Kevan ja yksityisten alojen eläkelaitoksen välisen neuvottelumenettelyn piiriin tulisi vuosittain noin 30 henkilöä.

Eläkkeen perusteena olevaan työansioon ja sairausvakuutuslain palkkakäsitteeseen liittyvät muutokset selkeyttäisivät tulkintaa siitä, mitä suorituksia pidetään vastikkeena työstä. Muutokset edellyttäisivät tulorekisterin määrittelyjen muuttamista. Tiedot työpanososingoista eivät tule tulorekisterin rajapinnan kautta automaattisesti työeläkelaitoksille, koska työpanososingot eivät ole nykyisin työeläkevakuutettavaa eläkkeen perusteena olevaa työansiota.

Raideliikennevastuulain mukaisten toimijoiden ja työeläkejärjestelmän väliseen tietojensaantiin liittyvien muutosten tarkoituksena on sujuvoittaa korvausten käsittelyprosessia ja yksinkertaistaa toimeenpanoa.

Työeläkelakien tiedonsaantioikeutta koskeviin säännöksiin liittyvä muutosehdotus terveydentilätietojen tarkkarajaisesta määrittelystä mahdollistaisi valtakunnallisten tietojärjestelmäpalveluiden käyttämisen tarkoituksenmukaisella tavalla. Muutos voisi nopeuttaa etuusasian käsittelyä ja näin vähentää hitaammasta käsittelystä mahdollisesti johtuvia etuudensaajan toimeentulokatkoksia.

Eläketurvakeskuksen kustannusosuuden laskentavan muuttamista koskevan ehdotuksen vaatimat muutokset Eläketurvakeskuksen prosesseihin olisivat vähäisiä ja ne selkeyttäisivät kustannusosuuksien toimeenpanon prosessia. Eläkelaitosten kustannusosuudet kohdentuisivat tarkemmin ja mahdolliset Eläketurvakeskuksen palveluissa tapahtuvat muutokset otettaisiin huomioon kustannusosuuksissa ajantasaisemmin ja suoraviivaisemmin.

Asian valmistelu

Hallituksen esitys on valmisteltu sosiaali- ja terveysministeriössä. Valmisteluun ovat osallistuneet lisäksi Eläketurvakeskus, Kela, Elinkeinoelämän keskusliitto EK, Suomen Ammattiliittojen keskusjärjestö SAK, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ja Akava.

Esityksestä on käyty yhteistoimintaneuvottelut kuntien eläkeneuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuina kunnalliset pääsopijajärjestöt ja kuntatyönantaja, sekä valtion eläkeneuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuina valtion henkilöstöä edustavat pääsopijajärjestöt.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

Lakiehdotusten perustelut

Työntekijän eläkelaki

2 §. Keskeiset määritelmät. Pykälässä säädetään lain keskeisistä määritelmistä. Pykälän 1 momentin 4 kohdassa viitataan muutettuun aikuiskoulutustuesta annettuun lakiin (1276/2000) ja kumottuihin sotilastapaturmalakiin (1211/1990) ja liikennevakuutuslakiin (279/1959). Pykälän 1 momentin 4 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus aikuiskoulutustuesta annettuun lakiin muutettaisiin koskemaan aikuiskoulutusetuksista annettua lakia ja viittaus sotilastapaturmalakiin muutettaisiin koskemaan sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annettua lakia (1521/2016) sekä tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annettua lakia (1522/2016).

Viittaus liikennevakuutuslain mukaiseen päivärahaan korvattaisiin viittauksella uuden, vuoden 2017 alusta voimaantulleen liikennevakuutuslain (460/2016) mukaiseen tilapäiseen ansionmenetysskorvaukseen. Liikennevakuutuslaissa ei säädetä päivärahoista, vaan korvaukset ovat ansionmenetysskorvauksia. Ansionmenetysskorvaus on tilapäinen ennen kuin se vahvistetaan pysyväksi. Palkattoman ajan etuutta karttuu vain tilapäisestä ansionmenetysskorvauksesta.

12 §. Vanhuuseläkkeen määrä. Pykälässä säädetään vanhuuseläkkeen määrästä ja lykkäyskorotuksesta. Voimassa olevan 3 momentin mukaan, jos vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, eläkkeeseen tulee lykkäyskorotus. Säännöksen tarkoituksena on, ettei työntekijällä ole oikeutta lykkäyskorotukseen minkään työeläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen myöntämisen jälkeen. Työeläkelaeilla tarkoitetaan työntekijän eläkelain 3 §:ssä lueteltuja lakeja. Ulkomainen eläke ei siten estä lykkäyskorotusta. Osittainen varhennettu vanhuuseläke ei ole tässä tarkoitettu vanhuuseläke, joten se ei estä lykkäyskorotusta. Pykälän 3 momentin sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi säännöksen tarkoitusta vastaavaksi.

13 §. Vanhuuseläkkeen alkaminen. Pykälässä säädetään vanhuuseläkkeen alkamisesta. Voimassa olevan 1 momentin mukaan vanhuuseläke alkaa sitä seuraavan kalenterikuukauden alusta, jona työntekijä on täyttänyt vanhuuseläkkeen saamiseen oikeuttavan iän ja lopettanut työn, jonka perusteella hän hakee vanhuuseläkettä. Vanhuuseläke voidaan myöntää takautuvasti, ei kuitenkaan ilman pätevää syytä pidemmältä ajalta kuin eläkkeen hakemiskuukautta edeltäneiltä kolmelta kuukaudelta. Voimassa olevan 2 momentin mukaan, jos työntekijä jatkaa työntekoa vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täytettyään, vanhuuseläke myönnetään eläkkeen hakemista seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien.

Ennen 1.1.2017 lykkäyskorotus laskettiin vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajasta. Tämän vuoksi eläkettä ei myönnetty takautuvasti vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täyttämisen jälkeen. Nykyisin lykkäyskorotus lasketaan ikäluokan alimmasta vanhuuseläkeiästä lähtien. Tämän 1.1.2017 voimaan tulleen muutoksen jälkeen ei ole enää perustetta sille, että vanhuuseläkettä ei voitaisi myöntää takautuvasti vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täyttämisen jälkeen.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi, että vanhuuseläke voidaan myöntää myös takautuvasti, ei kuitenkaan ilman pätevää syytä pidemmältä ajalta kuin eläkkeen hakemiskuukautta edeltäneiltä kolmelta kuukaudelta vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täyttämisen jälkeen. Säännös on

tarpeellinen sen vuoksi, että vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täyttämisen jälkeen työsuhteen päättämistä ei edellytetä eläkkeen saamiseksi, toisin kuin 1 momentin mukaisessa tilanteessa.

18 §. *Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen.* Pykälässä säädetään siitä, miten vanhuuseläkkeen määrä lasketaan osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen. Voimassa olevan 1 momentin 3 kohdan mukaan vanhuuseläkkeen määrään lasketaan osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisvuonna ja sen jälkeen vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä päätyneistä työsuhteista ansaittu eläke.

Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aikana etuutta karttuu valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain mukaan. Samoin eläkettä karttuu palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevista tuloista sekä myös osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aikana alkaneen ja päättyneen työkyvyttömyyseläkkeen ajalta. Nämä eläkkeen osat otetaan huomioon osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen myönnettävässä vanhuuseläkkeessä. Pykälän 1 momentin 3 kohdan sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi säännöksen tarkoitusta vastaavaksi.

70 §. *Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot.* Pykälän 2 momentissa luetellaan tiettyjä suorituksia, jotka luetaan eläkkeen perusteena olevaan työansioon. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 kohta, jonka mukaan tuloverolain 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettu työpanokseen perustuva osinko katsottaisiin vastikkeeksi työstä ja luettaisiin mukaan eläkkeen perusteena olevaan työansioon.

Verotuksessa työpanokseen perustuva osinko on ansiotulona verotettavaa palkkaa tai työkorvausta siltä osin kuin osingon jakoperusteena on osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Tuloverolain 33 b §:n 3 momentin mukaan, sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään osingon veronalaisuudesta, osinko on ansiotuloa, jos osingon jakoperusteena yhtiöjärjestyksen määräyksen, yhtiökokouksen päätöksen, osakassopimuksen tai muun sopimuksen mukaan on osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Osinko on sen henkilön tuloa, jonka työpanoksesta on kysymys.

Työntekijän eläkelain 70 §:n 3 momentin 12 kohdan mukaan vastikkeena työstä ei pidetä yhtiön osakkaan nostamaa voitto-osuutta tai osinkoa. Työntekijän eläkelaisissa ei ole säännöstä työpanokseen perustuvasta osingosta, joten yhtiön osakkaalle maksettua osinkoa, silloinkaan kun se perustuu työpanokseen, ei lueta mukaan eläkkeen perusteena olevaan työansioon. Muun kuin osakkaan, esimerkiksi osakkaan intressipiiriin kuuluvan henkilön, työpanokseen perustuva osinko katsotaan työntekijän eläkelakia sovellettaessa sen henkilön eläkkeen perusteena olevaksi työansioksi, jonka työpanoksesta on kysymys.

Työpanokseen perustuva osinko perustuu työntekoon, työpanokseen. Työpanokseen perustuva osinko on työstä maksettavaan vastikkeeseen verrattava suoritus, joka maksetaan osingon, työpanososingon, muodossa. Työntekijän eläkelain mukaan vakuutetaan työnteosta saatua vastiketta. Näin ollen työpanokseen perustuva osinko ehdotetaan luettavaksi mukaan eläkkeen perusteena olevaan työansioon.

Lisäyksen jälkeen työntekijän eläkelaisissa säädettäisiin eri lainkohdissa erilaisten osinkona maksettavien suoritusten kuulumisesta eläkkeen perusteena olevaan työansioon. Työntekijän eläkelain piiriin kuuluvasta työpanokseen perustuvasta osingosta säädettäisiin 70 §:n 2 momentin uudessa 4 kohdassa ja työntekijän eläkelain ulkopuolelle jäävästä osingosta 3 momentin 12 kohdassa. Jotta

säännösten keskinäinen suhde ja soveltaminen olisi selvä, 3 momentin 12 kohtaa olisi tarpeen täsmentää niin, että säännöksestä käy ilmi, että sitä sovelletaan, ellei 2 momentin 4 kohdasta muuta johdu.

Ehdotettu uusi säännös toisi työntekijän eläkelain piiriin sellaisen osakeyhtiön ja osuuskunnan osakkeille tai osuuksille jakaman osingon ja ylijäämän, johon sovelletaan tuloverolain 33 b §:n 3 momentin säännöksiä. Muun kuin osakkaan, esimerkiksi osakkaan intressipiiriin kuuluvan henkilön, työpanokseen perustuva osinko katsotaan työntekijän eläkelakia sovellettaessa sen henkilön eläkkeen perusteena olevaksi työansioksi, jonka työpanoksesta on kysymys, joten tältä osin uusi säännös ei toisi muutosta nykytilaan. Ehdotettu uusi säännös ei toisi muutosta työntekijän eläkelain alaisten ansioiden määrittelyyn muiden osinkojen kuin säännöksessä tarkoitettujen työpanososinkojen osalta. Verotuksessa työpanososinkoa voivat jakaa osakeyhtiöt, osuuskunnat, kotimainen säästöpankki, keskinäinen vakuutusyhtiö ja vakuutusyhdistys.

Ansio voi olla työntekijän eläkelain mukaista eläkkeen perusteena olevaa työansiota vain niissä tilanteissa, kun henkilö, jolle ansiota maksetaan, kuuluu työntekijän eläkelain soveltamisalaan. Jos henkilö kuuluu yrittäjän eläkelain soveltamisalaan, hänelle maksettu työpanokseen perustuva osinko ei voi olla työntekijän eläkelain mukaista ansiota.

Pykälän 3 momentin 4 kohdassa säädetään työsuhdeoption käyttämisestä syntyvästä edusta. Kohdassa olevaa viittausta ehdotetaan täsmennettäväksi kohdistumaan tuloverolain 66 §:n 3 momenttiin, ei koko pykälään. Kyseessä olisi tekninen muutos.

Tuloverolaissa tarkoitettu työsuhdeoption käsite on kuitenkin sisällöllisesti laajempi kuin työntekijän eläkeläissa tarkoitettu työsuhdeoptio. Verotuksessa työsuhdeoptio saattaa käsittää esimerkiksi osakepalkkion, joka työntekijän eläkelain mukaan ei ole työsuhdeoptio ja joka työntekijän eläkelakia sovellettaessa jää lain ulkopuolelle vain tietyin edellytyksin. Työntekijän eläkeläissa työsuhdeoptiosta ja osakepalkkiosta säädetään erikseen. Työsuhdeoptiota koskee 70 §:n 3 momentin 4 kohta ja osakepalkkioita 5 kohta. Momentin 4 kohdan sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi, jotta työntekijän eläkelain ja verotuksessa käytettävän työsuhdeoption käsitteen ero tulisi selvemmin esille. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi 70 §:n 3 momentin 5 kohtaan viittaava täsmennys, joka selventäisi sitä, että 4 kohdan työsuhdeoptiota koskevaa säännöstä sovelletaan, ellei 5 kohdan osakepalkkiota koskevasta säännöksestä muuta johdu ja kyse ole sellaisesta palkkiosta, jota 5 kohdan mukaan pidetään vastikkeena työstä. Täsmennys vastaisi lain tarkoitusta ja työeläkelakeja sovellettaessa noudatettavaa käytäntöä.

Voimassa olevan 3 momentin 4 kohdan mukaan työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua ei pidetä vastikkeena työstä. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan työsuhdeoption käyttämisestä syntyvä etu kuitenkin olisi, edellä mainitusta pääsäännöstä poiketen, tietyin edellytyksin eläkkeen perusteena olevaa työansiota.

Työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua ei lähtökohtaisesti pidetä vastikkeena työstä, koska työsuhdeoptiosta saatavan edun arvo määräytyy osakkeen arvонkehityksen perusteella eikä työntekijän työpanoksella ole välitöntä vaikutusta työsuhdeoptiosta saatavan edun määrään. Työntekijän saaman hyödyn määrä ei ole edusta sovittaessa palkan tavoin selkeästi arvioitavissa.

Jos osakkeen sovittu merkintähinta option luovutusajankohtana on kuitenkin selvästi alempi kuin osakkeen markkinahinta, työsuhdeoptiosta saatavan edun määrä ei muodostu pääasiassa osakkeiden

kurssikehityksen perusteella tulevaisuudessa vaan työntekijä saa selvästi arvioitavissa olevan rahanarvoisen edun jo optio-oikeuden luovutushetkellä. Tällöin työntekijän option luovutusajankohtana saamaa etua pidetään työntekijän eläkelakia sovellettaessa vastikkeena työstä. Edun määränä pidetään osakkeen sovitun merkintähinnan ja option luovutusajankohdan mukaisen osakkeen käyvän arvon erotusta.

Lakiin ehdotetaan kirjattavaksi työntekijän eläkelakia sovellettaessa noudatettava periaate täsmennettynä. Jos edellä kuvattu alihintainen työsuhdeoptioetu käytettäisiin ennen kuin option saamisesta on kulunut vuosi, etu ehdotetaan luettavaksi mukaan työntekijän eläkelain alaiseen ansioon. Jos alihintainen työsuhdeoptioetu käytettäisiin vasta vähintään vuoden kuluttua option saamisesta, työntekijän työpanoksella ei katsottaisi olevan välitöntä vaikutusta saatavan edun lopulliseen määrään eikä etua pidettäisi vastikkeena työstä.

Työsuhdeoptiosta saatava etu olisi eläkkeen perusteena olevaa työansiota, jos työsuhdeoptiolla merkittävän osakkeen sovittu merkintähinta olisi olennaisesti alempi kuin osakkeen käypä arvo option antamishetkellä ja etu käytettäisiin ennen kuin edun saamisesta on kulunut vähintään vuosi. Olenainen ero määriteltäisiin tapauskohtaisesti. Osakkeen sovitun merkintähinnan voitaisiin katsoa alitavan selvästi osakkeen käyvän arvon, jos sovittu merkintähinta olisi alle 50 %:a option antamisajankohdan mukaisesta osakkeen käyvästä arvosta.

Alihintaisesta työsuhdeoptioedusta muodostuvan työntekijän eläkelain alaisen edun määrä arvioitaisiin, kuten nykyisin, optio-oikeuden luovutusajankohdan mukaan, mutta etu otettaisiin huomioon työntekijän eläkelain alaisena ansiona vasta optioedun käyttöajankohtana, ei option antamisajankohdasta, kuten nykyisin. Työnantajan tulisi option käyttöajankohtana tarkastella, onko optiota luovutettaessa sovittu osakkeen merkintähinta olennaisesti alempi kuin option antamisajankohdan mukainen osakkeen käypä arvo ja onko alihintainen optioetu käytetty ennen kuin optioedun antamisesta on kulunut vähintään vuosi. Alihintaisesta työsuhdeoptioedusta työntekijän eläkelain alaisena edun määränä pidettäisiin osakkeen sovitun merkintähinnan ja option luovutusajankohdan mukaisen osakkeen käyvän arvon erotusta. Työnantajan tulisi ilmoittaa työsuhdeoption käyttöajankohtana työntekijän eläkelain alaisen edun osuus tulorekisteriin.

Pykälän 3 momentin 5 kohdassa säädetään osakepalkkioista. Arvopaperipörssi -termi ehdotetaan päivittäväksi rahoitusvälinelakia vastaavaksi. Arvopaperipörssi -termin tilalle tulisi muuttaa säännelty markkina ja monenkeskinen kaupankäyntijärjestelmä. Nämä määritelmät ovat kaupankäynnistä rahoitusvälineillä annetussa laissa (1070/2017, rahoitusvälinelaki). Termien muuttaminen olisi tekninen muutos.

Momentin 5 kohdan sanamuotoa ehdotetaan lisäksi täsmennettäväksi niin, että säännöksestä kävisi selvästi ilmi, että palkkiona saatavan edun arvon tulee palkkion lupaamisen ja antamisen välisenä aikana määräytyä säännöksessä tarkoitettujen osakkeiden arvonkehityksen perusteella vähintään vuoden mittaisena aikana (vuoden odotusaika). Täsmennys vastaisi lain esitöissä (HE 45/2005 vp) ilmaistua periaatetta ja työntekijän eläkelakia sovellettaessa noudatettavaa käytäntöä.

Osakepalkkiosäännöksessä tarkoitettua vuoden odotusajan tarkastelujakson katsottaisiin alkavan palkkion lupaamisesta ja päättyvän palkkion antamiseen. Palkkio katsottaisiin annetuksi, kun henkilö saa omistusoikeuden palkkioon. Osakkeisiin liittyvä luovutusrajoitus ei vaikuttaisi palkkion antamisen ajankohtaan. Palkkion lupaamisen ja antamisen tulkinta edellä kuvatuin tavoin vastaisi työntekijän eläkelakia sovellettaessa vakiintunutta käytäntöä.

Jos kuitenkin osakepalkkiota rasittaisi omistusoikeuden siirtymisen jälkeen, esimerkiksi työsuhteen jatkumiseen tai työnantajayhtiön tulostavoitteen täyttymiseen liittyvä, ehdollinen palautusvelvollisuus ja lisäksi osakkeen luovutusrajoitus, osakepalkkio katsottaisiin annetuksi vasta, kun ehdollinen palautusvelvollisuus ja luovutusrajoitus päättyvät ja osakepalkkio jää henkilön omistukseen ja valintaan.

74 §. Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat. Pykälässä säädetään siitä, mitkä palkattomat ajat oikeuttavat eläkkeeseen. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi muutoksia, jotka johtuvat sairausvakuutuslain työtulouudistuksesta. Lisäksi pykälän 5 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi ulkomaisia eläkkeitä koskeva muutos.

Voimassa olevan 3 momentin mukaan sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien ajalta eläkettä karttuu sairausvakuutuslain mukaisen työtulon perusteella. Kansaneläkelaitoksen maksama kuntoutusraha määräytyy pääsääntöisesti samoin kuin sairausvakuutuslain mukainen sairauspäiväraha, joten eläkettä karttuu myös sen ajalta etuuden perusteena olevan työtulon perusteella. Työtulouudistuksen myötä sairausvakuutuslaissa ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetussa laissa ei enää säädetä työtulosta, vaan päivärahaetudet ja kuntoutusraha lasketaan vuositulon perusteella.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeus eläkkeeseen sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisen kuntoutusrahan ajalta perustuisi jatkossa sairausvakuutuslaissa tarkoitettuun vuosituloon. Sairausvakuutuslaissa vuositulosta säädetään 11 luvun 2 §:ssä. Vuositulolla tarkoitetaan työkyvyttömyyden tai etuusoikeuden alkamista edeltävää kalenterikuukautta edeltävien 12 kalenterikuukauden tuloja. Vuositulo voi sisältää palkkatuloa, yrittäjätuloa, vakuutuspalkkaa, ansiomenetyskorvauksia ja etuuden perusteella laskettua etuusperusteista tuloa. Oikeus eläkkeeseen edellyttäisi sitä, että vuosituloon sisältyy vähintään työntekijän eläkelaisissa säädetyn vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran sairausvakuutuslain 11 luvun 3 §:ssä tarkoitettua palkkatuloa tai 11 luvun 4 §:ssä tarkoitettua yrittäjätuloa. Tästä säädettäisiin pykälän 4 momentissa.

Pykälän 3 momentissa on säädetty, mikä osuus palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevasta tulosta otetaan huomioon. Jotta muutos saataisiin toteutettua kustannusneutraalisti siten, että sillä ei olisi vaikutusta työeläkemenoon, ehdotetaan näihin kertoimiin muutoksia.

Pykälän 3 momentin 1 kohdassa säädetään oikeudesta eläkkeeseen sairausvakuutuslain mukaisten vanhempainpäivärahojen ajalta. Äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahan ajalta otettaisiin huomioon 121 prosenttia sairausvakuutuslain mukaisesta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, ja 21 prosenttia siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työnantajalle. Nykyisin vastaavat kertoimet ovat 117 prosenttia ja 17 prosenttia.

Pykälän 3 momentin 5 kohta on kumottu työntekijän eläkelain muuttamisesta annetulla lailla (1203/2009). Kumotun kohdan tilalle ehdotetaan siirrettäväksi Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahaa koskevat säännökset nykyisestä 7 kohdasta. Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisen kuntoutusrahan ajalta otettaisiin huomioon 55 prosenttia kuntoutusrahan perusteena olevasta vuositulosta. Nykyisin huomioon otetaan 65 prosenttia kuntoutusrahan perusteena olevasta työansioista.

Pykälän 3 momentin 6 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus aikuiskoulutustuesta annettuun lakiin muutettaisiin viittaukseksi aikuiskoulutusetuuksista annettuun lakiin.

Pykälän 3 momentin 7 kohdassa säädetään oikeudesta eläkkeeseen työeläkelakien tai Kansaneläkelaitoksen maksaman kuntoutusrahan tai tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevien säännösten perusteella myönnetyn ansionmenetyskorvauksen ajalta. Säännökset Kansaneläkelaitoksen kuntoutusrahasta ehdotetaan siirrettäviksi omaksi 5 kohdaksi.

Pykälän 3 momentin 8 kohdassa säädetään oikeudesta eläkkeeseen sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan ja erityishoitorahan ajalta. Voimassa olevan säännöksen mukaan etuuden perusteena olevasta työtulosta otetaan huomioon 65 prosenttia. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että sairauspäivärahan ja erityishoitorahan ajalta otettaisiin huomioon 62 prosenttia sairausvakuutuslain mukaisesta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle. Osasairauspäivärahan perusteena oleva tulo olisi puolet sairauspäivärahan perusteena olevasta tulosta kuten nykyisinkin.

Pykälän 4 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi säännös siitä, että sairausvakuutuslain mukaisten päivärahaetuuksien ja Kansaneläkelaitoksen maksaman kuntoutusrahan ajalta olisi oikeus eläkkeeseen vain sillä edellytyksellä, että etuuden perusteena olevaan vuosituloon sisältyy sairausvakuutuslaissa tarkoitettua palkkatuloa tai yrittäjätuloa. Palkkatuloa tai yrittäjätuloa pitäisi olla vähintään työntekijän eläkelain 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran. Vuonna 2019 tämä tarkoittaisi 59,36 euroa vuodessa.

Voimassa olevassa 4 momentissa on nykyisin erityissäännös, joka koskee vähimmäispäivärahan suuruksia vanhempainpäivärahoja. Momentin mukaan, jos 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu etuus on ansiotulojen puuttumisen tai niiden vähäisyyden vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena olevana tulona pidetään 741,96 euroa kuukaudessa (vuoden 2019 tasossa). Lisäksi 4 momentissa säädetään, että jos etuus on työhön paluun vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena olevana tulona pidetään työntekijälle maksetun vähimmäispäivärahan määrää.

Käytännössä siis nykyisin vanhempainpäiväraha oikeuttaa eläkkeeseen, vaikka päivärahan perusteena olevaa ansiotuloa ei olisi lainkaan. Jos vanhempainpäiväraha on maksettu työhön paluun vuoksi vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena olevana tulona pidetään vähimmäispäivärahan määrää. Jos vanhempainpäiväraha on ansiotulojen puuttumisen tai vähäisyyden johdosta maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena on kiinteä euromäärä (741,96 euroa kuukaudessa vuonna 2019).

Koska etuuden perusteena oleva vuositulo ehdotetaan otettavaksi huomioon vain silloin, jos siihen sisältyy vähintään työntekijän eläkelain vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran palkka- tai yrittäjätuloa, ehdotetaan säännökseen uutta muotoilua. Jos vanhempainpäiväraha on maksettu työhön paluun vuoksi vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena olevana tulona pidettäisiin edelleen vähimmäispäivärahan määrää. Tästä säädettäisiin momentin viimeisessä virkkeessä. Säännökseen täsmennettäisiin, että se koskee nimenomaan pykälän 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettuja vanhempainpäivärahoja. Ansiotyössä ja omassa työssä olon vaikutuksesta vanhempainpäivärahan määrään säädetään sairausvakuutuslain 11 luvun 11 §:ssä.

Muissa kuin työhön paluutilanteissa vanhempainpäivärahan perusteena olevana tulona pidettäisiin aina vähintään 741,96 euroa kuukaudessa (vuonna 2019) vuosituloon sisältyvän palkkatulon ja yrittäjätulon määrästä riippumatta. Näin ollen eläkekarttuman perusteena olisi kiinteä euromäärä muun muassa sellaisessa tilanteessa, jossa vanhempainpäiväraha on maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena vuositulojen vähyyden vuoksi. Kiinteä euromäärä olisi karttuman perusteena myös silloin,

jos etuus on maksettu suurempana kuin vähimmäispäiväraha, mutta vuosituloon ei sisälly vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran palkka- tai yrittäjätuloa.

Voimassa olevan pykälän 5 momentin mukaan etuuden perusteena olevan tulon perusteella ei kartu eläkettä siltä ajalta, jolta työntekijä on saanut työeläkelakien mukaista eläkettä, vastaavaa ulkomaista etuutta taikka kansainvälisen järjestön tai Euroopan unionin toimielimen palvelukseen perustuvaa etuutta. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ja perhe-eläkkeen ajalta eläkettä karttuu kuitenkin myös etuuden perusteena olevan tulon perusteella.

Vuoden 2017 eläkeuudistuksen säännösten mukaan maksussa oleva ulkomainen eläke ei vaikuta mahdolliseen lykkäyskorotusoikeuteen, ei estä siirtymäajan korkeampaa karttumaa eikä estä oikeutta osittaiseen varhennettuun vanhuuseläkkeeseen. Tästä johtuen on tarkoituksenmukaista, että ulkomainen eläke ei estä myöskään palkattoman ajan karttumaa. Ulkomailta maksettavista etuuksista ei saada nykyisin riittävästi tietoa, jolloin tällaisen etuuden vaikutus palkattoman ajan etuuteen olisi eläkkeenhakijan oman ilmoituksen varassa. Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että säännös ei estä eläkkeen karttumista palkattomalta ajalta, jolta työntekijä on saanut ulkomaista etuutta taikka kansainvälisen järjestön tai Euroopan unionin palvelukseen perustuvaa etuutta. EU-maiden välisen tiedonkulun parantuessa tulevaisuudessa voi olla tarvetta tarkastella uudelleen ulkomaisten eläkkeiden vaikutuksia Suomesta karttuvaan työeläkkeeseen.

76 §. *Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot.* Pykälän 1 momentin perusteella tulevan ajan eläkkeen perusteena olevina ansioina otetaan huomioon työeläkelakien mukaisten työansioiden lisäksi 74 §:ssä tarkoitettujen palkattomilta ajoilta saatujen etuuksien perusteena olevat tulot, jotka työntekijällä on ollut työkyvyttömyyden alkamisvuotta edeltäneiden viiden kalenterivuoden aikana. Pykälän 2 momentissa säädetään, minkä suuruisena palkattomilta ajoilta saatujen etuuksien perusteena olevat tulot otetaan huomioon. Momentin 1 kohdan mukaan äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainrahan perusteena oleva tulo otetaan huomioon 74 §:n 3 momentissa mainitun suuruisena. Pykälän 3 momentissa säädetään lisäksi, että jos äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainraha on ansiotulojen puuttumisen tai niiden vähäisyyden vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena, tulevan ajan ansiota määrättäessä otetaan huomioon 523,61 euroa kuukaudessa (741,96 euroa kuukaudessa vuoden 2019 tasossa). Jos etuus on työhön paluun vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan määräisenä, tulevan ajan ansiota määrättäessä otetaan huomioon työntekijälle maksettu vähimmäispäiväraha.

Vanhempainpäivärahoja koskevista vastaavista erityissäännöksistä palkattomien aikojen eläkekarttuman osalta säädetään 74 §:n 4 momentissa. Siten 76 §:n 2 momentin 1 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi viittaus 74 §:n 4 momenttiin ja 76 §:n 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana. Tulevan ajan ansiota määrättäessä otettaisiin huomioon äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainrahan perusteena oleva tulo 74 §:n 3 momentissa säädetyn pääsäännön tai 4 momentissa mainittujen erityissäännösten suuruisena, riippuen siitä, mikä säännöksistä soveltuu kyseiseen tapaukseen. Palkattomien aikojen eläkekarttumassa ja tulevan ajan ansiossa otettaisiin siten huomioon sama tulo.

Pykälän 4 momentin mukaan tulevan ajan ansiota määrättäessä otetaan tulona huomioon 1 483,91 euroa (vuoden 2019 tasossa) jokaiselta täydeltä kuukaudelta, jolta työntekijälle on tarkasteluaikana maksettu työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Pykälän 5 momentin mukaan myös sairausvakuutuslain mukainen päiväraha otetaan huomioon 4 momentissa tarkoitettulla tavalla, jos se on myönnetty työttömyysturvalain mukaisen peruspäivärahan suuruisena. Sairausvakuutuslaissa ei enää työtulouudistuksen voimaantulon jälkeen ole säännöstä, jonka perus-

teella päiväraha myönnettäisiin peruspäivärahan suuruisena. Pykälän 5 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että sairausvakuutuslain mukainen päiväraha otettaisiin huomioon 4 momentissa tarkoitettulla tavalla, jos sen perusteena olevaan vuosituloon sisältyisi työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa, mutta ei työntekijän eläkelain vakuuttamisvelvollisuuden alarajan verran palkkatuloa tai yrittäjätuloa.

81 §. Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus. Pykälässä säädetään työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotuksesta. Voimassa olevan pykälän 1 momentin mukaan työntekijän työkyvyttömyyseläkkeeseen lisätään kertakorotus sen kalenterivuoden alusta, johon mennessä eläkkeen alkamisesta on kulunut viisi kalenterivuotta. Korotusta ei lisätä, jos työntekijä on täyttänyt 56 vuotta. Kertakorotusta ei lisätä kuntoutuskorotukseen. Pykälän 2 momentin mukaan kertakorotus lasketaan työntekijän makssussa olevien yksityisten alojen työeläkelakien mukaisten eläkkeiden yhteismäärän perusteella. Korotus määrätään sen mukaan, minkä ikäinen työntekijä on korotusvuoden alussa. Korotusprosentti on 25, jos työntekijä on korotusvuoden alussa 23–31-vuotias. Korotusprosentti pienenee kutakin ikävuotta kohden 1,0 prosenttiyksiköllä.

Voimassa olevan pykälän säännös on sisällöllisesti ristiriitainen. Pykälän 1 momentin viiden vuoden aikaraja on ristiriidassa 2 momentissa mainitun alaikärajan kanssa. Työeläkelakien mukainen vakuuttamisvelvollisuuden alaikäraja muuttui 1.1.2017 alkaen siten, että vakuuttamisvelvollisuus alkaa 17 vuoden iästä. Työkyvyttömyyseläke voi siten alkaa aikaisemmin, joten kertakorotus voidaan laskea aiempaa aiemmasta ajankohdasta. Tarkan alaikärajan säätämistä ei voida pitää perustelluna, sillä työkyvyttömyyseläkkeen alkua voi edeltää sairauspäiväraha.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että korotusprosentti olisi 25, jos työntekijä on korotusvuoden alussa enintään 31-vuotias. Korotusprosentti pienenee kutakin seuraavaa ikävuotta kohden 1,0 prosenttiyksiköllä. Ehdotettavaa muutosta sovellettaisiin eläkkeisiin, joiden eläketapahtuma on 1.1.2017 tai sen jälkeen.

91 §. Leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa. Pykälässä säädetään leskeneläkkeen vähentämisestä erityistilanteissa. Voimassa oleva pykälä estää osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saavan lesken leskeneläkkeen vähentämisen erityistilanteiden mukaisesti. Työntekijän eläkelain 88 §:n 2 momentin mukaan leskeneläkettä vähennettäessä osittaisella varhennetulla vanhuuseläkkeellä olevan lesken työeläkkeenä pidetään laskennallista eläkettä. Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saavan lesken todelliset tulot voivat kuitenkin olla oleellisesti pienemmät kuin leskelle karttunut laskennallinen eläke. Tämän vuoksi leskeneläkkeen vähentämisen lesken todellisten tulojen perusteella tulisi olla mahdollista myös silloin, kun leski saa osittaista varhennettua vanhuuseläkettä. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että osittainen varhennettu vanhuuseläke ei estä leskeneläkkeen vähentämistä erityistilanteiden mukaisesti.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että leskeneläkettä voitaisiin vähentää erityistilanteiden mukaisesti myös silloin, kun leski saa osittaista varhennettua vanhuuseläkettä.

92 §. Eläkkeestä vähennettävät etuudet. Pykälässä säädetään eläkkeestä vähennettävistä etuuksista. Voimassa olevan pykälän 1 momentin 5 kohdassa on viittaus kumottuun sotilastapaturmalakiin. Pykälän 1 momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus korjattaisiin koskemaan sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annettua lakia ja tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annettua lakia.

94 §. *Ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutus eläkkeen määrään.* Pykälässä säädetään ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutuksesta eläkkeen määrään. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa on viittaus kumottuun sotilastapaturmalakiin. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus korjattaisiin koskemaan sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annettua lakia ja tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annettua lakia.

95 §. *Takautumisoikeus.* Pykälässä säädetään takautumisoikeudesta. Voimassa olevan pykälän 2 momentin mukaan eläkelaitoksella on oikeus saada maksamansa työkyvyttömyyseläkkeen, perhe-eläkkeen ja kuntoutusetuuden määrä takaisin raideliikennevastuulain mukaan korvausvelvolliselta, jos työntekijän työkyvyttömyyden tai edunjättäjän kuoleman aiheuttaa raideliikennevastuulain mukaan korvattava vahinkotapahtuma. Eläkelaitoksen oikeus korvaukseen voi olla enintään sen suuruisen, mitä vahinkoa kärsinyt tai edunsaaja raideliikennevastuulain mukaan olisi oikeutettu saamaan.

Raideliikennevastuulain mukaista ansionmenetykskorvausta määrättäessä ansionmenetykskorvauksesta vähennetään työeläke, koska ansionmenetystä ei katsota syntyneen siltä osin kuin vahinkoa kärsineellä on oikeus työeläkkeeseen. Jos ansionmenetykskorvausta määrättäessä työeläkettä ei ole vielä myönnetty, ei työeläkettä voida vähentää.

Työeläkelaeissa ja raideliikennevastuulaissa ei ole säännöstä, jonka perusteella työeläkelaitos voisi pidättää itsellään sen osan työeläkkeestä, jonka eläkkeenhakija on jo saanut itselleen korvauksena raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta. Jos työeläke myönnetään takautuvasti raideliikennevastuulain mukaisen ansionmenetykskorvauksen myöntämisen jälkeen, täytyy työeläkelaitoksen maksaa työeläke täysimääräisenä eläkkeenhakijalle, ja tämän jälkeen hakea korvausta raideliikennevastuulain mukaan korvausvelvolliselta takautumisoikeuden perusteella. Tämä voi johtaa raideliikennevastuulain mukaisen korvauksen takaisinperintään etuudensaajalta.

Jotta edellä mainituissa tilanteissa eläkelaitos ei joutuisi erikseen hakemaan korvausta takautumisoikeuden perusteella tai ei saisi lainkaan korvausta raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta, pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti. Momentissa säädettäisiin eläkelaitoksille oikeus pidättää itsellään se osa työkyvyttömyyseläkkeestä, perhe-eläkkeestä tai kuntoutusetuudesta, jonka eläkkeenhakija on jo saanut itselleen korvauksena raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta.

101 §. *Eläkehakemus.* Pykälässä säädetään eläkkeen hakemisesta. Eläkettä on haettava eläkelaitokselta lomakkeella.

Pykälän 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi. Momentissa säädettäisiin, että eläkettä haetaan hakemuksella. Lomake-termi viittaa paperilomakkeeseen. Hakemus tehdään nykyisin usein sähköisesti.

Lisäksi ehdotetaan tarkennettavaksi hakemisen eri vaihtoehtoja. Pääsääntönä olisi, että eläkettä haetaan eläkelaitokselta kirjallisella hakemuksella. Eläketurvakeskus vahvistaa hakemuksen tietosisällön. Käytännössä eläkettä haetaan useimmiten hakemuksella, jonka tiedot on työeläkelaitosten ja Kelan kanssa yhteisesti sovittu. Jos eläkelaitoksella on jo kaikki nämä eläkkeen ratkaisemisessa tarvittavat tiedot käytössään, olisi eläkkeen hakeminen kuitenkin mahdollista myös muulla tavoin kuin yhteisesti sovitulla hakemuksella. Muulla tavalla tarkoitettaisiin esimerkiksi eläkelaitoksen omaa hakemusta.

Erityistilanteissa myös eläkkeen hakeminen suullisesti voisi olla mahdollista. Näin voisi olla esimerkiksi silloin, kun eläkkeensaaja hakee eläkkeen rinnalla karttunutta eläkettä vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täytettyään. Suullinen hakeminen voitaisiin toteuttaa esimerkiksi siten, että eläkehakemuksen vastaanottava henkilö käy puhelimitse eläkkeenhakijan kanssa läpi eläkkeen hakemisessa tarvittavat tiedot, jotka tavallisesti ilmoitetaan hakemuksella. Jos eläkettä haetaan eläkelaitoksen omalla hakemuksella tai muulla tavoin, eläkelaitoksen on varmistettava se, että hakijan tahto eläkkeen hakemiseksi on todennettavissa, jos eläkkeen hakemisesta syntyy epäselvyyttä ja hakija kiistää hakeneensa eläkettä.

Säännöksen 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että momentin asetuksenantovaltuudesta ehdotetaan poistettavaksi maininnat lomakkeista ja todistuksista. Asetuksenantovaltuus mahdollistaisi eläkkeen hakemiseen liittyvistä yksityiskohdista säätämisen valtioneuvoston asetuksella. Tarkempia säännöksiä eläkkeen hakemisesta on annettu valtioneuvoston asetuksella työntekijän eläkelain täytäntöönpanosta (874/2006).

106 §. *Työskentelyä vain yksityisten alojen työeläkelakien mukaisilla aloilla.* Pykälässä säädetään siitä, mikä yksityisten alojen eläkelaitos käsittelee eläkehakemuksen, kun työntekijällä on ollut useammassa yksityisen alan eläkelaitoksessa tämän lain mukaan vakuutettua työskentelyä. Voimassa olevan 106 §:n 1 momentin mukaan eläkehakemuksen ratkaisee se yksityisten alojen eläkelaitos, jossa työntekijän yksityisten alojen työeläkelakien mukaisia työansioita on vakuutettu määrältään eniten kahden viimeisen kalenterivuoden aikana.

Momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että jatkossa ei tutkittaisi kahden viimeisen kalenterivuoden työansioita vaan ratkaiseva yksityisten alojen eläkelaitos olisi etuuslajista riippumatta se eläkelaitos, jossa on työntekijän työansioita vakuutettu eniten yhden kalenterikuukauden aikana viimeksi ennen eläke- tai kuntoutushakemuksen vireilletulokuukautta. Viimeisen kalenterikuukauden aikana vakuutetuilla työansioilla tarkoitettaisiin täydellisesti rekisteröityjä yhden kuukauden ansioita. Täydellisesti rekisteröidyllä yhden kuukauden työansioilla tarkoitetaan tässä tapaa, miten vuoden 2019 alusta käyttöön otettuun, verohallinnon Tulorekisteriyksikön ylläpitämään tulorekisteriin talletetaan tulotiedot, kuten esimerkiksi työnantajan ilmoittamat palkkatiedot. Tulotietojärjestelmästä annetun lain (53/2018) mukaan talletettavat tiedot on ilmoitettava tulorekisteriin pääsääntöisesti viimeistään viidentenä kalenteripäivänä maksupäivän jälkeen. Eli yksityisen alojen ratkaisevaa eläkelaitosta määriteltäessä huomioon otettavat ansiot ovat viimeisen kalenterikuukauden aikana maksetut ansiot, jotka on tullut ilmoittaa tulorekisteriin viimeistään seuraavan kuukauden 5. päivään mennessä.

108 §. *Neuvotteluvollisuus.* Pykälässä säädetään neuvotteluvollisuudesta tilanteessa, jossa Keva viimeisenä eläkelaitoksena käsittelee työkyvyttömyyseläkeasiaa. Tällöin, jos Keva ratkaistessaan työkyvyttömyyseläkettä koskevan hakemuksen soveltaa julkisten alojen eläkelain ns. ammatillista työkyvyttömyysmääritelmää, tulee Kevan tiettyjen pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä neuvotella yksityisten alojen eläkelaitoksen kanssa ennen päätöksensä tekemistä.

Pykälän 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä neuvottelumenettelyn soveltamiselle ehdotetaan muutettavaksi. Neuvottelumenettelyn edellytyksenä olisi kuten nykyään, että viimeisenä eläkelaitoksena toimivan Kevan tulisi pyytää yksityisen alojen ratkaisevan eläkelaitoksen arvio, ennen kuin se ratkaisee työntekijän oikeuden työkyvyttömyyseläkkeeseen julkisten alojen eläkelain 33 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella. Mainittu lainkohta koskee ns. ammatillista työkyvyttömyysmääritelmää.

Lisäksi ehdotetaan uutena edellytyksenä, että työntekijällä tulisi olla eläketapahtumahetkellä yksityisen ja julkisen alan työskentelyä rinnakkain. Eläkelaitokset ovat keskinäisen sopimuksensa perusteella soveltaneet jo vuosia neuvottelumenettelyä myös tilanteisiin, joissa henkilöllä on rinnakkaista työskentelyä sekä yksityiseltä puolelta että julkiselta puolelta, ei kuitenkaan, jos rinnakkainen työskentely on ollut omaishoitajana toimimista. Tämä on nähty neuvottelumenettelyn kannalta tärkeämpänä kuin voimassa olevan lain mukaiset perustilanteet, joissa yksityisen puolen työsuhte on voinut loppua jo vuosia aikaisemmin. Jatkossa edellä mainittu rinnakkaisuustilanne olisi välttämättömä edellytys neuvotteluvollisuuden syntymiseksi. Asiasta ehdotetaan otettavaksi säännös pykälän 1 momentin 2 kohtaan.

Voimassa olevan 1 momentin mukaan neuvottelumenettelyn yhtenä edellytyksenä on, että työntekijälle on tullut karttua yksityisen puolen työskentelystä eläkettä vähintään 974,92 euroa (2019 tasossa). Kuitenkin työntekijän karttuneen eläkkeen määrän tutkimisen sijaan oleellisemmaksi on muodostunut käytännössä selvittää yksityisen puolen rinnakkaisen työsuhteen ansioiden määrä, koska etenkin rinnakkaisuustilanteissa yksityisen alan eläkelaitokselle voi tulla merkittävä kustannusvastuu työkyvyttömyyseläkkeen rahastoidusta osasta. Tämän vuoksi momenttiin ehdotetaan uutta 3 kohtaa, jonka mukaan edellytyksenä olisi, että työntekijällä on yksityisten alojen työeläkelaikien mukaan vakuutettuja työansiota vähintään 17 807,01 (vuoden 2019 tasossa) 76 §:n mukaisen tarkasteluajan kahden viimeisen kalenterivuoden aikana. Käytännössä tämä edellytys tarkoittaa samalla, että työntekijän työkyvyttömyyseläkkeeseen sisältyy oikeus 76 §:n mukaiseen tulevaan aikaan ja eläkelaitokselle syntyy vastuu työkyvyttömyyseläkkeen kustannuksista 175 §:ssä säädetyn edellytyksin. Ehdotuksen mukaan kaikkien pykälän 1 momentin 1 - 3 kohdassa ehdotettujen edellytysten tulisi täyttyä ennen kuin neuvottelumenettelyä tulisi soveltaa. Jos eläkkeensaajalla on rinnakkain monta yksityistä työsuhdetta, Keva lähettäisi pyynnön työntekijän työkyvyn arvioimisesta siihen yksityisten alojen eläkelaitokseen, joka olisi yksityisen sektorin ratkaiseva eläkelaitos ansioiden perusteella.

109 §. *Eläkettä maksavan tai ennakkopäätöksen antaneen eläkelaitoksen toimivalta uutta eläkettä myönnettäessä.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että 4 momenttiin otettaisiin uusi säännös ennakkopäätöksen antaneen eläkelaitoksen toimivallasta. Ratkaistaessa tämän lain 27, 39 tai 53 e §:ssä säädetyn ennakkopäätöksen jälkeen kyseiseen samaan ennakkopäätökseen perustuvaa eläkettä tai työeläkekuntoutusasiaa, asiasta ennakkopäätöksen antanut yksityisten alojen eläkelaitos tai Keva antaisi myös varsinaisen päätöksen. Voimassa olevan lain sanamuodon mukaan ennakkopäätöksen kuntoutuksesta tai osatyökyvyttömyyseläkkeestä tai työuraeläkkeestä antanut eläkelaitos voi olla eri eläkelaitos kuin lopullisen päätöksen antaja, koska ratkaiseva eläkelaitos määräytyy pääsääntöisesti työntekijän kahden vuoden tarkasteluajalla vakuutettujen työansioiden perusteella.

Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan pykälän muuttunutta sisältöä. Pykälän nykyinen 4 momentti siirtyisi sisällöltään muuttumattomana uudeksi 5 momentiksi.

111 §. *Eläketurvakeskuksen ratkaisuvallasta ja tarkemmat säännökset.* Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että poistettaisiin viittaussäännös 106 §:n kahden vuoden tarkasteluajastaan liittyen. Esityksessä ehdotetaan 106 §:ää muutettavaksi siten, että yksityisten alojen ratkaiseva eläkelaitos määräytyisi jatkossa yhden kuukauden ansioiden perusteella eikä kahden viimeisen kalenterivuoden vuoden ansioiden perusteella.

128 §. *Muutoksen hakeminen.* Pykälässä säädetään muutoksen hakemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosikeus. Momentin lopussa säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenten nimittämisestä.

Maininnat työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenten nimittämisestä ehdotetaan poistettavaksi tarpeettomina, koska työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan jäsenistä säädetään tyhjentävästi työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005). Lisäksi momenttiin lisättäisiin informatiivinen viittaus oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annettuun lakiin (677/2016).

Pykälän 2 momentissa säädetään muutoksenhausta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan ja 3 momentissa muutoksenhausta vakuutusosoikeuteen. Momenttien sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain säätämisen johdosta. Viittaukset hallintolainkäyttölakiin korjattaisiin koskemaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia.

Lisäksi momenttien sanamuodosta poistettaisiin maininnat asianosaisesta. Pykälän 2 momentin mukaan asianosainen saa hakea muutosta eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta. Pykälän 3 momentin mukaan asianosainen saa hakea muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan antamaan päätökseen valittamalla vakuutusosoikeuteen.

Työntekijän eläkelain 128 §:n muutoksenhakua koskevalla säännöksellä ei ole tarkoitus rajoittaa päätöksen antaneen eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen valitusosoikeutta vain sellaisiin tilanteisiin, joissa viranomaisella on asianosaisasemaan perustuva intressi hakea muutosta. Uusi lain sanamuoto olisi paremmin linjassa oikeudenkäynnistä hallintoasioista annetussa laissa käytetyn terminologian kanssa, sillä kyseisen lain valitusosoikeutta koskevissa säännöksissä ei käytetä lainkaan asianosaisen käsitettä. Valitusosoikeus eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen päätökseen määräytyisi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n mukaisesti. Valitusosoikeus työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan päätöksestä määräytyisi oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 109 §:n mukaisesti.

Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 7 §:n 1 momentin mukaan hallintopäätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa ja se, jonka valitusosoikeudesta laissa erikseen säädetään. Lain esitöiden (HE 29/2018 vp) yksityiskohtaisten perustelujen mukaan pykälän 1 momentista ilmenee hallintolainkäytön keskeinen periaate asianosaisen valitusosoikeudesta hallintoasioissa.

Edellä mainitun 7 §:n 1 momentin mukaan viranomainen saa hakea muutosta valittamalla myös, jos valittaminen on tarpeen viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi. Lain esitöiden mukaan tarkoituksena ei ole muuttaa viranomaisen valitusosoikeuden laajuutta nykyisestä. Viranomaisen oikeus valittaa hallintopäätöksestä voi perustua viranomaisen asemaan asianosaisena, erityissäännöksiin tai ehdotettuun yleissäännökseen valvontaviranomaisen valitusosoikeudesta.

Lain 109 §:ssä säädetään valitusosoikeudesta hallintotuomioistuimen päätöksestä. Pykälän 1 momentin mukaan hallintotuomioistuimen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa, ja se, jonka valitusosoikeudesta laissa erikseen säädetään.

Pykälän 2 momentin mukaan myös alkuperäisen hallintopäätöksen tehneellä viranomaisella on oikeus hakea muutosta valittamalla hallintotuomioistuimen päätökseen, jolla hallintotuomioistuin on kumonnut viranomaisen päätöksen tai muuttanut sitä. Esitöiden mukaan säännös merkitsee muutosta nykyiseen sääntelyyn. Nykyisin hallintopäätöksen tehneen viranomaisen oikeus valittaa hallintotuomioistuimen päätöksestä voi perustua vain erityissäännöksiin tai siihen, että valitusosoikeus on

viranomaisen valvottavana olevan julkisen edun vuoksi tarpeen. Viranomaisen valitusoikeus on tarpeen erityisesti silloin, kun valituksessa tarkoitettu kysymys koskee tässä viranomaisessa vireillä olevia asioita laajemminkin kuin kyseessä olevassa yksittäisessä tapauksessa, eikä asiasta ole vielä oikeuskäytäntöä. Ylimmän oikeusasteen ratkaisun saaminen voisi olla tarpeen myös yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi silloin, kun samasta kysymyksestä on epäyhtenäistä käytäntöä hallinnossa tai hallintotuomioistuimissa.

Hallituksen esityksen mukaan päätöksen tehneen viranomaisen valitusoikeus antaisi mahdollisuuden korkeimman hallinto-oikeuden ennakkopäätöksen saamiseen myös tapauksissa, joissa hallinto-oikeuden päätös on ollut asianosaiselle myönteinen. Tällöin asianosaisella ei ole intressiä valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Tällaiseen asiaan voi sisältyä tulkintakysymyksiä, joissa olisi tarpeen saada ylimmän oikeusasteen linjaratkaisu viranomaisten ratkaisukäytäntöjen selkeyttämiseksi ja yhtenäistämiseksi. Ehdotus selkeyttäisi myös vakuutus- ja eläkelaitosten valitusoikeutta lakisääteistä toimeentuloturvaan koskevissa asioissa.

Pykälän 3 momentin perusteella viranomaisen saa hakea muutosta valittamalla myös, jos valittaminen on tarpeen viranomaisen valvottavana olevan yleisen edun vuoksi. Säännös vastaa sisällöltään hallintolainkäyttölain 6 §:n 2 momenttia. Esitöiden mukaan tarkoitus ei ole muuttaa nykyistä käytäntöä, mutta säännöksen sanamuotoa on tarkistettu.

Työntekijän eläkelain 163 §:n 5 momentin mukaan mitä tässä laissa säädetään muutoksen hakemisesta 128 §:ssä, sovelletaan myös laiminlyöntimaksua koskevassa asiassa. Siten muutoksenhaku määräytyy 128 §:n mukaan myös silloin, kun kyse on Valtiokonttorin antamasta päätöksestä laiminlyöntimaksuasiassa.

140 a §. *Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta.* Pykälässä säädetään eläkelaitoksen oikeudesta ratkaista asia uudelleen ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suotumusta, jos eläkkeensaajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty työntekijän eläkelain 94 §:ssä tarkoitettu ensisijainen etuus tai eläke taikka 91 §:n 3 momentissa tarkoitettu eläke.

Työntekijän eläkelain 91 §:n 3 momentti on kumottu. Leskeneläkkeen tarkistamisesta säädetään nykyisin työntekijän eläkelain 91 a §:n 1 ja 2 momentissa. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että viittaus 91 §:n 3 momenttiin korjattaisiin koskemaan 91 a §:n 1 ja 2 momentteja.

175 §. *Eläkelaitoksen vastuu työkyvyttömyyseläkkeestä.* Pykälässä säädetään työkyvyttömyyseläkkeestä johtuvien kustannusten vastuista. Pykälän 1 momentissa on viitattu 76 §:n 3 momenttiin, jota tässä esityksessä ehdotetaan kumottavaksi. Pykälän 1 momentista ehdotetaan poistettavaksi viittaus 76 §:n 3 momenttiin.

182 §. *Työttömyysvakuutusrahaston maksu.* Pykälässä säädetään maksusta, jonka työttömyysvakuutusrahasto maksaa Eläketurvakeskukselle työttömyys- ja koulutusajan huomioon ottamisesta aiheutuvien vastuun ja kulujen kattamiseksi. Voimassa olevassa pykälässä mainitaan työttömyysvakuutusrahasto. Työttömyysvakuutusrahaston nimi on muuttunut Työllisyysrahastoksi. Pykälää ja pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että työttömyysvakuutusrahaston nimi muutettaisiin Työllisyysrahastoksi ja Työllisyysrahaston maksu muutettaisiin Työllisyysrahaston osuudeksi työeläkekustannuksista.

183 §. Kustannusten selvittely. Pykälässä säädetään siitä, että Eläketurvakeskus selvittää kalenterivuositain, miten työeläkelakien toimeenpanosta huolehtivien eläkelaitosten keskinäinen vastuu työntekijän eläkelain 174–181 §:ssä tarkoitetuista kustannuksista ja 182 §:ssä tarkoitettusta työttömyysvakuutusrahaston maksusta edellisen kalenterivuoden ajalta jakautuu. Voimassaolevan pykälän 1 momentissa mainitaan työttömyysvakuutusrahasto. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että työttömyysvakuutusrahaston maksu muutettaisiin Työllisyysrahaston osuudeksi työeläkekustannuksista.

189 a §. Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot työeläkevakuuttamisen laiminlyöntitilanteessa. Säännös olisi uusi. Pykälän mukaan työntekijällä ei olisi oikeutta eläkekarttumaan sellaisten ansioiden perusteella, joiden osalta työnantaja on järjestelmällisesti laiminlyönyt työeläketurvan järjestämisvelvollisuutensa tai ilmoitusvelvollisuutensa, edellyttäen että työntekijä on ollut tietoinen laiminlyönnistä ja omalla toiminnallaan osaltaan mahdollistanut laiminlyönnin tapahtumisen välttämällä siten myöskin työntekijän työeläkevakuutusmaksun maksamisen.

Säännös koskisi tilanteita, joissa työnantaja on järjestelmällisesti laiminlyönyt työntekijän eläkelain 141 tai 147 §:n mukaisen työntekijän eläketurvan järjestämisvelvollisuuden tai 144 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuuden. Jotta laiminlyöntiä voitaisiin pitää järjestelmällisenä, sillä tulisi olla tietty ajallinen jatkuvuus. Kertaluontoinen laiminlyönti ei täyttäisi lain vaatimusta. Valtaosa vakuuttamisen laiminlyönneistä on erilaisia työnantajien joko tahattomia tai huolimattomuudesta johtuvia ilmoitusvirheitä, joita ei voida pitää järjestelmällisinä laiminlyönteinä pykälässä tarkoitettulla tavalla. Lyhytkestoiset puutteet ja yksittäisiä palkkaeriä koskevien ilmoitusten laiminlyönnit eivät voisi jatkossakaan vaikuttaa työntekijän eläketurvan karttumiseen.

Pykälä soveltuisi käytännössä yleensä lähinnä sellaisiin tilanteisiin, joissa työnantajan toiminta on rikosoikeudellisen arvioinnin kohteena. Usein tilanteet, joissa eläkkeen karttumiseen puututtaisiin ehdotetun pykälän perusteella, johtavat vakuuttamis- tai ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönteihin työnantajan osalta rikosprosessiin, koska teko mahdollisesti täyttää työeläkevakuutusmaksupetoksen tunnusmerkistön. Työeläkevakuutusmaksupetoksesta ja sen törkeästä tekemuodosta säädetään rikoslain (39/1889) 29 luvun 4 a ja 4 b §:ssä. Pykälän soveltamista ei kuitenkaan ehdoteta sidottavaksi työnantajan laiminlyönnin rikosoikeudelliseen arviointiin, koska kaikkia tahallisiakaan vakuuttamisen laiminlyönnejä ei aina käsitellä rikosprosessissa johtuen muun muassa rikosprosessiin liittyvistä euromääräisistä rajoista.

Tehostuneen vero- ja vakuuttamisvalvonnan kautta on tällä vuosikymmenellä tullut esille aiempaa enemmän tietoisia ja systemaattisia työnantajavelvoitteiden laiminlyönnejä, joilla on tavoiteltu merkittävää taloudellista hyötyä laiminlyömällä järjestelmällisesti muun muassa työeläkevakuuttamista. Epäily vakuuttamisen laiminlyönnistä tulee useimmiten esille verotarkastusten tai talousrikostutkinnan yhteydessä ja Verohallinto tai poliisi siirtää asian Eläketurvakeskukselle, joka selvittää vakuuttamistarpeen ja välittää tapauksen eläkelaitokseen.

Säännöksen soveltamisen edellytyksenä olisi, että työntekijä on ollut tietoinen siitä, että työnantaja on laiminlyönyt työeläkevakuuttamiseen liittyvät velvollisuutensa. Työntekijän eläkelain mukaan työnantaja pidättää työntekijältä työntekijän työeläkevakuutusmaksun työntekijän palkasta sen maksamisen yhteydessä ja maksaa työeläkevakuutusmaksun kokonaisuudessaan työeläkelaitokselle. Työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 16 §:n mukaan palkka on maksettava työntekijän osoittamalle pankkitilille, ja palkka voidaan maksaa käteisenä vain pakottavasta syystä. Saman pykälän perusteella maksaessaan palkan työnantajan on annettava työntekijälle laskelma, josta käyvät ilmi palkan

suuruus ja sen määräytymisen perusteet. Käteisenä rahana maksetusta palkasta työnantajalla on oltava työntekijän allekirjoittama kuitti tai muu maksun todentava selvitys. Työntekijän voidaan katsoa olleen tietoinen vakuuttamisen laiminlyönnistä, jos työntekijä on ymmärtänyt palkanmaksun tapahtuvan ns. pimeänä ilman ennakonpidätystä ja ilman työntekijän työeläkevakuutusmaksun piddättämistä.

Työntekijällä on mahdollisuus tarkistaa vakuutettuja ansioita koskevien tietojen oikeellisuus tulorekisteristä ja työeläkeotteelta. Kansallisen tulorekisterin käyttöönoton myötä vuodesta 2019 lähtien työnantajan on ilmoitettava työntekijöidensä palkat eläkelaitokselle tulorekisterin kautta. Työntekijä voi tarkistaa tulorekisteristä työnantajan palkkailmoitukset, ja tällä tavoin varmistua siitä, että verotuksen ja eläkevakuuttamisen perusta on oikein. Työeläkeotteen yksityisten alojen työntekijä saa eläkelaitokselta joka kolmas vuosi. Työeläkeotteelta työntekijä voi tarkistaa tiedot eläkkeen perusteena olevista ansioista. Lisäksi työntekijä saa tiedon viranomaisten tiedossa olevista ansiotuloistaan vuosittain veroehdotuksella, josta ilmenevät Verohallinnon ja samalla myös eläkelaitosten käytössä olevat ansiotiedot.

Pelkkä tietoisuus työeläkevakuuttamisen laiminlyönnistä ei olisi riittävä peruste evätä työntekijältä eläkekarttuma. Lisäksi edellyttäisiin sitä, että työntekijän on pitänyt omalla toiminnallaan mahdollistaa laiminlyönti. Säännöksen soveltaminen edellyttäisi sitä, että työntekijä on ollut tietoinen ja yhteisymmärryksessä työnantajan kanssa siitä, että vakuuttaminen laiminlyödään ja että palkasta ei suoriteta lakisääteisiä työnantajan ja työntekijän eläkevakuutusmaksuja.

Työntekijän ei voida katsoa omalla toiminnallaan mahdollistaneen laiminlyöntiä pelkästään sillä perusteella, että työntekijä ei ole tarkistanut tietojaan tulorekisteristä tai työeläkeotteelta. Työntekijän aktiivisuus omien tietojen selvittämisessä ja niiden korjaamisessa olisi kuitenkin yksi merkittävä tekijä arvioitaessa työntekijän toimintaa. Työntekijän voitaisiin katsoa omalla toiminnallaan mahdollistaneen laiminlyönnin esimerkiksi tilanteessa, jossa palkka on maksettu työsopimuslain vastaisesti käteisellä ilman tositteita, eikä työntekijä ole myöhemmin ilmoittanut puutteellisia ansioita henkilökohtaisessa verotuksessaan tai pyytänyt työeläkeotteella esitettyjen puutteiden korjausta.

Työntekijän osalta rikoslaissa ei ole erikseen kriminalisoitu työeläkkeisiin liittyviä väärinkäytöksiä, koska työeläkevakuuttaminen on työnantajan velvollisuus. Osallistuessaan pimeän työn tekemiseen työntekijä voi syyllistyä veropetokseen tai petokseen. Säännöstä sovellettaessa ei kuitenkaan voida edellyttää, että työntekijälle on laiminlyönnin johdosta tullut rikosoikeudellisia tai verotuksellisia seuraamuksia. Prosessitaloudellisista syistä työntekijöiden väärinkäytösepäilyjä ei usein käsitellä rikosprosessissa veropetoksina, vaan verotus saatetaan kuntoon hallinnollisessa menettelyssä.

Esitetyn pykälän kannalta keskeistä on sen arvioiminen, milloin työntekijän voidaan katsoa olleen tietoinen vakuuttamisen laiminlyönnistä ja sen osaltaan mahdollistaneen. Arviointi tehtäisiin työntekijäkohtaisesti. Jos Verohallinto katsoo työntekijän verotuksen yhteydessä, että työntekijä ei ole vastuussa siitä, että työnantaja on laiminlyönyt ennakonpidätykset (työntekijälle ei tule veroseuraamuksia), voidaan arvioida, että työntekijä ei ole ollut tietoinen työnantajansa palkanmaksuun liittyvistä ilmoittamisen ja vakuuttamisen puutteista. Arvioitaessa työntekijän tietoisuutta laiminlyönnistä ja sen mahdollistamisesta, otettaisiin huomioon työntekijän mahdollinen erityinen riippuvuus työnantajasta. Säännös ei soveltuisi tilanteisiin, joissa työntekijältä ei erityisen alisteisen asemansa johdosta voida kohtuudella edellyttää toimia työeläkevakuuttamisen laiminlyönnin korjaamiseksi.

Eläkelaitoksella tulisi olla riittävän selvä näyttö eläkekarttuman epäämisen edellytyksistä. Käytännössä säännös koskisi lähinnä sellaisia tapauksia, jotka ilmenevät viranomaisten suorittaman harmaan talouden torjunnan yhteydessä, jolloin laiminlyönneistä on saatavissa kiistaton näyttö. Vero- ja esitutkintaviranomaisten laatimilla materiaaleilla olisi korkea näyttöarvo, joten työntekijän toimintaa arvioitaessa voidaan usein tukeutua verotarkastuskertomukseen tai esitutkintamateriaaliin. Näissä usein todetaan selkeästi työntekijän tietoisuus työnantajan laiminlyönneistä ja siitä mahdollisesti työntekijälle johtuvat veroseuraamukset. Selvitettäessä vakuuttamisen laiminlyöntiä Eläketurvakeskuksen ja eläkelaitoksen toimesta voi tulla esille myös muuta sellaista näyttöä työskentelystä, jonka perusteella voidaan arvioida, että työntekijä on osaltaan vakuuttamisen laiminlyönnin mahdollistanut. Tällaisesta voi olla kyse esimerkiksi silloin, jos puuttuvia ansioita ilmoitetaan jälkikäteen tapauksen ollessa jo tutkinnassa.

Säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että työntekijä on välttänyt työntekijän työeläkevakuutusmaksun maksamisen. Jos työntekijä on voinut perustellusti käsittää, että hänen ansioistaan on työntekijän työeläkevakuutusmaksu pidätetty, ei säännöstä voitaisi soveltaa.

Jos pykälässä säädetyt edellytykset täyttyisivät, työntekijällä ei olisi oikeutta työeläkkeeseen siltä osin, kuin eläke perustuu niihin ansioihin, joiden vakuuttamisen laiminlyönnistä on kyse. Muihin ansioihin perustuvaan eläkekarttumaan säännöksellä ei olisi mahdollista puuttua. Koska ansioita ei otettaisi huomioon eläkkeeseen oikeuttavina työansioina, ei niitä otettaisi huomioon myöskään tulevan ajan eläkkeen perusteena olevina ansioina.

Pykälän perusteella työntekijä voisi pyynnöstä saada päätöksen niistä ansioista, joista ei kartu eläkettä tämän pykälän perusteella. Päätöksestä olisi työntekijän eläkelain mukaisesti valitusoikeus työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan ja edelleen vakuutusoikeyteen. Työntekijällä olisi myös aina mahdollisuus pyytää työntekijän eläkelain 75 b §:n 3 momentissa tarkoitettu päätös työeläkeotteella esitetyistä eläkkeeseen oikeuttavista tiedoista. Eläketurvakeskuksen ja eläkelaitosten on selvitettävä työeläkeotteen tietojen oikeellisuus kuudelta otteen antamista edeltävältä kalenterivuodelta. Sitäkin vanhemmat tiedot voidaan kuitenkin oikaista, jos työntekijä pystyy itse esittämään riidattoman näytön työansioistaan, joiden perusteella hänet olisi pitänyt vakuuttaa.

198 §. *Oikeus saada tietoja asian ratkaisemiseksi ja lakisääteisten tehtävien toimeenpanemiseksi.* Pykälässä säädetään eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen oikeudesta saada tietoja. Voimassa olevan pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan eläkelaitoksella, Eläketurvakeskuksella ja työntekijän eläkelain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada työnantajalta tai muulta työn teon perusteella korvausta maksavalta, lakisääteistä vakuutusta toimeenpanevalta vakuutus- ja eläkelaitokselta, viranomaiselta ja muulta taholta, johon julkisuuslakia sovelletaan, tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan vakuuttamis-, eläke- tai etuusasian ratkaisemista varten tai jotka muuten ovat välttämättömiä työntekijän eläkelaisa tai Eläketurvakeskuksesta annetussa laissa, Euroopan unionin sosiaaliturvan perusasetuksessa tai Euroopan unionin sosiaaliturvan täytäntöönpanoasetuksessa tai sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanossa. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi raideliikennevastuulain mukainen korvausvelvollinen, jotta eläkelaitoksilla olisi mahdollisuus saada tietoja raideliikennevastuulain mukaisilta toimijoilta työntekijän eläkelain 95 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa, jossa henkilön työkyvyttömyys tai kuolema on seurausta raideliikennevastuulain mukaan korvattavasta vahinkotapahtumasta.

Voimassa olevan säännöksen mukaan eläkelaitoksella, Eläketurvakeskuksella ja muutoksenhakuelimellä on siis oikeus saada välttämättömät tiedot lakisääteistä vakuutusta toimeenpanevalta vakuutus- ja eläkelaitokselta. Säännöstä ei voida soveltaa tilanteeseen, jossa korvauksen maksaminen ei

perustu lakisääteiseen vakuutukseen, vaan esimerkiksi vahingonkorvauslakiin. Koska raideliikenteen harjoittajille ei ole säädetty yleistä lakisääteistä vakuuttamisjärjestelmää, ei eläkelaitoksilla ole työntekijän eläkelain 198 §:n perusteella oikeutta saada tietoja raideliikennevastuulain mukaisilta toimijoilta näiden maksamista korvauksista.

Työntekijän eläkelain 203–210 §:ssä säädetään tietojen antamisesta ja luovuttamisesta. Säännökset koskevat tietojen antamista vakuutusyrittäjäryhmän sisällä, tietojen antamista vapaaehtoista ryhmälisäeläketurvaa varten, tietojen antamista rikosten ja väärinkäytösten selvittämiseksi, eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen oikeutta tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen, tietojen antamista työntekijäin ryhmähenkivakuutusta varten, tietojen luovuttamista eteenpäin, tietojen eteenpäin luovuttajan vastuuta sekä tietojen antamista teknisen käyttöyhteyden avulla. Mikään edellä mainituista säännöksistä ei anna eläkelaitokselle oikeutta tietojen antamiseen tai luovuttamiseen raideliikennevastuulain mukaiselle toimijalle. Myöskään raideliikennevastuulaissa ei ole säännöksiä tietojen antamisesta, vaan laissa viitataan vahingonkorvauslakiin. Viitatuissa säännöksissä ei ole tietojen antamista koskevia säännöksiä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (*yleinen tietosuoja-asetus*) 6 artiklan 1 kohdan c alakohdan mukaan henkilötietojen käsittely on lainmukaista, jos käsittely on tarpeen rekisterinpitäjän lakisääteisten velvoitteiden noudattamiseksi. Työeläkkeen määrääminen on lakisääteinen velvoite ja tämän vuoksi raideliikennevastuulain mukaisen takautumisoikeuden toteuttaminen on työeläkealan lakisääteinen tehtävä. Takautumisoikeuden toteuttamisen mahdollistavasta tietojen luovuttamisesta tulisi kuitenkin säätää laissa.

Eläkelaitosten takautumisoikeuden toteuttaminen raideliikennevastuulain mukaiselta toimijalta edellyttää käytännössä tiedonvaihtoa eläkelaitoksen ja raideliikennevastuulain mukaisen korvausvelvollisen välillä. Eläkehakemuslomakkeilla kysytään raideliikennevastuulain mukaisista korvauksista. Tieto siitä, että kyseessä on raideliikennevahinko, voidaan saada myös lääkärinlausunnoista tai muista asiakirjoista. Korvaustiedot raideliikennekorvauksia käsittelevältä taholta eläkelaitokset selvittävät itse.

Ehdotetun säännöksen perusteella eläkelaitoksella olisi oikeus saada työntekijän eläkelain 95 §:n 2 ja 3 momentissa säädetyn oikeuden toteuttamista varten välttämättömät tiedot salassapitosäännösten estämättä. Tällaisia tietoja olisivat tieto raideliikennevastuulain perusteella maksetun korvauksen määrästä ja ajasta, jolta korvaus maksetaan, tieto siitä, että henkilölle on sattunut raideliikennevahinko, tieto vahinkotapahtumapäivästä ja eläkkeensaajan, edunsaajan ja edunjättäjän henkilötiedot.

Voimassa olevan pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaan eläkelaitoksella, Eläketurvakeskuksella ja työntekijän eläkelain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada lääkäriltä ja muulta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettulta ammattihenkilöltä, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettulta terveydenhuollon toimintayksiköltä sekä kuntoutusta toimeenpanevalta taholta ja muulta terveydenhuollon toimintayksiköltä, sosiaalipalvelujen tuottajalta tai hoitolaitokselta pyynnöstä tämän laatima lausunto ja muut pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettujen vakuuttamis-, eläke- tai etuusasian toimeenpanemiseksi välttämättömät tiedot eläkkeenhakijan potilasasiakirjoista, kuntoutuksesta, terveydentilasta, hoidosta sekä työkyvystä, jollei hakija itse toimita edellä mainittuja tietoja.

Eläkelaitos ja Eläketurvakeskus saavat nykyisin etuusasian ratkaisemista varten tarvitsemansa terveydentilatiedot joko hakijalta itseltään etuushakemuksen yhteydessä, työntekijän eläkelain 198 §:n

1 momentin 1 kohdan nojalla Kansaneläkelaitokselta tai työntekijän eläkelain 198 §:n 1 momentin 2 kohdan nojalla terveydenhuollon toimijalta. Lähtökohtana työeläkeasioissa on, että etuudenhakija toimittaa tiedot itse. Työeläke-etuuksia koskevat asiat tulevat vireille etuudenhakijan hakemuksella, johon hänen tulisi liittää asian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys. Käytännössä eläkkeenhakijan on hankala tietää, mitä tietoja eläkelaitos tarvitsee eläkeasian ratkaisemiseksi. Eläkelaitos tarvitseekin usein lisäselvityksiä, jotta asia saadaan asianmukaisesti ratkaistua.

Koska 1 momentin 2 kohdassa ei ole täsmällisesti lueteltu, mitkä tiedot eläkelaitoksella on oikeus saada, tulee terveydenhuollon toimijan rekisterinpitäjänä harkita, onko tietojen luovuttaminen välttämätöntä. Käytännössä tietojen luovuttajan on vaikea arvioida, mitkä terveydentilaa koskevat tiedot ovat välttämättömiä etuusasian ratkaisemiseksi. Siksi momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä määriteltäisiin, mitä terveydentilaa koskevia lausuntoja eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen olisi mahdollista saada työeläkeasian ratkaisemiseksi ilman tietoja luovuttavan rekisterinpitäjän nimenomaista harkintaa tai rekisteröidyn suostumusta.

Ehdotettu lainmuutos olisi edellytys sille, että tiedot saataisiin vastaisuudessa sosiaali- ja terveystietoja koskevasta valtakunnallisesta tietojärjestelmäpalvelusta, jossa asiakirjojen välittäminen toteutetaan palveluun kuuluvan kysely- ja välityspalvelun avulla. Terveystietotietojen saaminen keskiteysti vähentäisi niiden käsittelyä ja käsittelyyn liittyviä riskejä. Jos eläkelaitos joutuu pyytämään puuttuvia asiakirjoja eri terveydenhoidon yksiköiltä, Kelasta tai hakijalta itseltään, arkaluonteisia tietoja joutuvat käsittelemään useat eri henkilöt ja tarvittavia potilasasiakirjoja toimitetaan erilaisia kanavia pitkin eläkelaitokselle. Terveystietotietoja luovuttavan, niitä vastaanottavan ja etuudenhakijan etu on, että tarvittavat lausunnot voisi saada mahdollisimman tietoturvallisesti ja keskitetysti, ja että laissa on täsmällisesti säädetty niistä lausunnoista, jotka ovat välttämättömiä eläkeasian käsittelyssä.

Säännöksen 1 momentin 2 kohtaan ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella olisi oikeus saada kohdassa mainitulta toimijalta kaikki sellaiset lausunnot ja asiakirjat, jotka on laadittu työeläke- tai kuntoutusasia varten. Tästä säädettäisiin 2 kohdan uudessa a alakohdassa. Työeläke- tai kuntoutusasia varten laaditut lausunnot on kirjoitettu nimenomaan työeläkeasian käsittelyä varten, joten nämä lausunnot ovat välttämättömiä eläkeasian ratkaisemisen kannalta.

Momentin uudeksi b alakohdaksi ehdotetaan lisättäväksi tarkkarajainen määritelmä siitä, mitkä muut kohdassa tarkoitettujen toimijoiden tiettyä tarkoitusta varten laatimat B-lääkärinlausunnot eläkelaitos ja Eläketurvakeskus voisivat saada pyynnöstä työeläke-etuusasian käsittelyä varten. Tällaisia lausuntoja olisivat sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, kuntoutustukea, osakuntoutustukea, työkyvyttömyyseläkettä, osatyökyvyttömyyseläkettä, työuraeläkettä, työssä jatkamismahdollisuuksia tai ammatillista kuntoutusta varten laaditut B-lääkärinlausunnot sekä työkykyä koskevat laajat B-lausunnot tietopyyntöä edeltäneiltä kahdelta vuodelta. Kun etuushakemus tulee vireille, edellä mainittujen yksilöityjen B-lääkärinlausuntojen saaminen edellyttäisi eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen pyyntöä. Työeläkeasioista työkyvyttömyyseläke, työuraeläke ja kuntoutusasiat edellyttävät hakijan terveydentietotietojen käsittelyä. Laissa lueteltuja lausuntoja tarvittaisiin näiden etuuksien käsittelyä varten.

Työntekijän eläkelain 35 §:n 1 momentin mukaan työntekijällä on oikeus työkyvyttömyyseläkkeeseen, jos hänen työkykynsä arvioidaan olevan heikentynyt sairauden, vian tai vamman vuoksi vähintään kahdella viidesosalla yhtäjaksoisesti ainakin vuoden ajan. Sairauspäiväraha on ensisijainen etuus työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden. Lähtökohtaisesti hakija on ensin vuoden ajan oikeutettu

sairauspäivärahaan. Sairauspäivärahaa myönnetään enintään sen kalenterikuukauden loppuun, jota seuraavan kuukauden aikana päivärahapäivien määrä nousisi 300 päivään (enimmäisaika). Sairauspäivärahan enimmäisaikaan lasketaan saman sairauden perusteella kertyneet kaikki sairauspäivärahapäivät kahden edeltäneen vuoden ajalta. Työeläkelakien mukaisen täyden työkyvyttömyyseläkkeen alkamista varten Kansaneläkelaitos vahvistaa sairauspäivärahan ensisijaisuusajan, kun enimmäisaikaan laskettavia sairauspäivärahapäiviä on ollut vähintään 150. Ensisijaisuusaika vahvistetaan, kun sairauspäivärahapäivien määrä ylittää 150 päivää. Ensisijaisuusaika ja enimmäisaika ovat pääsääntöisesti yhtenevät, jos työkyvyttömyys ensisijaisuusajan vahvistamisen jälkeen jatkuu yhtäjaksoisena ensisijaisuusajan päättymiseen saakka. Jos vakuutetun työkyvyttömyys ei kuitenkaan ensisijaisuusajan vahvistamisen jälkeen ole yhtäjaksoista, ensisijaisuusaika ja enimmäisaika poikkeavat toisistaan ja sairauspäivärahaa voidaan maksaa enimmäisajan loppuun asti.

Työntekijän eläkelain 36 §:n mukaan eläkelaitoksen on työkyvyttömyyseläkehakemusta käsitellessään selvitettävä henkilön oikeus ammatilliseen kuntoutukseen ennen kuin eläkelaitos tekee päätöksen työkyvyttömyyseläkkeestä. Tämän vuoksi työkyvyttömyyseläkehakemuksen yhteydessä on välttämätöntä, että eläkelaitoksella on työkyvyttömyyseläkeoikeuden arvioinnissa käytössään kaikki ne B-lääkärintlausunnot, joissa on otettu kantaa työkykyyn ja työssä jaksamiseen.

Sairauspäivärahaa voidaan maksaa useammassa eri jaksossa pitemmän ajan kuluessa ja tavallista on, että sairauspäivärahajaksot ja esimerkiksi kuntoutuksen avulla tehdyt työhönpaluun tukemisen toimenpiteet vuorottelevat. Sairauspäivärahaa ja kuntoutusetuuksia varten kirjoitetut lausunnot ovat näin ollen olennaisia myös työkyvyttömyyseläkehakemuksen käsittelyssä, kun arvioidaan esimerkiksi sitä, mistä alkaen sairaus on heikentänyt työkykyä tai onko eläkkeenhakijalla vielä mahdollisuus kuntoutuksen avulla palata työhön. Arviointiin tarvittavia tietoja on sairauspäivärahaa varten kirjoitetun lausunnon lisäksi työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea, ammatillista kuntoutusta tai työssä jatkamismahdollisuuksia varten kirjoitetuissa lääkärinlausunnoissa sekä työkykyä koskevissa laajoissa B-lääkärintlausunnoissa.

Työeläkelakien mukainen työkyvyttömyysmääritelmä on laajempi kuin pelkästään lääketieteellinen arvio työntekijän työkyvystä. Etuutta koskevaan ratkaisuun vaikuttavat monet asiat, jotka käytännön kokemuksen perusteella yleensä tulevat esiin viimeisen kahden vuoden aikana kirjoitetuista potilasasiakirjoista. Näin ollen myös muut kuin nimenomaisesti etuushakemusta varten kirjoitetut lausunnot ovat usein välttämättömiä etuusoikeuden arvioinnissa.

Oikeudesta työuraeläkkeeseen säädetään työntekijän eläkelain 53 a §:ssä. Työuraeläkkeen saamisen edellytyksenä on, että henkilön työkyky on heikentynyt sairauden, vian tai vamman vuoksi ja henkilön mahdollisuudet jatkaa työssä ovat heikentyneet pysyvästi. Vuoden yhtäjaksoista työkyvyn heikentymistä ei edellytetä eikä sairauspäivärahan ensisijaisuusajan täyttymistä.

Työuraeläkehakemuksen yhteydessä eläkelaitoksen on kuitenkin arvioitava hakijan oikeus myös työkyvyttömyyseläkkeeseen. Työuraeläkkeen edellyttämää työkyvyn heikentymistä arvioidaan lääketieteellisten tutkimusten ja tutkimustulosten ja muiden selvitysten perusteella vastaavasti kuin työkyvyttömyyseläke- ja kuntoutusasioissa. Tämän vuoksi kaikki edellä mainittuja tarkoituksia varten kirjoitetut B-lääkärintlausunnot viimeiseltä kahdelta vuodelta ovat olennaisia työuraeläke- tai vaihtoehtoisesti työkyvyttömyyseläkeasian ratkaisemisessa.

Oikeudesta työeläkekuntoutukseen säädetään työntekijän eläkelain 25 §:ssä. Oikeus työeläkekuntoutukseen edellyttää, että hakijalla on uhka tulla työkyvyttömäksi, mikä tarkoittaa, että hakijalle

tulisi lähivuosina ilman kuntoutustoimenpiteitä myönnettäväksi työkyvyttömyyseläke. Kuntoutus on ensisijainen vaihtoehto työkyvyttömyyseläkkeeseen nähden.

Kuntoutusasiassa työkyvyttömyyden uhkan arviointi tehdään aina hakijan yksilöllisen kokonaistilanteen perusteella ottaen huomioon hakijan työ- ja toimintakyky ja sen oletettava kehitys lähivuosina. Eläkelaitos tekee työkyvyttömyyden uhkan arvioinnin samoilla perusteilla kuin työkyvyttömyyseläkkeen työkyvyn arvioinnin. Olennaisena osana arvioinnissa ovat edellä mainittuja tarkoituksia varten kirjoitetut B-lääkärinlausunnot viimeisen kahden vuoden ajalta.

Momentin 2 kohdan a ja b alakohta mahdollistaisivat tietojen saamisen ilman tietoja luovuttavan rekisterinpitäjän harkintaa, sillä laissa olisi määritelty täsmällisesti, mitkä tiedot ovat tarpeellisia eläkeasian ratkaisemista varten. Kohtaan lisättävät säännökset eivät estäisi tarvittaessa myös muiden terveydentilaa koskevien asiakirjojen saamista. Koska hakijoiden elämäntilanne ja terveydentila vaihtelevat, ehdotetaan 2 kohdan c alakohdassa säädettäväksi nykytilaa vastaavasti siitä, että työeläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen on oikeus pyynnöstä saada myös muut välttämättömät terveydentilaa ja työkykyä koskevat tiedot. Esimerkiksi työkyvyttömyyden alkamisaikaa määriteltäessä voidaan tarvita eläkkeenhakijan terveydentilaa koskevaa tietoa myös aikaisemmalta ajalta kuin tietopyyntöä edeltäneiltä kahdelta vuodelta. Näissä tilanteissa tiedon luovuttaja harkitsee tiedon luovuttamisen välttämättömyyden.

Pykälän 1 momentin 2 kohta koskee henkilötietojen luovuttamista, joten säännöksen on oltava yhteensopiva tietosuoja-asetuksen kanssa. Työeläkelakien mukaisen työkyvyttömyyseläkkeen, työura-eläkkeen ja kuntoutusasian ratkaiseminen edellyttää hakijan terveydentilan ja toimintakyvyn arviointia. Asiaa ratkaisevan eläkelaitoksen on tällaista eläkeasiaa ratkaistessaan välttämätöntä käsitellä hakijan terveydentilaa koskevia tietoja. Terveydentilaa koskevien henkilötietojen käsittely työeläkeasian käsittelyssä perustuu tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 2 kohdan b alakohtaan ja sitä täydentävään kansallisen tietosuojalain sääntelyyn. Tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien henkilötietojen käsittely on kielletty, ellei käsittelylle ole 9 artiklan mukaista perustetta. Artiklan 2 kohdan b-alakohdan mukaan käsittely on sallittu, jos se on tarpeen rekisterinpitäjän tai rekisteröidyn velvoitteiden ja erityisten oikeuksien noudattamiseksi työoikeuden, sosiaaliturvan ja sosiaalisen suojelun alalla, siltä osin kuin se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä tai jäsenvaltion lainsäädännön mukaisessa työehtosopimuksessa, jossa säädetään rekisteröidyn perusoikeuksia ja etuja koskevista asianmukaisista suojatoimista.

Tietosuojalain (1050/2018) 6 §:ssä on kansallisesti säädetty erityisiä henkilötietoryhmiä koskevasta käsittelystä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta vakuutuslaitoksen käsitellessä vakuutustoiminnassa saatuja tietoja vakuutetun ja korvauksenhakijan terveydentilasta, sairaudesta tai vammaisuudesta taikka sellaista häneen kohdistetuista hoitotoimenpiteistä tai niihin verrattavista toimista, jotka ovat tarpeen vakuutuslaitoksen vastuun selvittämiseksi. Lisäksi momentin 2 kohdan mukaan tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohtaa ei sovelleta tietojen käsittelyyn, josta säädetään laissa tai joka johtuu välittömästi rekisterinpitäjälle laissa säädetystä tehtävästä. Nämä säännökset oikeuttavat käsittelemään erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja lakisääteisen työeläketurvan toimeenpanossa.

Tietosuojalain 6 §:n 2 momentissa on säädetty rekisteröidyn perusoikeuksia ja etuja koskevista asianmukaisista suojatoimista erityisiä henkilötietoryhmiä käsiteltäessä. Tällaisina suojatoimina mainitaan esimerkiksi toimenpiteet, joilla on jälkeensä mahdollista varmistaa ja todentaa kenen toimesta henkilötietoja on tallennettu, muutettu tai siirretty, toimenpiteet, joilla parannetaan henkilö-

tietoja käsittelevän henkilöstön osaamista sekä toimenpiteet, joilla käsittelyjärjestelmien ja henkilötietojen käsittelyyn liittyvien palveluiden jatkuva luottamuksellisuus, eheys, käytettävyys ja vikasietoisuus taataan, mukaan lukien kyky palauttaa nopeasti tietojen saatavuus ja pääsy tietoihin fyysisen tai teknisen vian sattuessa.

Tietosuoja-asetuksen 5 artiklassa säädetään käyttötarkoitussidonnaisuuden periaatteesta. Henkilötiedot on kerättävä tiettyä nimenomaista ja laillista tarkoitusta varten, eikä niitä saa käsitellä myöhemmin näiden tarkoitusten kanssa yhteensopimattomalla tavalla.

Tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan perusteella henkilötietojen hyödyntäminen muussa tarkoituksessa, kuin mihin ne on alun perin kerätty, on mahdollista rekisteröidyn suostumuksen tai käsittelyn perustuessa sellaiseen unionin oikeuteen tai jäsenvaltion lainsäädäntöön, joka muodostaa demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömän ja oikeasuhteisen toimenpiteen 23 artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen tavoitteiden turvaamiseksi. Tietosuoja-asetuksen 23 artiklan 1 kohdan e alakohdassa tällaisena tavoitteena on mainittu jäsenvaltion yleiseen julkiseen etuun liittyvät tärkeät tavoitteet, erityisesti jäsenvaltiolle tärkeä taloudellinen tai rahoituksellinen etu, mukaan lukien rahaan, talousarvioon ja verotukseen liittyvät asiat sekä kansanterveys ja sosiaaliturva.

Luovutettaessa potilastietoja terveydenhuollosta eläkelaitokselle eläkeasian ratkaisemista varten, on kyse tietojen luovuttamisesta muuhun tarkoitukseen kuin mihin ne on alun perin kerätty. Siten terveydentilätietojen luovuttamisesta terveydenhuollon organisaatiolta eläkelaitokselle tulee säätää kansallisella lailla tietosuoja-asetuksen 6 artiklan 4 kohdan edellyttämällä tavalla. Ehdotetuissa säännöksissä on kysymys lakisääteisten sosiaalivakuutusetuuden ratkaisemisen kannalta välttämättömien tietojen luovuttamisesta. Tiedonsaantioikeus olisi rajattu laissa lueteltuihin sosiaalivakuutusetuksiin varten laadittuihin lausuntoihin ja muihin asian ratkaisemisen kannalta välttämättömiin tietoihin. Siten ehdotettuja säännöksiä voidaan pitää demokraattisessa yhteiskunnassa välttämättömänä ja oikeasuhteisena toimenpiteenä sosiaaliturvajärjestelmän toimivuuden turvaamiseksi.

206 §. Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen oikeus tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen. Pykälässä säädetään eläkelaitosten ja Eläketurvakeskuksen oikeudesta tietojen luovuttamiseen. Voimassa olevassa pykälän 1 momentin 5 kohdassa mainitaan työttömyysvakuutusrahasto. Pykälän 1 momentin 5 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että työttömyysvakuutusrahaston nimi muutettaisiin Työllisyysrahastoksi.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 8 kohta, jossa säädettäisiin eläkelaitosten oikeudesta luovuttaa tietoja raideliikennevastuulain mukaiselle korvausvelvolliselle 95 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettun oikeuden sisällön yksilöimiseksi tilanteessa, jossa henkilön työkyvyttömyys tai kuolema on seurausta raideliikennevastuulain mukaan korvattavasta vahinkotapahtumasta.

Korvauksen saaminen raideliikennevastuulain mukaiselta taholta edellyttäne useimmissa tilanteissa eläkelaitoksen mahdollisuutta ilmoittaa raideliikennevastuulain mukaiselle taholle, mikä on maksetun eläkkeen määrä, mille ajalle tämä kohdistuu sekä eläkkeen hakijan, edunsaajan ja edunjäsenen riittävät tunnistetiedot ja myös tieto siitä, että kyseessä olevalle henkilölle on sattunut raideliikennevastuulain mukainen vahinkotapahtuma sekä tieto vahinkotapahtumapäivästä. 8 kohdan perusteella eläkelaitos voisi ilmoittaa tällaiset takautumisoikeuden sisällön yksilöimiseksi välttämättömät tiedot raideliikennevastuulain mukaiselle taholle. Työeläkkeiden toimeenpano on lakisääteinen velvoite ja tämän vuoksi raideliikennevastuulain mukaisen takautumisoikeuden toteuttaminen on työeläkealan lakisääteinen tehtävä.

Joissakin tilanteissa eläkelaitoksella voisi olla tarve luovuttaa raideliikennevastuulain mukaiselle korvausvelvolliselle myös henkilöä koskevia lääkärintlausuntoja tai muita sen kaltaisia laajoja terveydentilatietoja. Yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan mukaan erityisiä henkilötietoryhmiä koskevien tietojen käsittely on lähtökohtaisesti kielletty. Artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvien tietojen käsittely on kuitenkin sallittua, jos se on tarpeen rekisterinpitäjän tai rekisteröidyn velvoitteiden ja erityisten oikeuksien noudattamiseksi työoikeuden, sosiaaliturvan ja sosiaalisen suojelun alalla, siltä osin kuin se sallitaan unionin oikeudessa tai jäsenvaltion lainsäädännössä. Terveydentilatiedot ovat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja.

Perustuslakivaliokunnan viimeaikaisissa lausunnoissa on otettu kantaa erityisesti arkaluonteisten tietojen käsittelyyn. Valiokunta on painottanut, että arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn kohdalla on syytä pyrkiä selkeään ja ymmärrettävään lainsäädäntöön (PeVL 14/2018 vp ja PeVL 71/2018 vp).

Työeläkelaitoksella ei olisi ehdotetun säännöksen perusteella oikeutta luovuttaa muita terveydentilatietoja kuin tieto siitä, että henkilölle on sattunut raideliikennevahinko ja vahinkotapahtumapäivästä. Muiden terveydentilatietojen luovuttamiseksi tarvittaisiin henkilön suostumus. Niissä harvinaisissa yksittäistapauksissa, joissa vahinkoa kärsinyt ei ole itse hakenut korvausta raideliikennevastuulain mukaan korvausvelvolliselta taholta ja terveydentilatietojen luovuttaminen olisi siksi tarpeellista raideliikennevastuulain mukaiselle toimijalle eläkelaitoksen regressiooikeuden toteuttamiseksi, tulisi eläkelaitoksen saada suostumus terveydentilatietojen luovuttamiseen joko henkilöltä itseltään tai kuolinpesältä. Ilman suostumusta eläkelaitos ei voi saada asian käsittelyä vireille.

Yrittäjän eläkelaki

2 §. Keskeiset määritelmät. Pykälän 1 momentin 9 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 2 §:n 1 momentin 4 kohtaan.

9 §. Vanhuuseläkkeen määrä. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 12 §:n 3 momenttiin.

15 §. Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen. Pykälän 1 momentin 3 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 18 §:n 1 momentin 3 kohtaan.

68 §. Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat. Pykälän 3 - 5 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 74 §:n 3 - 5 momenttiin.

70 §. Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot. Pykälän 3 ja 6 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 76 §:n 2 ja 5 momenttiin. Pykälän 4 momentti ehdotetaan kumottavaksi vastaavin perustein kuin työntekijän eläkelain 76 §:n 3 momentti.

75 §. Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 81 §:n 2 momenttiin.

84 §. Leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 91 §:n 1 momenttiin.

85 §. *Eläkkeestä vähennettävät etuudet.* Pykälän 1 momentin 5 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 92 §:n 1 momentin 5 kohtaan.

87 §. *Ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutus eläkkeen määrään.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 94 §:n 1 momenttiin.

88 §. *Takautumisoikeus.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti työntekijän eläkelain 95 §:n uutta 3 momenttia vastaavasti.

91 §. *Eläkehakemus.* Pykälän 1 ja 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 101 §:n 1 ja 3 momenttiin.

124 §. *Muutoksen hakeminen.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 128 §:n 1 – 3 momenttiin.

136 a §. *Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 140 a §:ään.

142 §. *Kustannusten selvittely ja päätös kustannusten jakamisesta.* Pykälässä säädetään siitä, että Eläketurvakeskus selvittää 139 ja 141 §:ssä tarkoitetut kustannukset siten kuin työntekijän eläkelain 183 §:ssä säädetään. Kustannusten selvittämisessä ei kuitenkaan oteta huomioon työntekijän eläkelain 182 §:ssä tarkoitettua työttömyysvakuutusrahaston maksua. Voimassa olevan pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että työttömyysvakuutusrahaston nimi muutettaisiin Työllisyysrahastoksi.

152 §. *Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen oikeus tietojen luovuttamiseen.* Pykälän 3 momentin viittaus 1 momentin 4 kohtaan ehdotetaan poistettavaksi. Kyseinen 4 kohta on kumottu lailla 1420/2016.

Pykälän 1 momentin kumotun 4 kohdan tilalle ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 kohta vastaavasti kuin työntekijän eläkelain 206 §:n 1 momentin 8 kohtaan.

Maatalousyrittäjän eläkelaki

32 §. *Vanhuuseläkkeen määrä.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 12 §:n 3 momenttiin.

38 §. *Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen.* Pykälän 1 momentin 3 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 18 §:n 1 momentin 3 kohtaan.

74 §. *Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 74 §:n 3 momentin 6 kohtaan.

77 §. *Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus.* Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 81 §:n 2 momenttiin.

86 §. Eläkehakemus. Pykälän 1 ja 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 101 §:n 1 ja 3 momenttiin.

103 §. Muutoksen hakeminen. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 128 §:n 1 – 3 momenttiin.

113 a §. Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta. Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutoksen kuin työntekijän eläkelain 140 a §:ään.

137 §. Kustannusten selvittely ja päätös kustannusten jakamisesta. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin yrittäjän eläkelain 142 §:n 1 momenttiin.

Merimieseläkelaki

2 §. Keskeiset määritelmät. Pykälän 1 momentin 6 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 2 §:n 1 momentin 4 kohtaan.

11 §. Vanhuuseläkkeen määrä. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 12 §:n 3 momenttiin.

13 §. Vanhuuseläkkeen alkaminen. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 13 §:n 2 momenttiin.

18 §. Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen. Pykälän 1 momentin 3 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 18 §:n 1 momentin 3 kohtaan.

78 §. Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot. Pykälän 2 momenttiin ja 3 momentin 4, 5 ja 12 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 70 §:n 2 momenttiin ja 3 momentin 4, 5 ja 12 kohtaan.

80 §. Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat. Pykälässä säädetään siitä, mitkä palkattomat ajat oikeuttavat eläkkeeseen. Pykälän 3 – 5 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 74 §:n 3 – 5 momenttiin.

82 §. Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot. Pykälän 2 ja 5 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 76 §:n 2 ja 5 momenttiin. Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi vastaavin perustein kuin työntekijän eläkelain 76 §:n 3 momentti.

87 §. Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 81 §:n 2 momenttiin.

96 §. Leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 91 §:n 1 momenttiin.

97 §. Eläkkeestä vähennettävät etuudet. Pykälän 1 momentin 5 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 92 §:n 1 momentin 5 kohtaan.

99 §. *Ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutus eläkkeen määrään.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 94 §:n 1 momenttiin.

100 §. *Takautumisoikeus.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti työntekijän eläkelain 95 §:n uutta 3 momenttia vastaavasti.

103 §. *Eläkehakemus.* Pykälän 1 ja 4 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 101 §:n 1 ja 3 momenttiin.

125 §. *Muutoksen hakeminen.* Pykälän 1 – 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 128 §:n 1 – 3 momenttiin.

137 a §. *Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 140 a §:ään.

156 §. *Eläkekassan vastuu työkyvyttömyyseläkkeestä.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 175 §:n 1 momenttiin.

161 §. *Vastuu Eläketurvakeskuksen kustannuksista ja kustannusten selvittely.* Pykälässä säädetään, että eläkekassan vastuuseen Eläketurvakeskuksen kustannuksista, työttömyysvakuutusrahaston maksuun, kustannusten selvittelyyn, kustannusten jakamista koskevaan päätökseen sekä eläkekassan ja muiden eläkelaitosten väliseen sopimisoikeuteen sovelletaan, mitä työntekijän eläkelain 180 ja 182–185 §:ssä säädetään. Voimassa olevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että työttömyysvakuutusrahaston nimi muutettaisiin Työllisyysrahastoksi.

Julkisten alojen eläkelaki

3 §. *Keskeiset määritelmät.* Pykälän 1 momentin 8 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 2 §:n 1 momentin 4 kohtaan.

12 §. *Vanhuuseläkkeen määrä.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 12 §:n 3 momenttiin.

13 §. *Vanhuuseläkkeen alkaminen.* Pykälässä säädetään vanhuuseläkkeen alkamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan vanhuuseläke alkaa vanhuuseläkkeeseen oikeuttavan iän täyttämistä ja palvelussuhteen päättämistä seuraavan kuukauden alusta lukien.

Pykälän 2 momentissa säädetään poikkeus palvelussuhteen päättämisedellytykseen. Jos työntekijällä on rinnakkain yksi tai useampi julkisten alojen eläkelain piiriin kuuluva palvelussuhde ja hän päättää niistä jonkun jäädäkseen vanhuuseläkkeelle, hänellä on 1 momentin säännöksen estämättä oikeus vanhuuseläkkeeseen myös vanhuuseläkkeen alkamishetkeen mennessä karttuneesta eläkkeestä eli myös jatkumaan jäävästä palvelussuhteesta. Sen lisäksi työn päättämistä ei edellytetä, jos työntekijä on jäämässä jonkin muun työeläkelain perusteella vanhuuseläkkeelle ja hänellä on ollut rinnakkainen tämän lain piiriin kuuluva omais- tai perhehoitosopimus, muu toimeksiantosuhde taikka luottamustoimi. Hänellä on oikeus vanhuuseläkkeeseen samasta ajankohdasta, vaikka hän ei niitä päättäisikään.

Jos henkilöllä on voimassa vain julkisten alojen eläkelain mukainen omaishoitajan tai perhehoitajan toimeksiantosuhde, muu toimeksiantosuhde taikka luottamustoimi, eikä hän pääte mitään palvelusta

jäädäkseen eläkkeelle, julkisten alojen vanhuuseläkettä ei voida nykyisten säännösten mukaan myöntää. Henkilöllä voi esimerkiksi olla valtion palveluksesta karttunut pääasiallinen työeläke mutta työnteko valtiolla on voinut päättyä jo ennen eläkeikää. Jos henkilö on tämän jälkeen esimerkiksi tullut valituksi kunnalliseen luottamustoimeen tai aloittanut omaishoitajana, henkilölle ei voida eläkeiän täyttymisestä huolimatta myöntää julkisten alojen eläkelain mukaista vanhuuseläkettä. Edellä kuvattujen tilanteiden korjaamiseksi pykälän 2 momenttia esitetään muutettavaksi siten, että voimassa olevat toimeksiantosuhteet eivätkä luottamustoimet estäisi eläkkeen myöntämistä siinäkin tapauksessa, kun henkilö ei eläkkeelle jäädessään lopeta mitään palvelussuhdetta. Eläkkeen saaminen edellyttää kuitenkin aina julkisten alojen eläkelain 10 §:n mukaisesti, että työntekijä on täyttänyt vanhuuseläkkeen saamiseen oikeuttavan iän. Uusi säännös korvaisi voimassa olevan 2 momentin viimeisen virkkeen muista rinnakkaisista palvelussuhteista kuin virka- tai työsuhteista, sillä nykyinen säännös olisi muutoksen jälkeen tarpeeton.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 13 §:n 2 momenttiin.

18 §. *Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen.* Pykälän 1 momentin 3 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 18 §:n 1 momentin 3 kohtaan.

31 §. *Kuntoutusta koskevat muut säännökset.* Pykälän 2 momentissa säädetään kuntoutusta koskevista muista säännöksistä. Siinä viitataan virheellisesti julkisten alojen eläkelain 81 §:ään, mikä tarkoittaisi sitä, että kuntoutusrahan rinnalla tehdystä työstä ei karttuisi eläkettä. Tämä ei ole ollut tarkoitus, vaan tarkoitus on ollut viitata julkisten alojen eläkelain 84 §:ään, jossa säädetään eläkkeen kartumisesta päättyneen työkyvyttömyyseläkkeen ajalta. Kuntoutusrahan ajalta eläkettä karttuu julkisten alojen eläkelain 87 §:n mukaan eläkkeeseen oikeuttavalta palkattomalta ajalta. Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan korjattavaksi viittaus julkisten alojen eläkelain 81 §:n sijaan julkisten alojen eläkelain 84 §:ään.

36 §. *Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus.* Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 81 §:n 2 momenttiin.

53 §. *Työuraeläkkeen määrä.* Voimassa olevan pykälän mukaan työuraeläkkeen määrä on työuraeläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun mennessä ansaittu eläke. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi julkisten alojen eläkelain 16 §:n 1 momentin sisältöä vastaavaksi. Pykälän mukaan työuraeläkkeen määrä on työuraeläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun mennessä ansaittu eläke. Vahvistettavasta maksuperiaatteesta johtuen ansaitussa eläkkeessä otettaisiin jatkossa työansioina huomioon työuraeläkkeen alkamisajankohtaan mennessä maksetut työansiot. Jo nyt on julkisten alojen eläkelain 58 § 1 momentissa säädetty, että työntekijä saa työuraeläkkeen alkamisen jälkeen maksetuista työansioista eli niin sanotusta loppupalkasta karttuneen eläkkeen vanhuuseläkkeessään.

74 §. *Leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 91 §:n 1 momenttiin.

85 §. *Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot.* Pykälän 2 momenttiin ja 3 momentin 4 ja 12 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 70 §:n 2 momenttiin ja 3 momentin 4 ja 12 kohtaan.

87 §. *Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat.* Pykälän 3 – 5 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 74 §:n 3 – 5 momenttiin.

88 §. *Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat työansiot.* Pykälän 2 ja 4 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 76 §:n 2 ja 5 momenttiin. Pykälän 3 momentti ehdotetaan kumottavaksi vastaavin perustein kuin työntekijän eläkelain 76 §:n 3 momentti.

96 §. *Eläkkeestä vähennettävät etuudet.* Pykälän 1 momentin 5 kohtaan ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 92 §:n 1 momentin 5 kohtaan.

98 §. *Ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutus eläkkeen määrään.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 92 §:n 1 momenttiin.

99 §. *Takautuva oikeus korvaukseen vakuutuslaitokselta.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti vastaavasti kuin työntekijän eläkelain 95 §:ään.

106 §. *Eläkkeen hakeminen.* Pykälän 1 ja 3 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 101 §:n 1 ja 3 momenttiin.

119 §. *Neuvotteluvollisuus.* Pykälässä säädetään neuvotteluvollisuudesta tilanteessa, jossa Keva viimeisenä eläkelaitoksena käsittelee työkyvyttömyyseläkeasiaa. Tällöin, jos Keva ratkaistessaan työkyvyttömyyseläkettä koskevan hakemuksen soveltaa ns. ammatillista työkyvyttömyysmäärittelmää, tulee Kevan tiettyjen pykälässä säädettyjen edellytysten täytyessä neuvotella yksityisten alojen eläkelaitoksen kanssa ennen päätöksensä tekemistä.

Pykälän 1 momentissa säädettyjä edellytyksiä neuvottelumenettelyn soveltamiselle ehdotetaan muutettavaksi. Neuvottelumenettelyn edellytyksenä olisi kuten nykyään, että viimeisenä eläkelaitoksena toimivan Kevan tulisi pyytää yksityisen alojen ratkaisevan eläkelaitoksen arvio, ennen kuin se ratkaisee työntekijän oikeuden työkyvyttömyyseläkkeeseen 33 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella.

Lisäksi uudeksi edellytykseksi ehdotetaan, että työntekijällä tulisi olla eläketapahtumahetkellä yksityisen ja julkisen alan työskentelyä rinnakkain. Eläkelaitokset ovat keskinäisen sopimuksensa perusteella soveltaneet jo vuosia neuvottelumenettelyä myös tilanteisiin, joissa henkilöllä on rinnakkaista työskentelyä sekä yksityiseltä puolelta että julkiselta puolelta, ei kuitenkaan, jos rinnakkainen työskentely on ollut omaishoitajana toimimista. Tämä on nähty neuvottelumenettelyn kannalta tärkeämpänä kuin voimassa olevan lain mukaiset perustilanteet, joissa yksityisen puolen työsuhte on voinut loppua jo vuosia aikaisemmin. Jatkossa edellä mainittu rinnakkaisuustilanne olisi välttämätön edellytys neuvotteluvollisuuden syntymiselle. Asiasta ehdotetaan otettavaksi säännös pykälän 1 momentin 2 kohtaan.

Voimassa olevan pykälän mukaan neuvottelumenettelyn yhtenä edellytyksenä on, että työntekijälle on tullut karttua yksityisen puolen työskentelystä eläkettä vähintään 974,92 euroa (2019 tasossa). Kuitenkin työntekijän karttuneen eläkkeen määrän tutkimisen sijaan oleellisemmaksi on muodostunut käytännössä selvittää yksityisen puolen rinnakkaisen työsuhteen ansioiden määrä, koska etenkin rinnakkaisuustilanteissa yksityisen alan eläkelaitokselle voi tulla merkittävä kustannusvastuu työkyvyttömyyseläkkeen rahastoidusta osasta. Tämän vuoksi momenttiin ehdotetaan 3 kohtaa, jonka mukaan edellytyksenä olisi, että työntekijällä on yksityisten alojen työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansiota vähintään 17 807,01 euroa (vuoden 2019 tasossa) työntekijän eläkelain 76 §:n mukaisen

tarkasteluajan kahden viimeisen kalenterivuoden aikana. Käytännössä tämä edellytys tarkoittaa samalla, että työntekijän työkyvyttömyyseläkkeeseen sisältyy oikeus työntekijän eläkelain 76 §:n mukaiseen tulevaan aikaan ja yksityisten alojen eläkelaitokselle syntyy vastuu työkyvyttömyyseläkkeen kustannuksista työntekijän eläkelain 175 §:ssä säädetyn edellytyksin. Ehdotuksen mukaan kaikkien pykälän 1 momentin 1- 3 kohdassa ehdotettujen edellytysten tulisi täytyä ennen kuin neuvottelumenettelyä tulisi soveltaa. Jos eläkkeensaajalla on rinnakkain monta yksityistä työsuhdetta, Keva lähettäisi pyynnön työntekijän työkyvyn arvioimisesta siihen yksityisten alojen eläkelaitokseen, joka olisi yksityisen sektorin ratkaiseva eläkelaitos ansioiden perusteella.

Pykälän 1 momenttiin tehtäväksi ehdotettavat muutokset vastaavat sisällöltään työntekijän eläkelain 108 §:n 1 momenttiin ehdotettavia muutoksia.

Pykälään ehdotetaan säädettäväksi uusi 2 momentti. Momenttiin ehdotetaan siirrettäväksi muuttumattomana voimassa olevan pykälän viimeinen virke.

120 §. *Keva viimeisenä eläkelaitoksena uutta eläkettä myönnettäessä tai myönnettäessä eläkettä ennakkopäätöksen antamisen jälkeen.* Pykälään ehdotetaan uutta 2 momenttia, jossa säädettäisiin ennakkopäätöksen antaneen eläkelaitoksen toimivallasta. Ratkaistaessa 25, 37 tai 55 §:ssä säädetyn ennakkopäätöksen jälkeen samaisen etuuden varsinaista päätöstä, asiasta ennakkopäätöksen antanut Keva tai yksityisten alojen eläkelaitos ratkaisisi myös varsinaisen päätöksen. Voimassa olevan lain mukaan ennakkopäätöksen kuntoutuksesta tai osatyökyvyttömyyseläkkeestä tai työuraeläkkeestä antanut eläkelaitos voi olla eri eläkelaitos kuin lopullisen päätöksen antaja, koska ratkaiseva eläkelaitos määräytyy pääsääntöisesti työntekijän kahden vuoden tarkasteluajalla vakuutettujen työansioiden perusteella.

139 §. *Muutoksen hakeminen.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 128 §:n 1 – 3 momenttiin.

150 §. *Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta.* Pykälään ehdotetaan tehtäväksi vastaava muutos kuin työntekijän eläkelain 140 a §:ään.

151 §. *Kevan oikeus saada tietoja asian ratkaisemiseksi ja lakisääteisten tehtävien toimeenpanemiseksi.* Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin työntekijän eläkelain 198 §:n 1 momenttiin.

157 a §. *Kevan oikeus luovuttaa tietoja raideliikennevastuulain mukaiselle korvausvelvolliselle.* Pykälä on uusi. Pykälässä säädettäisiin Kevan oikeudesta luovuttaa raideliikennevastuulain mukaiselle korvausvelvolliselle tiedot, jotka ovat välttämättömiä takautumisoikeuden sisällön yksilöimiseksi. Säännös vastaa työntekijän eläkelain 206 §:n 1 momenttiin lisättävää 8 kohtaa.

Laki Eläketurvakeskuksesta

5 §. *Vastuu Eläketurvakeskuksen kustannuksista.* Pykälässä säädetään vastuusta Eläketurvakeskuksen kustannuksista. Pykälän 1 momentin mukaan Eläketurvakeskuksella on oikeus periä tuottamista palveluista toimintokohtaisia palvelumaksuja. Työeläkelakien mukaista eläketurvaa hoitavat eläkelaitokset vastaavat Eläketurvakeskuksen tämän lain mukaisten tehtävien hoitamisesta aiheutuvista kustannuksista siltä osin kuin Eläketurvakeskuksen saamat toimintokohtaiset palvelumaksut ja muut tuotot eivät riitä niitä kattamaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään tarkemmin siitä, miten eläkelaitosten katettava osuus Eläketurvakeskuksen kustannuksesta jaetaan eläkelaitosten kesken. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että Eläketurvakeskuksen kustannusosuus ja kustannusosuusvelka kohdistettaisiin erikseen julkiselle ja yksityiselle eläkealalle siinä suhteessa, millä osuudella Eläketurvakeskuksessa tuotetut palvelut kohdistuvat julkisille ja yksityisille eläkealoille.

Eläkelaitokset kattaisivat palveluosuuksien mukaiset Eläketurvakeskuksen kustannusosuudet kussakin eläkelaitoksessa vakuutettujen työansioden mukaisessa suhteessa. Kevan osalta kustannukset jaettaisiin edelleen Kevan, valtion, kirkon eläkerahaston ja Kansaneläkelaitoksen kesken niille työntekijän eläkelain 178 §:n 1 momentissa säädetyn rahoitusvastuun mukaisessa suhteessa. Lisäksi Merimieseläkekassan ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen kustannusosuuksissa otettaisiin edelleen huomioon niille kohdistettujen palveluiden erityispiirteet. Eläketurvakeskuksen palveluista vakuuttamisen valvonta ei kohdennu ollenkaan Merimieseläkekassalle eikä Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle. Valvonnan osuus Eläketurvakeskuksen kustannuksista oli 9 prosenttia kustannusosuudella katettavista kustannuksista vuonna 2018. Lisäksi hyvin pieniä eroja Merimieseläkekassalle ja Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle annettavissa palveluissa suhteessa muuhun yksityiseen sektoriin on muun muassa joissakin rekisteripalveluissa sekä lain soveltamisen ohjeistuksessa. Viimeisimmän arvion mukaan Merimieseläkekassalle ja Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle kohdentuu noin 90 prosenttia muiden yksityisten eläkelaitosten palveluista. Merimieseläkekassan ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen kustannusosuuksien erityispiirteiden laskennasta säädettäisiin tarkemmin kustannustenjakoperusteissa.

Muutoksen tavoitteena on, että Eläketurvakeskuksen kustannusosuudet kohdistuisivat tarkemmin eläkelaitosten kesken. Lisäksi tarkoituksena on yksinkertaistaa ja selkeyttää kustannusosuuksien toimeenpanoa.

Kun lain tasolla olisi säädetty nykyistä selkeämmin kustannusosuuksien jakautumisesta eläkelaitosten kesken, ei enää olisi tarvetta antaa tarkempia säännöksiä valtioneuvoston asetuksella. Siksi momentin lopussa oleva asetuksenantovaltuus ehdotetaan poistettavaksi. Näin ollen valtioneuvoston asetus vakuutettujen työansioden huomioon ottamisesta laskettaessa eräiden eläkelaitosten osuutta Eläketurvakeskuksen kustannuksista kumoutuisi.

Kustannusosuuksien laskennasta voitaisiin edelleen antaa tarkempia määräyksiä sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamissa kustannustenjakoperusteissa. Pykälän 3 momentin mukaan eläkelaitosten kustannusosuuksien laskemisesta ja täytäntöönpanosta annetaan tarkemmat määräykset sosiaali- ja terveysministeriön työntekijän eläkelain 183 §:n 2 momentin nojalla Eläketurvakeskuksen esityksestä vahvistamissa kustannustenjakoperusteissa.

Kustannustenjaon perusteet valmistellaan Eläketurvakeskuksessa yhteistyössä eläkelaitosten kanssa. Eläketurvakeskus esittää perustemuutokset ja Eläketurvakeskuksen kustannusosuuskertoimien arvot sosiaali- ja terveysministeriölle vahvistettavaksi. Esitetty ehdotus vaatii muutoksen kustannustenjakoperusteisiin ja Eläketurvakeskuksen kustannustenjaon prosesseihin. Eläkelaitosten kustannusosuudet tulisi määrittää siten, että kustannusosuudet ovat erikseen julkisia ja yksityisiä eläkelaitoksia koskien. Eläkelaitosten vuosittaisiin kustannusosuuksiin sisältyy välttämättä arviota. Kustannusosuuksissa on huolehdittava, että Eläketurvakeskuksen varat riittävät kattamaan sen tehtävistä ja toiminnasta aiheutuvat kulut ja ylläpitämään riittävän maksuvalmiuden. Tämän seurauksena kustannustenjakoperusteissa tulee määrittää, miten kustannusosuuksista Eläketurvakeskukselle muodostuvaa ylitettä/alitetta eli niisanottua Eläketurvakeskuksen kustannusosuusvelkaa käsitellään.

Laki työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta

3 §. Puheenjohtajan ja jäsenten nimittäminen. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan täsmennettäväksi, että valtioneuvosto määrää sivutoimiset varapuheenjohtajat ja muut jäsenet sosiaali- ja terveysministeriön esittelystä. Valtioneuvoston ohjesäännön nojalla valtioneuvoston yleisistunto käsittelee ja ratkaisee jäsenten määräämisen lautakuntiin, joilla on muita kuin valmistelutehtäviä. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta toimii sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla, joten valtioneuvosto tekee päätöksensä sosiaali- ja terveysministeriön esittelystä.

Sairausvakuutuslaki

11 luku Päivärahaetuuksien määrä

3 §. Palkkatulo. Pykälässä säädetään siitä, mitä tarkoitetaan 2 §:n mukaiseen vuosituloon sisältyvällä palkkatulolla. Pykälän 2 momentissa luetellaan tiettyjä suorituksia, joita pidetään palkkana. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi maininta työpanokseen perustuvasta osingosta. Palkkana pidettäisiin sellaista työstä maksettavaa vastiketta, joka maksetaan tuloverolain 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettuna työpanokseen perustuva osinkona.

Verotuksessa työpanokseen perustuva osinko on ansiotulona verotettavaa palkkaa tai työkorvausta siltä osin kuin osingon jakoperusteena on osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Tuloverolain 33 b §:n 3 momentin mukaan, sen estämättä, mitä muualla laissa säädetään osingon veronalaisuudesta, osinko on ansiotuloa, jos osingon jakoperusteena yhtiöjärjestyksen määräyksen, yhtiökokouksen päätöksen, osakassopimuksen tai muun sopimuksen mukaan on osingonsaajan tai tämän intressipiiriin kuuluvan henkilön työpanos. Osinko on sen henkilön tuloa, jonka työpanoksesta on kysymys.

Verotuksessa työpanososinkoa voivat jakaa osakeyhtiöt, osuuskunnat, kotimainen säästöpankki, keskinäinen vakuutusyhtiö ja vakuutusyhdistys.

Työpanokseen perustuva osinko perustuu työntekoon, työpanokseen. Työpanokseen perustuva osinko on työstä maksettavaan vastikkeeseen verrattava suoritus, joka maksetaan osingon, työpanososingon, muodossa. Näin ollen työpanokseen perustuva osinko on perusteltua huomioida päivärahaetuuden perusteena olevana palkkatulona.

Palkkatulon käsite koskee 1 momentin mukaisesti vain työ- tai virkasuhteen perusteella maksettua palkkaa. Jos henkilö toimii yrittäjänä, hänelle maksettu työpanokseen perustuva osinko ei ole pykälässä tarkoitettua vuositulossa huomioitavaa palkkatuloa.

Pykälän 3 momentissa säädetään suorituksista, joita ei pidetä pykälässä tarkoitettuna palkkatulona. Momentin 4 kohta koskee työsuhteoption käyttämisestä syntyvää etua. Kohdassa olevaa viittausta ehdotetaan täsmennettäväksi kohdistumaan tuloverolain 66 §:n 3 momenttiin, ei koko pykälään. Kyseessä olisi tekninen muutos.

Tuloverolaissa tarkoitettu työsuhteoption käsite on sisällöllisesti laajempi kuin sairausvakuutuslaissa tarkoitettu työsuhteoptio. Verotuksessa työsuhteoptio saattaa käsittää esimerkiksi osakepalkkion. Sairausvakuutuslaissa työsuhteoptiosta ja osakepalkkiosta säädetään erikseen. Työsuhteoptiota koskee 3 §:n 3 momentin 4 kohta ja osakepalkkioita 5 kohta. Momentin 4 kohdan sanamuotoa ehdotetaan täsmennettäväksi, jotta sairausvakuutuslain ja verotuksessa käytettävän työsuhteoption

käsitteen ero tulisi selvemmin esille. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi momentin 5 kohtaan viittaava täsmennys, joka selventäisi sitä, että 4 kohdan työsuhdeoptiota koskevaa säännöstä sovelletaan, ellei 5 kohdan osakepalkkiota koskevasta säännöksestä muuta johdu ja kyse ole sellaisesta palkkiosta, jota 5 kohdan mukaan pidetään vastikkeena työstä. Täsmennys vastaisi lain tarkoitusta ja sovellettaessa noudatettavaa käytäntöä.

Voimassa olevan 3 momentin 4 kohdan mukaan työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua ei pidetä palkkana. Kohtaan ehdotetaan lisättäväksi uusi säännös, jonka mukaan työsuhdeoption käyttämisestä syntyvä etu kuitenkin olisi, edellä mainitusta pääsäännöstä poiketen, tietyin edellytyksin palkkana pidettävää tuloa.

Työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua ei lähtökohtaisesti pidetä palkkana, koska työsuhdeoptiosta saatavan edun arvo määräytyy osakkeen arvonkehityksen perusteella eikä työntekijän työpanoksella ole välitöntä vaikutusta työsuhdeoptiosta saatavan edun määrään. Työntekijän saaman hyödyn määrä ei ole edusta sovittaessa palkan tavoin selkeästi arvioitavissa.

Jos osakkeen sovittu merkintähinta option luovutusajankohtana on kuitenkin selvästi alempi kuin osakkeen markkinahinta, työsuhdeoptiosta saatavan edun määrä ei muodostu pääasiassa osakkeiden kurssikehityksen perusteella tulevaisuudessa vaan työntekijä saa selvästi arvioitavissa olevan rahanarvoisen edun jo optio-oikeuden luovutushetkellä. Tällöin työntekijän option luovutusajankohtana saamaa etua, eli osakkeen sovitun merkintähinnan ja option luovutusajankohdan mukaisen osakkeen käyvän arvon erotusta, tulisi pitää vastikkeena työstä.

Lakiin ehdotetaan kirjattavaksi, että jos edellä kuvattu alihintainen työsuhdeoptioetu käytettäisiin ennen kuin option saamisesta on kulunut vuosi, etu huomioitaisiin palkkatulona. Jos alihintainen työsuhdeoptioetu käytettäisiin vasta vähintään vuoden kuluttua option saamisesta, työntekijän työpanoksella ei katsottaisi olevan välitöntä vaikutusta saatavan edun lopulliseen määrään eikä etua pidettäisi palkkana. Säännös vastaa työntekijän eläkelakiin ehdotettua muutosta.

Työsuhdeoptiosta saatava etu olisi palkkatuloa, jos työsuhdeoptiolla merkittävän osakkeen sovittu merkintähinta olisi olennaisesti alempi kuin osakkeen käypä arvo option antamishetkellä ja etu käytettäisiin ennen kuin edun saamisesta on kulunut vähintään vuosi. Olennainen ero määriteltäisiin tapauskohtaisesti. Osakkeen sovitun merkintähinnan voitaisiin katsoa alittavan selvästi osakkeen käyvän arvon, jos sovittu merkintähinta olisi alle 50 %:a option antamisajankohdan mukaisesta osakkeen käyvästä arvosta.

Alihintaisesta työsuhdeoptioedusta muodostuvan edun määrä arvioitaisiin optio-oikeuden luovutusajankohdan mukaan, mutta etu otettaisiin huomioon palkkana vasta optioedun käyttöajankohtana. Työnantajan tulisi option käyttöajankohtana tarkastella, onko optiota luovutettaessa sovittu osakkeen merkintähinta olennaisesti alempi kuin option antamisajankohdan mukainen osakkeen käypä arvo ja onko alihintainen optioetu käytetty ennen kuin optioedun antamisesta on kulunut vähintään vuosi. Alihintaisesta työsuhdeoptioedusta sairausvakuutuslain alaisen edun määränä pidettäisiin osakkeen sovitun merkintähinnan ja option luovutusajankohdan mukaisen osakkeen käyvän arvon erotusta. Työnantajan tulisi ilmoittaa työsuhdeoption käyttöajankohtana sairausvakuutuslain alaisen edun määrä tulorekisteriin.

Pykälän 3 momentin 5 kohdassa säädetään osakepalkkioista. Arvopaperipörssi -termi ehdotetaan päivittäväksi rahoitusvälinelakia vastaavaksi. Arvopaperipörssi -termin tilalle tulisi muuttaa säännelty markkina ja monenkeskinen kaupankäyntijärjestelmä Nämä määritelmät ovat kaupankäynnistä

rahoitusvälineillä annetussa laissa (1070/2017, rahoitusvälinelaki). Termien muuttaminen olisi tekninen muutos.

Momentin 5 kohdan sanamuotoa ehdotetaan lisäksi täsmennettäväksi niin, että säännöksestä kävisi selvästi ilmi, että palkkiona saatavan edun arvon tulee palkkion lupaamisen ja antamisen välisenä aikana määräytyä säännöksessä tarkoitettujen osakkeiden arvonnehityksen perusteella vähintään vuoden mittaisena aikana (ns. vuoden odotusaika). Täsmennys vastaisi sovellettavaa käytäntöä.

Osakepalkkiosäännöksessä tarkoitettun vuoden odotusajan tarkastelujakson katsottaisiin alkavan palkkion lupaamisesta ja päättyvän palkkion antamiseen. Palkkio katsottaisiin annetuksi, kun henkilö saa omistusoikeuden palkkioon. Osakkeisiin liittyvä luovutusrajoitus ei vaikuttaisi palkkion antamisen ajankohtaan.

Jos kuitenkin osakepalkkiota rasittaisi omistusoikeuden siirtymisen jälkeen, esimerkiksi työsuhteen jatkumiseen tai työnantajayhtiön tulostavoitteen täyttymiseen liittyvä, ehdollinen palautusvelvollisuus ja lisäksi osakkeen luovutusrajoitus, osakepalkkio katsottaisiin annetuksi vasta, kun ehdollinen palautusvelvollisuus ja luovutusrajoitus päättyvät ja osakepalkkio jää henkilön omistukseen ja valintaan.

Pykälän 3 momentin 11 kohdan lopussa oleva piste ehdotetaan muutettavaksi puolipisteeksi. Kyseessä on momenttiin lisättäväksi ehdotetusta uudesta 12 kohdasta johtuva tekninen muutos.

Pykälän 3 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 12 kohta, jonka mukaan yhtiön osakkaan nostamaa voitto-osuutta tai osinkoa ei pidetä palkkana, ellei kyse ole 2 momentin 4 kohdassa tarkoitettua työpanososingosta. Säännös vastaa sairausvakuutuslain soveltamiskäytäntöä. Palkkana ei jatkossakaan pidettäisi sellaista voitto-osuutta tai osinkoa, joka ei ole vastiketta tehdystä työstä.

Tarkemmat säännökset ja määräykset

Viimeisen eläkelaitoksen määräytymistä koskevat muutokset edellyttävät muutoksia valtioneuvoston asetukseen toimivaltaisesta eläkelaitoksesta (956/2016). Asetuksella annetaan lakia tarkempia säännöksiä toimivaltaisen eläkelaitoksen määräytymisestä ja tehtävistä, sekä siitä, miten vakuutettujen työansioden kahden viimeisen kalenterivuoden tarkasteluajat määräytyvät. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös säätää vakuutettujen työansioden kahden viimeisen kalenterivuoden tarkasteluaikaa lyhyemmästä tarkasteluajasta silloin, kun vakuutettuja työansioita on kahden vuoden tarkasteluaikaa lyhyemmältä ajalta. Asetusluonnos on tämän hallituksen esityksen liitteenä.

Työeläkelakien eläkkeen hakemiseen liittyvien asetuksenantovaltuuksien sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi eläkehakemusta koskevan pykälän sisällöllisen muutoksen vuoksi. Muutokset eivät edellytä työntekijän eläkelain täytäntöönpanosta annetun valtioneuvoston asetuksen muuttamista.

Eläketurvakeskuksesta annetun lain 5 §:ssä oleva asetuksenantovaltuus ehdotetaan poistettavaksi, minkä myötä valtioneuvoston asetus vakuutettujen työansioden huomioon ottamisesta laskettaessa eräiden eläkelaitosten osuutta Eläketurvakeskuksen kustannuksista kumoutuisi. Asetuksella ei olisi enää tarvetta antaa tarkempia säännöksiä vakuutettujen työansioden huomioon ottamisesta, koska lain tasolla säädettäisiin nykyistä selkeämmin kustannusosuuksien jakautumisesta eläkelaitosten kesken.

Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020. Työansiokäsittettä koskevat muutokset ehdotetaan kuitenkin tulemaan voimaan vasta 1 päivänä tammikuuta 2021, jotta tulorekisteriin ehditään tehdä tarvittavat muutokset ennen voimaantuloa.

Sairausvakuutuslain työtulouudistus tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2020. Lain 535/2019 voimaantulosäännöksen mukaan, jos työkyvyttömyys tai etuusoikeus on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, päivärahaetuuteen sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Jos päivärahaetuuksiin tai kuntoutusrahaan sovelletaan voimaantulosäännöksen perusteella vanhoja säännöksiä, sovellettaisiin myös palkattoman ajan eläkekarttuman laskennassa ja tulevan ajan eläkkeen laskennassa vanhoja säännöksiä. Työtulouudistukseen liittyviä muutoksia työeläkelakeihin sovellettaisiin siten sellaisiin päivärahaetuuksiin ja kuntoutusrahoihin, joihin sovelletaan sairausvakuutuslain uusia säännöksiä.

Työeläkelakien viittaukset kumottavaan sotilastapaturmalakiin ehdotetaan kumottavaksi. Mitä työeläkelaeissa säädettäisiin jatkossa sotilastapaturman- ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain mukaisista korvauksista sovellettaisiin kumotun sotilastapaturmalain mukaiseen vastaavaan etuuteen. Samoin mitä työeläkelaeissa säädettäisiin jatkossa liikennevakuutuslain (460/2016) mukaisista tilapäisistä korvauksista sovellettaisiin kumotun liikennevakuutuslain (279/1959) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen tiedonsaantioikeutta koskeviin säännöksiin ehdotettavia muutoksia tulee tarkastella perustuslain 10 §:ssä säädetyn yksityiselämän suojan kannalta. Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Henkilötietojen suoja on myös Euroopan unionin perusoikeuskirjan mukaan perusoikeus. Perusoikeuskirjan 8 artiklan mukaan jokaisella on oikeus henkilötietojensa suojaan. Tällaisten tietojen käsittelyn on oltava asianmukaista ja sen on tapahduttava tiettyä tarkoitusta varten ja asianomaisen henkilön suostumuksella tai muun laissa säädetyn oikeuttavan perusteen nojalla. Euroopan ihmisoikeussopimuksen osalta Euroopan ihmisoikeuskomitea on katsonut, että henkilötietojen suoja voi tulla käsitellyksi osana yksityiselämän suojaa.

Esityksessä ehdotetaan, että työeläkelaeissa säädettäisiin, mitä terveydentilaa koskevia lausuntoja eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen olisi mahdollista saada työeläkeasian ratkaisemiseksi ilman tietoja luovuttavan rekisterinpitäjän nimenomaista harkintaa tai rekisteröidyn suostumusta. Nämä ehdotukset liittyvät arkaluonteisina pidettävien henkilötietojen käsittelyyn, jotka koskevat henkilön terveydentilaa, sairautta tai vammaisuutta tai häneen kohdistettuja hoitotoimenpiteitä.

Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla tiedoilla vain välttämättömään. Henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn on oltava tietosuojasetuksen mahdollistamissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 15/2018 vp). Perustuslakivaliokunta on käytännössään painottanut arkaluonteisten tietojen käsittelyn aiheuttamia uhkia. Myös EU:n yleisen tietosuojasetuksen mukaan sen 9 artiklassa tarkoitettuja erityisiä henkilötietoja, jotka ovat erityisen arkaluonteisia perusoikeuksien ja -vapauksien kannalta, on suojeltava

erityisen tarkasti, koska niiden käsittelyn asiayhteys voi aiheuttaa huomattavia riskejä perusoikeuksille ja –vapauksille (PeVL 78/2018 vp, s. 3). Valiokunta on tämän johdosta kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, että arkaluonteisten tietojen käsittely on syytä rajata täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään (ks. esim. PeVL 3/2017 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisten tietojen käsittelyä koskevaa sääntelyä on tietosuoja-asetuksen mahdollistamissa puitteissa edelleen syytä arvioida myös aiemman sääntelyn lakitasoisuutta koskevan käytännön pohjalta (PeVL 14/2018 vp, s. 6).

Perustuslakivaliokunta on antanut merkitystä luovutettavien tietojen luonteelle arkaluonteisina tietoina myös arvioidessaan tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevan sääntelyn kattavuutta, täsmällisyyttä ja sisältöä (ks. esim. PeVL 38/2016 vp, s. 3). Valiokunta on arvioinut viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista salassapitovelvollisuuden estämättä koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta ja kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen. Viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus ovat valiokunnan mukaan voineet liittyä jonkin tarkoituksen kannalta "tarpeellisiin tietoihin", jos tarkoitetut tietosisällöt on pyritty luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn on pitänyt sisällyttää vaatimus "tietojen välttämättömyydestä" jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 17/2016 vp, s. 2—3 ja siinä viitatu lausunnot). Valiokunta ei kuitenkaan ole pitänyt hyvin välttämättömiä tietojensaantioikeuksia perustuslain kannalta mahdollisina edes silloin, kun ne on sidottu välttämättömyyskriteeriin (PeVL 19/2012 vp, s. 4/I ja siinä mainitut lausunnot). Perustuslakivaliokunta on myös painottanut, että myös arkaluonteisten henkilötietojen käsittelyä koskevan sääntelyn kohdalla on syytä pyrkiä selkeään ja ymmärrettävään lainsäädäntöön (PeVL 14/2018 vp, s. 6).

Esityksessä on otettu huomioon perustuslakivaliokunnan käytännöstä ilmenevä terveydentilatietojen erityisluonteisuus. Laissa ehdotetaan säädettäväksi täsmällisesti niistä lääkärintilauksista, jotka eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen olisi mahdollista saada työeläkeasian ratkaisemiseksi ilman tietoja luovuttavan rekisterinpitäjän nimenomaista harkintaa tai rekisteröidyn suostumusta. Lain nojalla saisi luovuttaa vain lakisääteisten tehtävän hoitamisen kannalta välttämättömiä tietoja. Yksityiskohtaisissa perusteluissa on tarkemmin kuvattu, millä perusteilla laissa lueteltavat lausunnot ovat sellaisia asiakirjoja, jotka ovat välttämättömiä eläkeasian asianmukaisen käsittelyn kannalta. Tietojen luovuttaminen ilman harkintaa koskisi sellaisia asiakirjoja, jotka sisältävät tietoja henkilön terveydentilasta, mutta jotka on laadittu nimenomaan sosiaalivakuutusetuusasia varten. Jos eläkelaitoksen olisi eläkeratkaisua varten välttämättömää saada muita potilastietoja ilman eläkkeenhakijan suostumusta, tulisi eläkelaitoksen tehdä näitä tietoja koskeva erillinen tietopyyntö, ja tietoja luovuttava taho harkitsisi, ovatko pyydetty tiedot välttämättömiä eläkeasia varten.

Ehdotetuilla säännöksillä osaltaan tuetaan oikeusturvan toteutumista työeläkeasioiden käsittelyssä. Perustuslain 21 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheutonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Lisäksi 21 §:n 2 momentin mukaan hyvän hallinnon takeet turvataan lailla. Täsmällisillä tietojenluovutussäännöksillä pyritään turvaamaan se, että eläkelaitos pystyy huolehtimaan asian riittävästä ja asianmukaisesta selvittämisestä ja että eläkeasian käsittely sujuu ilman aiheutonta viivytystä.

Ehdotusten yhteensopivuutta tietosuoja-asetuksen kanssa on analysoitu lakiehdotusten yksityiskohdallisissa perusteluissa.

Hallitus katsoo edellä esitetyillä perusteilla, että esitys on sopusoinnussa perustuslain kanssa, minkä vuoksi ehdotettu laki voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki työntekijän eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan työntekijän eläkelain (395/2006) 76 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 634/2009,

muutetaan 2 §:n 1 momentin 4 kohta, 12 §:n 3 momentti, 13 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentin 3 kohta, 70 §:n 2 momentti ja 3 momentin 4, 5 ja 12 kohta, 74 §:n 3 – 5 momentti, 76 §:n 2 ja 5 momentti, 81 §:n 2 momentti, 91 §:n 1 momentti, 92 §:n 1 momentin 5 kohta, 94 §:n 1 momentti, 101 §:n 1 ja 3 momentti, 106 §:n 1 momentti, 108 §:n 1 momentti, 109 §, 111 §:n 3 momentti, 128 §:n 1 – 3 momentti, 140 a §, 175 §:n 1 momentti, 182 §, 183 §:n 1 momentti, 198 §:n 1 momentti ja 206 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 1 momentin 4 kohta, 18 §:n 1 momentin 3 kohta, 74 §:n 5 momentti, 81 §:n 2 momentti, 91 §:n 1 momentti, 92 §:n 1 momentin 5 kohta, 94 §:n 1 momentti, 108 §:n 1 momentti ja 109 § laissa 69/2016, 12 §:n 3 momentti, 13 §:n 2 momentti ja 206 §:n 1 momentti-laissa 1269/2018, 70 §:n 3 momentin 12 kohta laissa 940/2010, 74 §:n 3 momentti osaksi laeissa 627/2009, 69/2016, 1247/2016 ja 1203/2009, 106 §:n 1 momentti ja 111 §:n 3 momentti laissa 634/2009, 128 §:n 1 – 3 momentti laissa 701/2016, 140 a § laissa 678/2011, 175 §:n 1 momentti ja 183 §:n 1 momentti laissa 1247/2016, 182 § osaksi laeissa 1247/2016 ja 945/2016, 198 §:n 1 momentti laeissa 1456/2011 ja 1247/2016 ja 206 §:n 1 momentti laissa 1269/2018, sekä *lisätään* 95 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 69/2016, uusi 3 momentti sekä uusi 189 a § seuraavasti:

2 §

Keskeiset määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

4) *palkattomalla ajalla* aikaa, jolta työntekijälle on maksettu sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa tai erityishoitorahaa, tartuntatautilain (1227/2016) mukaista tartuntatautipäivärahaa, vuorotteluva-paalain (1305/2002) mukaista vuorottelukorvausta, työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista ansi-oon suhteutettua päivärahaa, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukaista aikuis-koulutustukea, työeläkelakien tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuk-sista annetun lain (566/2005) mukaista kuntoutusrahaa, liikennevakuutuslain perusteella korvatta-vasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) mukaista ansionmenetykskorvausta taikka työtapa-turma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaista päivärahaa tai kuntoutusrahaa taikka liikennevakuutuslain (460/2016) mukaista tilapäistä ansionmenetykskorvausta;

12 §

Vanhuuseläkkeen määrä

Jos työntekijän vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, ensimmäisen vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun mennessä ansaittua eläkettä ja 2 momentin mukaista eläkettä korotetaan 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudesta, jolta eläkkeen alkamisaikaa lykätään alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavaa kalenterikuukautta myöhemmäksi (*lykkäyskorotus*). Työntekijällä ei ole oikeutta lykkäyskorotukseen hänelle myönnetyn ensimmäisen, minkä tahansa työeläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen alkamisen jälkeen.

13 §

Vanhuuseläkkeen alkaminen

Jos työntekijä jatkaa työntekoa vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täytettyään, vanhuuseläke myönnetään eläkkeen hakemista seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien. Vanhuuseläke voidaan tällöin myöntää myös takautuvasti, ei kuitenkaan ilman pätevää syytä pidemmältä ajalta kuin eläkkeen hakemiskuukautta edeltäneiltä kolmelta kuukaudesta vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täyttämisen jälkeen.

18 §

Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen

Osittainen varhennettu vanhuuseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi, kun työntekijälle myönnetään vanhuuseläke. Vanhuuseläkkeen määrä lasketaan tällöin seuraavista osista:

3) osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisvuonna ja sen jälkeen vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä päättäneistä työsuhteista, 68 §:ssä tarkoitetun päättäneen työkyvyttömyyseläkkeen ajalta ja 74 §:ssä tarkoitetuista palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevista tuloista ansaitusta eläkkeestä sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain mukaan karttuneesta etuudesta.

70 §

Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot

Eläkkeen perusteena olevaan työansioon luetaan myös työstä maksettava vastike, joka on osaksi tai kokonaan sovittu hyvitetäväksi:

- 1) yleisöltä saatavilla palvelu- tai lahjarahaoilla ja ne otetaan huomioon samansuuruisina kuin viimeksi toimitetussa verotuksessa, jos muuta luotettavaa selvitystä niiden määrästä ei esitetä;
- 2) vakuutuskassalaissa tarkoitetun sairauskassan maksamalla päivärahalla, jota työntekijä saa laissa säädetyn tai työehto- tai muussa sopimuksessa sovitun palkan sijasta;
- 3) lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) mukaisella yksityisen hoidon tuella tai vastaavalla muulla valtion tai kunnan maksamalla tuella;
- 4) tuloverolain (1535/1992) 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettuna työpanokseen perustuvana osinkona.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna vastikkeena työstä ei pidetä muun muassa:

4) tuloverolain 66 §:n 3 momentissa tarkoitettua työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua tai sellaista työsuhteeseen perustuvaa suoritusta, joka määräytyy yhtiön osakkeen arvon muutoksen perusteella, ellei työsuhdeoptiolla merkittävän osakkeen sovittu merkintähinta olennaisesti alita osakkeen käypää arvoa työsuhdeoption antamishetkellä ja tällaista työsuhdeoptiota käytetä vuoden kuluessa työsuhdeoption antamisesta, tai kyse ole sellaisesta palkkiosta, jota 5 kohdan nojalla pidetään vastikkeena työstä;

5) palkkiota, joka annetaan työnantajayhtiön tai sen kanssa samaan konserniin tai muuhun vastaavaan taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvan yhtiön viranomaisen valvonnan alaisella säännellyllä markkinalla tai viranomaisen valvonnan alaisessa monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä noteerattuina osakkeina, sijoitustalletuksena tai muulla vastaavalla tavalla, taikka osakkeiden sijasta osin tai kokonaan rahana, jos tällaisen palkkiona saatavan edun arvo riippuu kyseisten osakkeiden arvon kehityksestä palkkion lupaamisen ja antamisen välisenä aikana, jonka pituus on vähintään yksi vuosi;

12) yhtiön osakkaan nostamaa voitto-osuutta tai osinkoa, ellei 2 momentin 4 kohdasta muuta johdu.

74 §

Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat

Palkattoman ajan etuuksien perusteena olevat tulot katsotaan sen kalenterivuoden ansioiksi, johon etuusaika kohdentuu. Etuuksien perusteena olevat tulot oikeuttavat eläkkeeseen seuraavasti:

- 1) 121 prosenttia äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahan perusteena olevasta sairausvakuutuslaissa tarkoitetusta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, ja 21 prosenttia siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työnantajalle;
- 2) 55 prosenttia vuorotteluvapaalain mukaisen vuorottelukorvauksen perusteena olevasta ansiosta;

- 3) 75 prosenttia työttömyysturvalain mukaisen ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevasta ansiosta siltä osin kuin päivärahaa on saatu alimman vanhuuseläkeiän täyttämiskuukauden loppuun mennessä;
- 4) 65 prosenttia tartuntatautilain mukaisen tartuntatautipäivärahan perusteena olevasta palkasta siltä ajalta, jolta tartuntatautipäiväraha on maksettu työntekijälle;
- 5) 55 prosenttia Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaisen kuntoutusrahan perusteena olevasta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, ei kuitenkaan, jos kuntoutusraha on maksettu eläkkeen lisänä;
- 6) 65 prosenttia aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaisen aikuiskoulutustuen perusteena olevasta ansiosta;
- 7) 65 prosenttia työeläkelakien tai tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevien säännösten perusteella myönnetyn ansionmenetykskorvauksen perusteena olevasta työansioista siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, ei kuitenkaan, jos kuntoutusraha on maksettu eläkkeen lisänä;
- 8) 62 prosenttia sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan ja erityishoitorahan perusteena olevasta sairausvakuutuslaissa tarkoitettua vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, kuitenkin siten, että osasairauspäivärahan perusteena oleva tulo on puolet sairauspäivärahan perusteena olevasta vuositulosta;
- 9) 65 prosenttia tapaturma-, liikenne- tai sotilastapaturmavakuutusta koskevien säännösten mukaisen ansionmenetykskorvauksen perusteena olevasta työansioista siltä ajalta, jolta päiväraha on maksettu työntekijälle, ei kuitenkaan siltä osin kuin eläkettä karttuu samasta syystä 8 kohdan mukaisesti.

Etuuksien perusteena oleva 3 momentin 1, 5 ja 8 kohdassa tarkoitettu vuositulo otetaan huomioon vain, jos vuosituloon sisältyy vähintään 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn euromäärän verran palkkatuloa tai yrittäjätuloa. Etuuden perusteena olevana tulona pidetään 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa kuitenkin aina vähintään 523,62 euroa kuukaudessa. Jos 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu etuus on työhön paluun vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena olevana tulona pidetään kuitenkin työntekijälle maksetun vähimmäispäivärahan määrää.

Etuuden perusteena olevan tulon perusteella ei kartu eläkettä siltä ajalta, jolta työntekijä on saanut työeläkelakien mukaista eläkettä. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ja perhe-eläkkeen ajalta eläkettä karttuu kuitenkin myös etuuden perusteena olevan tulon perusteella.

76 §

Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot

Tulevan ajan ansiota määrättäessä otetaan huomioon:

1) äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainrahan perusteena oleva tulo 74 §:n 3 ja 4 momentissa mainitun suuruisena; ja

2) muut 74 §:ssä tarkoitettujen palkattomalta ajalta saatujen etuuksien perusteena olevat tulot 100 prosentin suuruisina.

Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha otetaan huomioon 4 momentissa tarkoitettulla tavalla, jos sen perusteena olevaan vuosituloon sisältyy työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa, mutta ei 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn euromäärän verran palkka- tai yrittäjätuloa.

81 §

Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus

Kertakorotus lasketaan työntekijän maksussa olevien yksityisten alojen työeläkelakien mukaisten eläkkeiden yhteismäärän perusteella. Korotus määrätään sen mukaan, minkä ikäinen työntekijä on korotusvuoden alussa. Korotusprosentti on 25, jos työntekijä on korotusvuoden alussa enintään 31-vuotias. Korotusprosentti pienenee kutakin seuraavaa ikävuotta kohden 1,0 prosenttiyksiköllä.

91 §

Leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa

Leskeneläkettä vähennettäessä otetaan lesken hakemuksesta työeläkkeiden asemesta huomioon hänen saamansa keskimääräiset ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osatyökyvyttömyyseläke tai osittainen varhennettu vanhuuseläke, jos:

1) leski ei saa omaan työhön perustuvaa työeläkettä tai jos leski saa osatyökyvyttömyyseläkettä tai osittaista varhennettua vanhuuseläkettä;

2) leski on tehnyt asiasta hakemuksen viiden vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta tai silloin, kun leskeneläkettä vähennetään ensimmäisen kerran; ja

3) mainitut ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osatyökyvyttömyyseläke tai osittainen varhennettu vanhuuseläke, kun ansiotuloista otetaan huomioon 60 prosenttia, ovat yhteensä vähintään 25 prosenttia pienemmät kuin lesken 88 §:n mukaisesti määrätty eläke.

92 §

Eläkkeestä vähennettävät etuudet

Tämän lain mukaisesta eläkkeestä vähennetään työntekijän saama ensisijainen etuus ja perhe-eläkkeestä ensisijaisia etuutta vastaava perhe-eläke tai korvaus. Ensisijaisia etuuksia ovat:

5) sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain perusteella myönnetty ansionmenetykskorvaus;

94 §

Ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutus eläkkeen määrään

Ensisijaisen etuuden vähentämistä eläkkeestä tarkistetaan, jos eläkkeensaajalle myönnetään uusi ensisijainen etuus tai jos ensisijaisen etuuden tai tämän lain mukaisen eläkkeen määrä muuttuu muusta syystä kuin indeksitarkistuksen tai kertakorotuksen vuoksi. Eläkkeen määrä tarkistetaan myös, jos tämän lain mukaisesta eläkkeestä on vähennetty ensisijainen etuus ja eläkkeensaajalle myönnetään muu työeläke. Osatyökyvyttömyyseläkkeestä ei kuitenkaan vähennetä työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain mukaista päivärahaa taikka liikennevakuutuslain tai potilasvahinkolain mukaista ansionmenetykskorvausta, jos se on myönnetty osatyökyvyttömyyseläkkeen aikana sattuneen vahinkotapahtuman tai liikennevahingon perusteella. Osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä tai työkyvyttömyyseläkkeen ja työuraeläkkeen osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen määrää vastaavasta osasta ei myöskään vähennetä työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain, sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain, liikennevakuutuslain, liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain sekä potilasvahinkolain mukaista ansionmenetykskorvausta tai eläkettä, jos se on myönnetty osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aikana sattuneen vahinkotapahtuman tai liikennevahingon perusteella, ennen kuin eläkkeensaaja on täyttänyt alimman vanhuuseläkeikänsä.

95 §

Takautumisoikeus

Jos työkyvyttömyyseläke, perhe-eläke tai kuntoutusetuus myönnetään ajalle, jolta on maksettu raideliikennevastuulain mukaista ansionmenetykskorvausta, maksetaan työntekijälle työkyvyttömyyseläkettä, perhe-eläkettä tai kuntoutusetuutta tältä ajalta vain raideliikennevastuulain mukaisen ansionmenetykskorvauksen määrän ylittävä osa.

101 §

Eläkehakemus

Työntekijän on haettava eläkettä eläkelaitokselta hakemuksella, jossa on Eläketurvakeskuksen vahvistama tietosisältö. Jos eläkelaitoksella jo on eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot, eläkelaitos voi ratkaista asian myös työntekijän muunlaisen hakemuksen perusteella. Hakemukseen on liitettävä eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys.

Tarkemmat säännökset eläkkeen hakemisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

106 §

Työskentelyä vain yksityisten alojen työeläkelakien mukaisilla aloilla

Jos työntekijä on kuulunut vain yksityisten alojen työeläkelakien mukaiseen eläketurvaan, hänen eläkeasiansa ratkaisee se 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu eläkelaitos, jossa hänen yksityisten alojen työeläkelakien mukaisia työansioitaan on vakuutettu määrältään eniten viimeisen kalenterikuukauden aikana (*yksityisten alojen ratkaiseva eläkelaitos*). Viimeinen kalenterikuukausi on se kalenterikuukausi, jossa työntekijällä on ollut vakuutettuja työansioita viimeksi ennen eläkehakemuksen viireilletulokuukautta. Yksityisten alojen ratkaiseva eläkelaitos myös maksaa eläkkeen ja hoitaa muut eläkelaitoksen tehtävät. Lisäksi se ratkaisee ja maksaa 74 §:ssä mainitun palkattoman ajan perusteella karttuneen eläkkeen sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmi- vuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain mukaan karttuneen etuuden.

108 §

Neuvotteluvelvollisuus

Viimeisenä eläkelaitoksena toimivan Kevan on ennen päätöstään pyydettävä yksityisten alojen ratkaisevan eläkelaitoksen arvio työntekijän työkyvystä, jos:

- 1) Keva ratkaisee työntekijän oikeuden työkyvyttömyyseläkkeeseen julkisten alojen palvelussuhteen jatkuessa alkaneen työkyvyttömyyden perusteella julkisten alojen eläkelain 33 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla;
 - 2) työntekijällä on eläketapahtumahetkellä yksityisten alojen työeläkelakien mukaan vakuutettu työsuhte rinnakkain julkisten alojen eläkelain mukaisen virka- tai työsuhteen kanssa; ja
 - 3) työntekijällä on yksityisten alojen työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita vähintään 12 566,70 euroa 76 §:ssä säädetyn tarkasteluajan kahden viimeisen kalenterivuoden aikana.
-

109 §

Eläkettä maksavan tai ennakkopäätöksen antaneen eläkelaitoksen toimivalta uutta eläkettä myöntäessä

Eläkkeensaajalle vanhuus-, osittaista varhennettua vanhuus-, työkyvyttömyys- tai työuraeläkettä maksava yksityisten alojen eläkelaitos tai Keva hoitaa viimeisen eläkelaitoksen tehtävät, kun eläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi, vanhuuseläkettä saavalle työntekijälle myönnetään uusi vanhuuseläke tai osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saavalle myönnetään osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen toinen 25 prosentin osuus.

Osittaista varhennettua vanhuuseläkettä saavan työkyvyttömyyseläkettä ja työuraeläkettä koskevan hakemuksen ratkaisee osittaista varhennettua vanhuuseläkettä maksava eläkelaitos.

Jos yksityisten alojen eläkelaitos tai Keva maksaa työkyvyttömyyseläkettä kuntoutustukena, sama eläkelaitos ratkaisee työkyvyttömyyseläkkeen jatkohakemuksen ja hoitaa muut eläkelaitoksen tehtävät työkyvyttömyyseläkeasiassa. Jos työntekijä hakee päättyneen työkyvyttömyyseläkkeensä jälkeen uudelleen työkyvyttömyyseläkettä ja tämä uusi eläke määräytyy entisin perustein, aikaisempaa työkyvyttömyyseläkettä maksanut eläkelaitos ratkaisee hakemuksen ja hoitaa muut eläkelaitoksen tehtävät työkyvyttömyyseläkeasiassa.

Jos yksityisten alojen eläkelaitos tai Keva on antanut ennakkopäätöksen osatyökyvyttömyyseläkkeestä, työuraeläkkeestä tai työeläkekuntoutuksesta, sama eläkelaitos ratkaisee myös ennakkopäätökseen perustuvan eläkkeen ja hoitaa viimeisen eläkelaitoksen tehtävät.

Jos edunjättäjä sai kuollessaan yksityisten alojen eläkelaitoksen tai Kevan maksamaa eläkettä, eläkettä maksanut eläkelaitos ratkaisee edunjättäjän jälkeen myönnettävää perhe-eläkettä koskevan hakemuksen ja hoitaa muut perhe-eläkettä koskevat eläkelaitoksen tehtävät.

111 §

Eläketurvakeskuksen ratkaisulta ja tarkemmat säännökset

Edellä 106, 107, 107 a, 108 ja 109 §:ssä tarkoitetun toimivaltaisen eläkelaitoksen määräytymisestä ja tehtävistä säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella. Valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin myös siitä, miten 107 a §:ssä tarkoitetut vakuutettujen työansioden kahden viimeisen kalenterivuoden tarkasteluajat määräytyvät. Valtioneuvoston asetuksella voidaan myös säätää vakuutettujen työansioden kahden viimeisen kalenterivuoden tarkasteluaikaa lyhyemmästä tarkasteluajasta silloin, kun vakuutettuja työansioita on kahden vuoden tarkasteluaikaa lyhyemmältä ajalta.

128 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinjaissa (673/2016) ja oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetussa laissa (677/2016).

Eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (/) säädetään.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusosoikeuteen siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

140 a §

Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta

Jos eläkkeensaajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 94 §:ssä tarkoitettu ensisijainen etuus tai eläke taikka 91 a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu eläke, eläkelaitos voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen.

175 §

Eläkelaitoksen vastuu työkyvyttömyyseläkkeestä

Sellaisesta työkyvyttömyyseläkkeestä aiheutuvista kustannuksista, jossa vakuutetun tämän lain ja merimieseläkelain mukaisten työansioden yhteismäärä 76 §:n mukaisen tarkasteluajan kahden viimeisen kalenterivuoden aikana on vähintään 12 566,70 euroa, vastaa kukin eläkelaitos, jonka toimintapiiriin vakuutettu kuului mainittujen kalenterivuosien aikana. Eläkelaitos vastaa kustannuksista samassa suhteessa kuin mikä on kyseisessä eläkelaitoksessa vakuutettujen tämän lain alaisten työansioden osuus vastaavien 3 §:ssä mainittujen eläkelakien mukaisten työansioden, päättyneen työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan ansion sekä 74 §:ssä tarkoitettujen 76 §:n 2 momentin mukaisten työ- tai ansiotulojen ja 76 §:n 4–6 momentissa tarkoitettujen työ- tai ansiotulojen yhteismäärästä mainittuina kalenterivuosina.

182 §

Työllisyysrahaston osuus työeläkekustannuksista

Työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa (555/1998) tarkoitettu Työllisyysrahasto maksaa Eläketurvakeskukselle työeläkekustannusosuuden, jolla katetaan työttömyys- ja koulutusajan huomioon ottamisesta aiheutuvaa vastuuta ja kuluja:

- 1) tässä laissa tarkoitetuille työntekijäin eläkevakuutusta hoitaville eläkelaitoksille;
- 2) merimieseläkeläissa tarkoitettulle merimieseläkekassalle;
- 3) Kevalle siltä osin kuin se vastaa julkisten alojen eläkelain mukaisesta eläketurvasta Kevasta annetun lain 2 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan;
- 4) kirkon eläkerahastolle siltä osin kuin se vastaa julkisten alojen eläkelain mukaisesta eläketurvasta evankelis-luterilaisen kirkon eläketurvan rahoituksesta annetun lain 1 §:n mukaan;
- 5) Kansaneläkelaitokselle siltä osin kuin se vastaa julkisten alojen eläkelain mukaisesta eläketurvasta Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 13 §:n mukaan;
- 6) Suomen Pankista annetun lain 11 §:n 2 momentin 6 kohdan nojalla annetun eläkesäännön mukaista eläketurvaa hoitavalle eläkelaitokselle; ja
- 7) ortodoksisesta kirkkokunnasta annettuun lakiin perustuvan eläkesäännön mukaista eläketurvaa hoitavalle kirkkokunnan keskusrahastolle.

Työllisyysrahaston työeläkekustannusosuuden perusteena ovat 1 momentissa luetelluissa eläkelaitoksissa vakuutettuina olleiden etuudensaajien 74 §:n 3 momentin 2, 3 ja 6 kohdassa tarkoitettujen etuuksien perusteena olevat työ- ja ansiotulot, joihin lisätään työntekijän työeläkevakuutusmaksun määrä vähennettynä 1,2 prosenttiyksiköllä. Työllisyysrahaston osuus työeläkekustannuksista määrätään siten, että se arvion mukaan vastaa määrää, joka saataisiin, jos edellä tarkoitetuista työ- ja ansiotuloista suoritettaisiin tämän lain mukaista keskimääräistä työeläkevakuutusmaksua vastaava maksu.

Työllisyysrahaston tulee maksaa osuus työeläkekustannuksista Eläketurvakeskukselle vuosittain kustannustenjakoperusteissa asetetussa määräajassa. Eläketurvakeskus hyvittää Työllisyysrahaston suorittamat varat 1 momentissa mainituille eläkelaitoksille vakuutettujen työansioden suhteessa siten, että ennen hyvitystä varoista vähennetään 1 momentissa mainittujen eläkelaitosten vastuulla oleva Eläketurvakeskuksen kustannusosuus. Tarkemmat määräykset Työllisyysrahaston työeläkekustannusosuuden hyvittämisestä sisältyvät 183 §:n 2 momentissa tarkoitettuihin kustannustenjakoperusteisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä vahvistetaan Eläketurvakeskuksen esityksestä 2 momentissa tarkoitettu Työllisyysrahaston osuus työeläkekustannuksista. Sosiaali- ja terveysministeriö voi myös vahvistaa Työllisyysrahastolle ennakkomaksun Eläketurvakeskuksen ja Työllisyysrahaston yhteisestä esityksestä.

183 §

Kustannusten selvittely

Eläketurvakeskus selvittää kalenterivuosittain, miten työeläkelakien toimeenpanosta huolehtivien eläkelaitosten keskinäinen vastuu 174–181 §:ssä tarkoitetuista kustannuksista ja 182 §:ssä tarkoitettua Työllisyysrahaston työeläkekustannusosuudesta edellisen kalenterivuoden ajalta jakautuu ottaen huomioon, mitä yksityisten alojen eläkelaitokset ja Keva ovat 107 ja 109 §:ssä tarkoitettuna viimeisenä eläkelaitoksena toimiessaan maksaneet toisen eläkelaitoksen vastuulla olevaa eläkettä tai muuta etuutta. Tällöin viimeisenä eläkelaitoksena toimineen Kevan osalta selvittelyssä otetaan huomioon, mitä julkisten alojen eläkelain mukaisen eläketurvan rahoituksesta säädetään Kevasta annetussa laissa, valtion eläketurvan rahoituksesta annetussa laissa, evankelis-luterilaisen kirkon eläketurvan rahoituksesta annetussa laissa ja Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 13 §:ssä.

189 a §

Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot työeläkevakuuttamisen laiminlyöntitilanteessa

Jos työnantaja on järjestelmällisesti laiminlyönyt 141 tai 147 §:n mukaisen työeläketurvan järjestämisvelvollisuutensa tai 144 §:n mukaisen ilmoitusvelvollisuutensa ja työntekijä on ollut tietoinen laiminlyönnistä sekä omalla toiminnallaan osaltaan mahdollistanut laiminlyönnin tapahtumisen välttämättä siten myös työntekijän työeläkevakuutusmaksun pidättämisen palkastaan, työntekijällä ei ole oikeutta tämän lain mukaiseen eläkkeeseen siltä osin kuin se perustuisi ansioihin, joiden vakuuttaminen on laiminlyöty. Eläkelaitoksen on annettava työntekijälle tämän pyynnöstä päätös koskien niitä ansioita, jotka eivät tämän pykälän perusteella ole eläkkeeseen oikeuttavia työansioita.

198 §

Oikeus saada tietoja asian ratkaisemiseksi ja lakisääteisten tehtävien toimeenpanemiseksi

Eläkelaitoksella, Eläketurvakeskuksella ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada:

- 1) työnantajalta tai muulta työn teon perusteella korvausta maksavalta, lakisääteistä vakuutusta toimeenpanevalta vakuutus- ja eläkelaitokselta, raideliikennevastaustulain mukaiselta korvausvelvolliselta, viranomaiselta ja muulta taholta, johon julkisuuslakia sovelletaan, tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan vakuuttamis-, eläke- tai etuusasian ratkaisemista varten tai jotka muuten ovat välttämättömiä tässä tai Eläketurvakeskuksesta annetussa laissa, EU:n sosiaaliturvan perusasetuksessa tai EU:n sosiaaliturvan täytäntöönpanoasetuksessa tai sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanossa;
- 2) edellä 1 kohdassa tarkoitettuja tehtäviä varten lääkäriltä ja muulta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettulta ammattihenkilöltä, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettulta terveydenhuollon toimintayksiköltä sekä kuntoutusta

toimeenpanevalta taholta ja muulta terveydenhuollon toimintayksiköltä, sosiaalipalvelujen tuottajalta tai hoitolaitokselta:

- a) lausunnot tai muut asiakirjat, jotka on laadittu työeläke- tai kuntoutusasiain varten;
 - b) pyynnöstä tietopyyntöä edeltäneiltä kahdelta vuodelta sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, kuntoutustukea, osakuntoutustukea, työkyvyttömyyseläkettä, osatyökyvyttömyyseläkettä, työura-eläkettä, työssä jatkamismahdollisuuksia tai ammatillista kuntoutusta varten laaditut B-lääkärintlausunnot sekä työkykyä koskevat laajat B-lääkärintlausunnot;
 - c) pyynnöstä muut edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tehtävien toimeenpanemiseksi välttämättömät tiedot eläkkeenhakijan potilasasiakirjoista, kuntoutuksesta, terveydentilasta, hoidosta sekä työkyvystä, jollei hakija itse toimita edellä mainittuja tietoja.
-

206 §

Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen oikeus tietojen oma-aloitteiseen luovuttamiseen

Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja seuraavasti:

- 1) asianomaiselle viranomaiselle ja toimielimelle ne tiedot, jotka ovat välttämättömiä EU:n sosiaaliturvan perusasetuksen tai sosiaaliturvasopimuksen mukaisten tehtävien toimeenpanossa;
- 2) Verohallinnolle tiedot, jotka ovat välttämättömiä sille ennakkoperintälaissa säädetyn valvontavelvollisuuden täyttämiseksi silloin, kun on aihetta epäillä, että työnantaja ei ole täyttänyt ennakonpidätysvelvollisuuttaan;
- 3) luottotietotoimintaa harjoittavalle rekisterinpitäjälle sellaiset tiedot työnantajan tähän lakiin perustuvasta ulosottokelpoisesta työeläkevakuutusmaksusaatavasta, jotka luottotietorekisterin pitäjällä lain mukaan on oikeus tallettaa luottotietorekisteriin;
- 4) työsuojeluviranomaiselle tiedot, jotka ovat sille välttämättömiä tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetussa laissa (1233/2006) tarkoitetun valvontavelvollisuuden täyttämiseksi silloin, kun on aihetta epäillä, että tilaaja ei ole täyttänyt selvitysvelvollisuuttaan tai että tilaajan sopimuspuoli on esittänyt virheellisiä todistuksia eläkevakuuttamisvelvollisuuden täyttämisestä tai eläkevakuutusmaksujen maksamisesta;
- 5) Työllisyysrahastolle tiedot, jotka ovat sille välttämättömiä työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa tarkoitetun valvontavelvollisuuden täyttämiseksi silloin, kun on aihetta epäillä, että työnantaja on laiminlyönyt velvollisuuttaan maksaa työttömyysvakuutusmaksuja;
- 6) Tapaturmavakuutuskeskukselle ja lakisääteistä tapaturmavakuutusta toimeenpanevalla vakuutusyhtiöllä näille laissa säädetyn valvontaan liittyvän tehtävän täyttämiseksi työnantajaa ja vakuutusta koskevat välttämättömät tiedot, jos on syytä epäillä, ettei työnantaja ole täyttänyt lakiin perustuvaa maksu- tai vakuuttamisvelvollisuuttaan;

7) Valtiokonttorille välttämättömät tiedot tämän lain mukaisen laiminlyöntimaksun määrittämistä koskevan asian ratkaisemiseksi;

8) raideliikennevastuulain mukaiselle korvausvelvolliselle tiedot, jotka ovat välttämättömiä 95 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun takautumisoikeuden sisällön yksilöimiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sellaiseen sairausvakuutuslain mukaiseen päivärahaetuuteen, johon ei sovelleta sairausvakuutuslain muuttamisesta annettua lakia 535/2019 lain voimaantulosäännöksen 1 momentin perusteella, ja sellaiseen Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaiseen kuntoutusrahaan, johon ei sovelleta Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta annettua lakia 536/2019 lain voimaantulosäännöksen perusteella, sovelletaan 74 ja 76 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa.

Mitä tässä laissa säädetään sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaisesta etuudesta tai korvauksesta, sovelletaan sotilastapaturmalain (1211/1990) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

Mitä tässä laissa säädetään liikennevakuutuslain (460/2016) mukaisesta etuudesta tai korvauksesta, sovelletaan liikennevakuutuslain (279/1959) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

2.

**Laki
yrittäjän eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan yrittäjän eläkelain (1272/2006) 70 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 636/2009 *muutetaan* 2 §:n 1 momentin 9 kohta, 9 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentin 3 kohta, 68 §:n 3 – 5 momentti, 70 §: 3 ja 6 momentti, 75 §:n 2 momentti, 84 §:n 1 momentti, 85 §:n 1 momentin 5 kohta, 87 §:n 1 momentti, 91 §:n 1 ja 3 momentti, 124 §, 136 a §, 142 §:n 1 momentti ja 152 §:n 3 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 1 momentin 9 kohta ja 152 §:n 3 momentti laissa 1250/2016, 9 §:n 2 momentti, 15 §:n 1 momentin 3 kohta, 68 §:n 5 momentti, 84 §:n 1 momentti, 85 §:n 1 momentin 5 kohta ja 87 §:n 1 momentti laissa 72/2016, 68 §:n 3 momentti osaksi laeissa 72/2016, 1250/2016 ja 1206/2009, 75 §:n 2 momentti laissa 630/2009, 91 §:n 3 momentti laissa 888/2014, 124 § laissa 703/2016 ja 136 a § laissa 679/2011, sekä

lisätään 88 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 72/2016, uusi 3 momentti ja 152 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on osaksi laeissa 355/2010 ja 1420/2016, siitä lailla 1420/2016 kumotun 4 kohdan tilalle uusi 4 kohta seuraavasti:

2 §

Keskeiset määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

9) *palkattomalla ajalla* aikaa, jolta yrittäjälle on maksettu sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa tai erityishoitorahaa, tartuntatautilain (1227/2016) mukaista tartuntatautipäivärahaa, vuorotteluva-paalain (1305/2002) mukaista vuorottelukorvausta, työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista ansi-oon suhteutettua päivärahaa, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukaista aikuis-koulutustukea, työeläkelakien tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuk-sista annetun lain (566/2005) mukaista kuntoutusrahaa, liikennevakuutuslain perusteella korvatta-vasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) mukaista ansionmenetyskorvausta taikka työtapa-turma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaista päivärahaa tai kuntoutusrahaa taikka liikennevakuutuslain (460/2016) mukaista tilapäistä ansionmenetyskorvausta;

9 §

Vanhuuseläkkeen määrä

Jos yrittäjän vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, ensimmäisen vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun

mennessä ansaittua eläkettä korotetaan 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkkeen alkamisaikaa lykätään alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavaa kalenterikuukautta myöhemmäksi (*lykkäyskorotus*). Yrittäjällä ei ole oikeutta lykkäyskorotukseen hänelle myönnetyn ensimmäisen, minkä tahansa työeläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen alkamisen jälkeen.

15 §

Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen

Osittainen varhennettu vanhuuseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi, kun yrittäjälle myönnetään vanhuuseläke. Vanhuuseläkkeen määrä lasketaan tällöin seuraavista osista:

3) osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisvuonna ja sen jälkeen vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä yrittäjätoiminnasta ansaitusta eläkkeestä, 65 §:ssä tarkoitetun päätyneen työkyvyttömyyseläkkeen ajalta ja 68 §:ssä tarkoitetuista palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevista tuloista ansaitusta eläkkeestä sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain mukaan karttuneesta etuudesta.

68 §

Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat

Palkattoman ajan etuuksien perusteena ovat tulot katsotaan sen kalenterivuoden ansioiksi, johon etuusaika kohdentuu. Etuuksien perusteena ovat tulot oikeuttavat eläkkeeseen seuraavasti:

- 1) 121 prosenttia äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahan perusteena olevasta sairausvakuutuslaissa tarkoitetusta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu yrittäjälle;
- 2) 75 prosenttia työttömyysturvalain mukaisen ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevasta ansiosta siltä osin kuin päivärahaa on saatu alimman vanhuuseläkeiän täyttämiskuukauden loppuun mennessä;
- 3) 65 prosenttia tartuntatautilain mukaisen tartuntatautipäivärahan perusteena olevasta palkasta siltä ajalta, jolta tartuntatautipäiväraha on maksettu yrittäjälle;
- 4) 55 prosenttia Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaisen kuntoutusrahan perusteena olevasta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu yrittäjälle, ei kuitenkaan, jos kuntoutusraha on maksettu eläkkeen lisänä;
- 5) 65 prosenttia 523,61 eurosta jokaiselta täydeltä kuukaudelta, jolta yrittäjä on saanut aikuiskoulutusetuuksista annetussa laissa tarkoitettua aikuiskoulutustukea;

6) 65 prosenttia työeläkelaeissa tai tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevien säännösten perusteella myönnetyn ansionmenetyskorvauksen perusteena olevasta työansiosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu yrittäjälle, ei kuitenkaan, jos kuntoutusraha on maksettu eläkkeen lisänä;

7) 62 prosenttia sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan ja erityishoitorahan perusteena olevasta sairausvakuutuslaissa tarkoitettua vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu yrittäjälle; kuitenkin siten, että osasairauspäivärahan perusteena oleva työtulo on puolet sairauspäivärahan perusteena olevasta vuositulosta;

8) 65 prosenttia tapaturma-, liikenne- tai sotilastapaturmavakuutusta koskevien säännösten mukaisen ansionmenetyskorvauksen perusteena olevasta työansiosta siltä ajalta, jolta päiväraha on maksettu yrittäjälle, ei kuitenkaan siltä osin kuin eläkettä karttuu samasta syystä 7 kohdan mukaisesti.

Etuuksien perusteena oleva 3 momentin 1, 4 ja 7 kohdassa tarkoitettu vuositulo otetaan huomioon vain, jos vuosituloon sisältyy vähintään työntekijän eläkelain 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn euromäärän verran palkkatuloa tai yrittäjätuloa. Etuuden perusteena olevana tulona pidetään 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa kuitenkin aina vähintään 523,62 euroa kuukaudessa. Jos 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu etuus on ansiotyön vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena olevana tulona pidetään kuitenkin yrittäjälle maksetun vähimmäispäivärahan määrää.

Etuuden perusteena olevan tulon perusteella ei kartu eläkettä siltä ajalta, jolta yrittäjä on saanut työeläkelakien mukaista eläkettä. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ja perhe-eläkkeen ajalta eläkettä karttuu kuitenkin myös etuuden perusteena olevan tulon perusteella.

70 §

Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot

Tulevan ajan ansiota määrittäessä otetaan huomioon:

1) äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainrahan perusteena oleva tulo 68 §:n 3 ja 4 momentissa tarkoitettuna suuruusena; ja

2) muut 68 §:ssä tarkoitettujen palkattomalta ajalta saatujen etuuksien perusteena olevat tulot 100 prosentin suuruusena.

Sairausvakuutuslaissa tarkoitettu päiväraha otetaan huomioon 5 momentin mukaan, jos sen perusteena olevaan vuosituloon sisältyy työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa, mutta ei työntekijän eläkelain 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn euromäärän verran palkka- tai yrittäjätuloa.

75 §

Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus

Kertakorotus lasketaan yrittäjän maksussa olevien yksityisten alojen työeläkelakien mukaisten eläkkeiden yhteismäärän perusteella. Korotus määrätään sen mukaan, minkä ikäinen yrittäjä on korotusvuoden alussa. Korotusprosentti on 25, jos yrittäjä on korotusvuoden alussa enintään 31-vuotias. Korotusprosentti pienenee kutakin seuraavaa ikävuotta kohden 1,0 prosenttiyksiköllä.

84 §

Leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa

Leskeneläkettä vähennettäessä otetaan lesken hakemuksesta työeläkkeiden asemesta huomioon hänen saamansa keskimääräiset ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osatyökyvyttömyyseläke tai osittainen varhennettu vanhuuseläke, jos:

- 1) leski ei saa omaan työhön perustuvaa työeläkettä tai jos leski saa osatyökyvyttömyyseläkettä tai osittaista varhennettua vanhuuseläkettä;
 - 2) leski on tehnyt asiasta hakemuksen viiden vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta tai silloin, kun leskeneläkettä vähennetään ensimmäisen kerran; ja
 - 3) mainitut ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osatyökyvyttömyyseläke tai osittainen varhennettu vanhuuseläke, kun ansiotuloista otetaan huomioon 60 prosenttia, ovat yhteensä vähintään 25 prosenttia pienemmät kuin lesken 81 §:n mukaisesti määrätty eläke.
-

85 §

Eläkkeestä vähennettävät etuudet

Tämän lain mukaisesta eläkkeestä vähennetään yrittäjän saama ensisijainen etuus ja perhe-eläkkeestä ensisijaista etuutta vastaava perhe-eläke tai korvaus. Ensisijaisia etuuksia ovat:

- 5) sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annetun lain perusteella myönnetty ansionmenetykskorvaus;
-

87 §

Ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutus eläkkeen määrään

Ensisijaisen etuuden vähentämistä eläkkeestä tarkistetaan, jos eläkkeensaajalle myönnetään uusi ensisijainen etuus tai jos ensisijaisen etuuden tai tämän lain mukaisen eläkkeen määrä muuttuu muusta syystä kuin indeksitarkistuksen tai kertakorotuksen vuoksi. Eläkkeen määrä tarkistetaan myös, jos tämän lain mukaisesta eläkkeestä on vähennetty ensisijainen etuus ja eläkkeensaajalle myönnetään muu työeläke. Osatyökyvyttömyyseläkkeestä ei kuitenkaan vähennetä työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annetun lain mukaista päivärahaa taikka liikennevakuutuslain tai potilasvahinkolain mukaista ansionmenetykskorvausta, jos se on myönnetty osatyökyvyttömyyseläkkeen aikana sattuneen vahinkotapahtuman tai liikennevahingon perusteella. Osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä tai työkyvyttömyyseläkkeen ja työuraeläkkeen osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen määrää vastaavasta osasta ei myöskään vähennetä työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain, sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annetun lain, liikennevakuutuslain, liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain sekä potilasvahinkolain mukaista ansionmenetykskorvausta tai eläkettä, jos se on myönnetty osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aikana sattuneen vahinkotapahtuman tai liikennevahingon perusteella, ennen kuin eläkkeensaaja on täyttänyt alimman vanhuuseläkeikänsä.

88 §

Takautumisoikeus

Jos työkyvyttömyyseläke, perhe-eläke tai kuntoutusetuus myönnetään ajalle, jolta on maksettu raideliikennevastuulain mukaista ansionmenetykskorvausta, maksetaan yrittäjälle työkyvyttömyyseläkettä, perhe-eläkettä tai kuntoutusetuutta tältä ajalta vain raideliikennevastuulain mukaisen ansionmenetykskorvauksen määrän ylittävä osa.

91 §

Eläkehakemus

Yrittäjän on haettava eläkettä eläkelaitokselta hakemuksella, jossa on Eläketurvakeskuksen vahvistama tietosisältö. Jos eläkelaitoksella on jo eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot, eläkelaitos voi ratkaista asian myös yrittäjän muunlaisen hakemuksen perusteella. Hakemukseen on liitettävä eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys.

Tarkemmat säännökset eläkkeen hakemisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

124 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinaissa (673/2016) ja oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetussa laissa (677/2016).

Eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (/) säädetään.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusosoikeuteen siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

136 a §

Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta

Jos eläkkeensaajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 87 §:ssä tarkoitettu ensisijainen etuus tai eläke taikka 84 a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu eläke, eläkelaitos voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen.

142 §

Kustannusten selvittely ja päätös kustannusten jakamisesta

Eläketurvakeskus selvittää 139 ja 141 §:ssä tarkoitettut kustannukset siten kuin työntekijän eläkelain 183 §:ssä säädetään. Kustannusten selvittämisessä ei kuitenkaan oteta huomioon työntekijän eläkelain 182 §:ssä tarkoitettua Työllisyysrahaston osuutta työeläkekustannuksista.

152 §

Eläkelaitoksen ja Eläketurvakeskuksen oikeus tietojen luovuttamiseen

Eläkelaitoksella ja Eläketurvakeskuksella on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä antaa tämän lain toimeenpanoon perustuvia tietoja seuraavasti:

4) raideliikennevastuulain mukaiselle korvausvelvolliselle tiedot, jotka ovat välttämättömiä 88 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitetun takautumisoikeuden sisällön yksilöimiseksi.

Edellä 1 momentin 1 ja 2 kohdan nojalla saatuja salassa pidettäviä tietoja voidaan antaa edelleen rikosten selvittämistä ja syytteenpanoa varten. Tiedot tulee hävittää heti, kun niitä ei tarvita.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sellaiseen sairausvakuutuslain mukaiseen päivärahaetuuteen, johon ei sovelleta sairausvakuutuslain muuttamisesta annettua lakia 535/2019 lain voimaantulosäännöksen 1 momentin perusteella, ja sellaiseen Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaiseen kuntoutusrahaan, johon ei sovelleta Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta annettua lakia 536/2019 lain voimaantulosäännöksen perusteella, sovelletaan 68 ja 70 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa.

Mitä tässä laissa säädetään sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaisesta etuudesta tai korvauksesta, sovelletaan sotilastapaturmalain (1211/1990) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

Mitä tässä laissa säädetään liikennevakuutuslain (460/2016) mukaisesta etuudesta tai korvauksesta, sovelletaan liikennevakuutuslain (279/1959) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

3.

**Laki
maatalousyrittäjän eläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 32 §:n 2 momentti, 38 §:n 1 momentin 3 kohta, 74 §:n 1 momentti, 77 §:n 3 momentti, 86 §:n 1 ja 3 momentti, 103 §, 113 a § ja 137 §:n 1 momentti,

sellaisina kuin niistä ovat 32 §:n 2 momentti, 38 §:n 1 momentin 3 kohta ja 77 §:n 3 momentti laissa 75/2016, 86 §:n 3 momentti laissa 890/2014, 103 § laissa 704/2016 ja 113 a § laissa 681/2011 seuraavasti:

32 §

Vanhuuseläkkeen määrä

Jos maatalousyrittäjän vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavan kalenterikuukauden alusta, ensimmäisen vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun mennessä ansaittua eläkettä korotetaan 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkkeen alkamisaikaa lykätään alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavaa kalenterikuukautta myöhemmäksi (*lykkäyskorotus*). Maatalousyrittäjällä ei ole oikeutta lykkäyskorotukseen hänelle myönnetyn ensimmäisen, minkä tahansa työeläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen alkamisen jälkeen.

38 §

Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen

Osittainen varhennettu vanhuuseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi, kun maatalousyrittäjälle myönnetään vanhuuseläke. Vanhuuseläkkeen määrä lasketaan tällöin seuraavista osista:

3) osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisvuonna ja sen jälkeen vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä maatalousyrittäjätoiminnasta ansaitusta eläkkeestä, 71 §:ssä tarkoitetun päättyneen työkyvyttömyyseläkkeen ajalta ja 74 §:ssä tarkoitetuista palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevista tuloista ansaitusta eläkkeestä sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain mukaan karttuneesta etuudesta.

74 §

Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat

Palkattomat ajat oikeuttavat eläkkeeseen, jos maatalousyrittäjällä on ennen eläketapahtumavuoden alkua työansioita vähintään 12 566,70 euroa. Tätä lakia toimeenpantaessa eläkkeeseen oikeuttaviin

palkattomiin aikoihin sovelletaan, mitä työntekijän eläkelain 74 §:ssä säädetään. Jos maatalousyrittäjä on saanut aikuiskoulutusetuuksista annetussa laissa (1276/2000) tarkoitettua aikuiskoulutustukea, eläkkeeseen oikeuttavana tulona otetaan kuitenkin huomioon 65 prosenttia 523,61 eurosta jokaiselta täydeltä kuukaudelta, jolta maatalousyrittäjä on saanut mainittua tukea.

77 §

Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus

Kertakorotus lasketaan maatalousyrittäjän maksussa olevien yksityisten alojen työeläkelakien mukaisten eläkkeiden yhteismäärän perusteella. Korotus määrätään sen mukaan, minkä ikäinen maatalousyrittäjä on korotusvuoden alussa. Korotusprosentti on 25, jos maatalousyrittäjä on korotusvuoden alussa enintään 31-vuotias. Korotusprosentti pienenee kutakin seuraavaa ikävuotta kohden 1,0 prosenttiyksiköllä.

86 §

Eläkehakemus

Maatalousyrittäjän on haettava eläkettä eläkelaitokselta hakemuksella, jossa on Eläketurvakeskuksen vahvistama tietosisältö. Jos eläkelaitoksella jo on eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot, eläkelaitos voi ratkaista asian myös maatalousyrittäjän muunlaisen hakemuksen perusteella. Hakemukseen on liitettävä eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys.

Tarkemmat säännökset eläkkeen hakemisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

103 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinaissa (673/2016) ja oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetussa laissa (677/2016).

Eläkelaitoksen tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (/) säädetään.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusosoikeuteen siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

113 a §

Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta

Jos eläkkeensaajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty työntekijän eläkelain 94 §:ssä tarkoitettu ensisijainen etuus tai eläke taikka mainitun lain 91 a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu eläke, eläkelaitos voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen.

137 §

Kustannusten selvittely ja päätös kustannusten jakamisesta

Eläketurvakeskus selvittää 136 §:ssä tarkoitetut kustannukset siten kuin työntekijän eläkelain 183 §:ssä säädetään. Kustannuksia selvitettäessä ei kuitenkaan oteta huomioon työntekijän eläkelain 182 §:ssä tarkoitettua Työllisyysrahaston osuutta työeläkekustannuksista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

4.

**Laki
merimieseläkelain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan merimieseläkelain (1290/2006) 82 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 635/2009, *muutetaan* 2 §:n 1 momentin 6 kohta, 11 §:n 2 momentti, 13 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentin 3 kohta, 78 §:n 2 momentti ja 3 momentin 4, 5 ja 12 kohta, 80 §:n 3 – 5 momentti, 82 §:n 2 ja 5 momentti, 87 §:n 2 momentti, 96 §:n 1 momentti, 97 §:n 1 momentin 5 kohta, 99 §:n 1 momentti, 103 §:n 1 ja 4 momentti, 125 §:n 1 – 3 momentti, 137 a §, 156 §:n 1 momentti ja 161 §, sellaisina kuin niistä ovat 2 §:n 1 momentin 6 kohta ja 156 §:n 1 momentti laissa 1256/2016, 11 §:n 2 momentti, 18 §:n 1 momentin 3 kohta, 80 §:n 5 momentti, 87 §:n 2 momentti, 96 §:n 1 momentti, 97 §:n 1 momentin 5 kohta ja 99 §:n 1 momentti laissa 78/2016, 13 §:n 2 momentti laissa 1272/2018, 78 §:n 3 momentin 12 kohta laissa 941/2010, 80 §:n 3 momentti osaksi laeissa 629/2009, 78/2016, 1256/2016 ja 1205/2009, 82 § osaksi laeissa 629/2009, 635/2009 ja 1205/2009, 103 §:n 4 momentti laissa 296/2015, 125 §:n 1 – 3 momentti laissa 705/2016 ja 137 a § laissa 680/2011, sekä

lisätään 100 §:ään, sellaisena kuin se on osaksi laissa 78/2016, uusi 3 momentti seuraavasti:

2 §

Keskeiset määritelmät

6) *palkattomalla ajalla* aikaa, jolta työntekijälle on maksettu sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa tai erityishoitorahaa, tartuntatautilain (1227/2016) mukaista tartuntatautipäivärahaa, vuorotteluva-paalain (1305/2002) mukaista vuorottelukorvausta, työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista ansi-oon suhteutettua päivärahaa, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukaista aikuis-koulutustukea, työeläkelakien tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuk-sista annetun lain (566/2005) mukaista kuntoutusrahaa, liikennevakuutuslain perusteella korvatta-vasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) mukaista ansionmenetyskorvausta taikka työtapaturma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitauti-lain (873/2015) tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävässä annetun lain (1522/2016) mukaista päivärahaa tai kuntoutusrahaa taikka liikennevakuutuslain (460/2016) mukaista tilapäistä ansionmenetyskorvausta;

11 §

Vanhuuseläkkeen määrä

Jos työntekijän vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraa-van kalenterikuukauden alusta, ensimmäisen vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lop-puun mennessä ansaittua eläkettä korotetaan 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkkeen

alkamisaikaa lykätään alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavaa kalenterikuukautta myöhemmäksi (lykkäyskorotus). Työntekijällä ei ole oikeutta lykkäyskorotukseen hänelle myönnetyn ensimmäisen, minkä tahansa työeläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen alkamisen jälkeen.

13 §

Vanhuuseläkkeen alkaminen

Jos työntekijä jatkaa työntekoa vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täytettyään, vanhuuseläke myönnetään eläkkeen hakemista seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien. Vanhuuseläke voidaan tällöin myöntää myös takautuvasti, ei kuitenkaan ilman pätevää syytä pidemmältä ajalta kuin eläkkeen hakemiskuukautta edeltäneiltä kolmelta kuukaudelta vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täyttämisen jälkeen.

18 §

Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen

Osittainen varhennettu vanhuuseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi, kun työntekijälle myönnetään vanhuuseläke. Vanhuuseläkkeen määrä lasketaan tällöin seuraavista osista:

3) osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisvuonna ja sen jälkeen vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä päättyneistä työsuhteista, 75 §:ssä tarkoitetun päättyneen työkyvyttömyyseläkkeen ajalta ja 80 §:ssä tarkoitetuista palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevista tuloista ansaitusta eläkkeestä sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain mukaan karttuneesta etuudesta.

78 §

Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot

Eläkkeen perusteena olevaan työansioon luetaan myös työstä maksettava vastike, joka on sovittu osaksi tai kokonaan hyvitetäväksi yleisöltä saatavilla palvelurahoilla. Palvelurahat otetaan huomioon samansuuruisina kuin viimeksi toimitetussa verotuksessa, jos muuta luotettavaa selvitystä niiden määrästä ei esitetä. Lisäksi eläkkeen perusteena olevaan työansioon luetaan myös työstä maksettava vastike, joka on sovittu osaksi tai kokonaan hyvitetäväksi tuloverolain (1535/1992) 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettuna työpanokseen perustuvana osinkona.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna vastikkeena työstä ei pidetä muun muassa:

4) tuloverolain 66 §:n 3 momentissa tarkoitettua työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua tai sel-

laista työsuhteeseen perustuvaa suoritusta, joka määräytyy yhtiön osakkeen arvon muutoksen perusteella, ellei työsuhdeoptiolla merkittävän osakkeen sovittu merkintähinta olennaisesti alita osakkeen käypää arvoa työsuhdeoption antamishetkellä ja tällaista työsuhdeoptiota käytetä vuoden kuluessa työsuhdeoption antamisesta, tai kyse ole sellaisesta palkkiosta, jota 5 kohdan nojalla pidetään vastikkeena työstä;

5) palkkiota, joka annetaan työnantajayhtiön tai sen kanssa samaan konserniin tai muuhun vastaavaan taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvan yhtiön viranomaisen valvonnan alaisella säännellyllä markkinalla tai viranomaisen valvonnan alaisessa monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä noteerattuina osakkeina, sijoitustalletuksena tai muulla vastaavalla tavalla, taikka osakkeiden sijasta osin tai kokonaan rahana, jos tällaisen palkkiona saatavan edun arvo riippuu kyseisten osakkeiden arvon kehityksestä palkkion lupaamisen ja antamisen välisenä aikana, jonka pituus on vähintään yksi vuosi;

12) yhtiön osakkaan nostamaa voitto-osuutta tai osinkoa, ellei 2 momentin 4 kohdasta muuta johdu.

80 §

Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat

Palkattoman ajan etuuksien perusteena ovat tulot katsotaan sen kalenterivuoden ansioiksi, johon etuusaika kohdentuu. Etuuksien perusteena ovat tulot oikeuttavat eläkkeeseen seuraavasti:

- 1) 121 prosenttia äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahan perusteena olevasta sairausvakuutuslaissa tarkoitetusta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, ja 21 prosenttia siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työnantajalle;
- 2) 55 prosenttia vuorotteluvapaalain mukaisen vuorottelukorvauksen perusteena olevasta ansiosta;
- 3) 75 prosenttia työttömyysturvalain mukaisen ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevasta ansiosta siltä osin kuin päivärahaa on saatu alimman vanhuuseläkeiän täyttämiskauden loppuun mennessä;
- 4) 65 prosenttia tartuntatautilain mukaisen tartuntatautipäivärahan perusteena olevasta palkasta siltä ajalta, jolta tartuntatautipäiväraha on maksettu työntekijälle;
- 5) 55 prosenttia Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaisen kuntoutusrahan perusteena olevasta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, ei kuitenkaan, jos kuntoutusraha on maksettu eläkkeen lisänä;
- 6) 65 prosenttia aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaisen aikuiskoulutustuen perusteena olevasta ansiosta;

7) 65 prosenttia työeläkelaeissa tai tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevien säännösten perusteella myönnetyn ansionmenetykskorvauksen perusteena olevasta työansiosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, ei kuitenkaan, jos kuntoutusraha on maksettu eläkkeen lisänä;

8) 62 prosenttia sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan ja erityishoitorahan perusteena olevasta sairausvakuutuslaissa tarkoitettua vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, kuitenkin siten, että osasairauspäivärahan perusteena oleva tulo on puolet sairauspäivärahan perusteena olevasta vuositulosta; ja

9) 65 prosenttia tapaturma-, liikenne- tai sotilastapaturmavakuutusta koskevien säännösten mukaisen ansionmenetykskorvauksen perusteena olevasta työansiosta siltä ajalta, jolta päiväraha on maksettu työntekijälle, ei kuitenkaan siltä osin kuin eläkettä karttuu samasta syystä 8 kohdan mukaisesti.

Etuuksien perusteena oleva 3 momentin 1, 5 ja 8 kohdassa tarkoitettu vuositulo otetaan huomioon vain, jos vuosituloon sisältyy vähintään työntekijän eläkelain 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn euromäärän verran palkkatuloa tai yrittäjätuloa. Etuuden perusteena olevana tulona pidetään 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa kuitenkin aina vähintään 523,62 euroa kuukaudessa. Jos 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu etuus on työhön paluun vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena olevana tulona pidetään kuitenkin työntekijälle maksetun vähimmäispäivärahan määrää

Etuuden perusteena olevan tulon perusteella ei kartu eläkettä siltä ajalta, jolta työntekijä on saanut työeläkelakien mukaista eläkettä. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ja perhe-eläkkeen ajalta eläkettä karttuu kuitenkin myös etuuden perusteena olevan tulon perusteella.

82 §

Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot

Tulevan ajan ansiota määrittäessä otetaan huomioon:

1) äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainrahan perusteena oleva tulo 80 §:n 3 ja 4 momentissa mainitun suuruisena; ja

2) muut 80 §:ssä tarkoitettujen palkattomalta ajalta saatujen etuuksien perusteena olevat tulot 100 prosentin suuruisina.

Sairausvakuutuslain mukainen päiväraha otetaan huomioon 4 momentissa tarkoitettulla tavalla, jos sen perusteena olevaan vuosituloon sisältyy työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahää, mutta ei työntekijän eläkelain 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn euromäärän verran palkka- tai yrittäjätuloa.

87 §

Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus

Kertakorotus lasketaan työntekijän maksussa olevien yksityisten alojen työeläkelakien mukaisten eläkkeiden yhteismäärän perusteella. Korotus määrätään sen mukaan, minkä ikäinen työntekijä on korotusvuoden alussa. Korotusprosentti on 25, jos työntekijä on korotusvuoden alussa enintään 31-vuotias. Korotusprosentti pienenee kutakin seuraavaa ikävuotta kohden 1,0 prosenttiyksiköllä.

96 §

Leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa

Leskeneläkettä vähennettäessä otetaan lesken hakemuksesta työeläkkeiden asemesta huomioon hänen saamansa keskimääräiset ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osatyökyvyttömyyseläke tai osittainen varhennettu vanhuuseläke, jos:

- 1) leski ei saa omaan työhön perustuvaa työeläkettä tai jos leski saa osatyökyvyttömyyseläkettä tai osittaista varhennettua vanhuuseläkettä;
 - 2) leski on tehnyt asiasta hakemuksen viiden vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta tai silloin, kun leskeneläkettä vähennetään ensimmäisen kerran; ja
 - 3) mainitut ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osatyökyvyttömyyseläke tai osittainen varhennettu vanhuuseläke, kun ansiotuloista otetaan huomioon 60 prosenttia, ovat yhteensä vähintään 25 prosenttia pienemmät kuin lesken 93 §:n mukaisesti määrätty eläke.
-

97 §

Eläkkeestä vähennettävät etuudet

Tämän lain mukaisesta eläkkeestä vähennetään työntekijän saama ensisijainen etuus ja perhe-eläkkeestä ensisijaista etuutta vastaava perhe-eläke tai korvaus. Ensisijaisia etuuksia ovat:

- 5) sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain perusteella myönnetty ansionmenetykskorvaus;
-

99 §

Ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutus eläkkeen määrään

Ensisijaisen etuuden vähentämistä eläkkeestä tarkistetaan, jos eläkkeensaajalle myönnetään uusi ensisijainen etuus tai jos ensisijaisen etuuden tai tämän lain mukaisen eläkkeen määrä muuttuu muusta syystä kuin indeksitarkistuksen tai kertakorotuksen vuoksi. Eläkkeen määrä tarkistetaan myös, jos tämän lain mukaisesta eläkkeestä on vähennetty ensisijainen etuus ja eläkkeensaajalle myönnetään muu työeläke. Osatyökyvyttömyyseläkkeestä ei kuitenkaan vähennetä työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain mukaista päivärahaa taikka liikennevakuutuslain tai potilasvahinkolain mukaista ansionmenetykskorvausta, jos se on myönnetty osatyökyvyttömyyseläkkeen aikana sattuneen vahinkotapahtuman tai liikennevahingon perusteella. Osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä tai työkyvyttömyyseläkkeen ja työuraeläkkeen osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen määrää vastaavasta osasta ei myöskään vähennetä työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain, sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain, liikennevakuutuslain, liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain sekä potilasvahinkolain mukaista ansionmenetykskorvausta tai eläkettä, jos se on myönnetty osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aikana sattuneen vahinkotapahtuman tai liikennevahingon perusteella, ennen kuin eläkkeensaaja on täyttänyt alimman vanhuuseläkeikänsä.

100 §

Takautumisoikeus

Jos työkyvyttömyyseläke, perhe-eläke tai kuntoutusetuus myönnetään ajalle, jolta on maksettu raideliikennevastuulain mukaista ansionmenetykskorvausta, maksetaan työntekijälle työkyvyttömyyseläkettä, perhe-eläkettä tai kuntoutusetuutta tältä ajalta vain raideliikennevastuulain mukaisen ansionmenetykskorvauksen määrän ylittävä osa.

103 §

Eläkehakemus

Työntekijän on haettava eläkettä eläkekassalta hakemuksella, jossa on Eläketurvakeskuksen vahvistama tietosisältö. Jos eläkekassalla jo on eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot, eläkekassa voi ratkaista asian myös työntekijän muunlaisen hakemuksen perusteella. Hakemukseen on liitettävä eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittava selvitys.

Tarkemmat säännökset eläkkeen hakemisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

125 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinaissa (673/2016) ja oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetussa laissa (677/2016).

Eläkekassan tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (/) säädetään.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusosoikeuteen siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

137 a §

Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta

Jos eläkkeensaajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 99 §:ssä tarkoitettu ensisijainen etuus tai eläke taikka 96 a §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu eläke, eläkekassa voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen.

156 §

Eläkekassan vastuu työkyvyttömyyseläkkeestä

Eläkekassa on vastuussa sellaisesta työkyvyttömyyseläkkeestä aiheutuvista kustannuksista, jossa vakuutetun tämän lain ja työntekijän eläkelain mukaisten työansioden yhteismäärä 82 §:n mukaisen tarkasteluajan kahden viimeisen kalenterivuoden aikana on vähintään 12 566,70 euroa. Eläkekassa vastaa kustannuksista samassa suhteessa kuin mikä on eläkekassassa vakuutettujen tämän lain alaisen työansioden osuus vastaavien 3 §:ssä mainittujen eläkelakien mukaisten työansioden, päättyneen työkyvyttömyyseläkkeen tulevan ajan ansion sekä 80 §:ssä tarkoitettujen 82 §:n 2 momentin mukaisten työ- tai ansiotulojen ja 82 §:n 4–6 momentissa tarkoitettujen työ- tai ansiotulojen yhteismäärästä mainittuina kalenterivuosina.

161 §

Vastuu Eläketurvakeskuksen kustannuksista ja kustannusten selvittely

Eläkekassan vastuuseen Eläketurvakeskuksen kustannuksista, Työllisyysrahaston työeläkekustannusosuudesta, kustannusten selvittelyyn, kustannusten jakamista koskevaan päätökseen sekä eläkekassan ja muiden eläkelaitosten väliseen sopimisoikeuteen sovelletaan, mitä työntekijän eläkelain 180 ja 182–185 §:ssä säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Sellaiseen sairausvakuutuslain mukaiseen päivärahaetuuteen, johon ei sovelleta sairausvakuutuslain muuttamisesta annettua lakia 535/2019 lain voimaantulosäännöksen 1 momentin perusteella, ja sellaiseen Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaiseen kuntoutusrahaan, johon ei sovelleta Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta annettua lakia 536/2019 lain voimaantulosäännöksen perusteella, sovelletaan 80 ja 82 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa.

Mitä tässä laissa säädetään sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaisesta etuudesta tai korvauksesta, sovelletaan sotilastapaturmalain (1211/1990) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

Mitä tässä laissa säädetään liikennevakuutuslain (460/2016) mukaisesta etuudesta tai korvauksesta, sovelletaan liikennevakuutuslain (279/1959) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

5.

Laki
julkisten alojen eläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan julkisten alojen eläkelain (81/2016) 88 §:n 3 momentti,
muutetaan 3 §:n 1 momentin 8 kohta, 12 §:n 2 momentti, 13 §:n 2 ja 3 momentti, 18 §:n 1 momentin 3 kohta, 31 §:n 2 momentti, 36 §:n 2 momentti, 53 §, 74 §:n 1 momentti, 85 §:n 2 momentti ja 3 momentin 4 ja 12 kohta, 87 §:n 3 – 5 momentti, 88 §:n 2 ja 4 momentti, 96 §:n 1 momentin 5 kohta, 98 §:n 1 momentti, 106 §:n 1 ja 3 momentti, 119 §, 139 §, 150 § ja 151 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 3 §:n 1 momentin 8 kohta, 87 §:n 3 momentti osaksi ja 151 §:n 1 momentti osaksi laissa 1259/2016, 36 §:n 2 momentti laissa 130/2016 ja 139 § laissa 700/2016, sekä *lisätään* 99 §:ään uusi 3 momentti, 120 §:ään uusi 2 momentti ja lakiin uusi 157 a § seuraavasti:

3 §

Keskeiset määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

8) *palkattomalla ajalla* aikaa, jolta työntekijälle on maksettu sairausvakuutuslain (1224/2004) mukaista äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahaa tai sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa tai erityishoitorahaa, tartuntatautilain (1227/2016) mukaista tartuntatautipäivärahaa, vuorotteluva-paalain (1305/2002) mukaista vuorottelukorvausta, työttömyysturvalain (1290/2002) mukaista ansi-oon suhteutettua päivärahaa, aikuiskoulutusetuuksista annetun lain (1276/2000) mukaista aikuis-koulutustukea, työeläkelakien tai Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusraetuuk-sista annetun lain (566/2005) mukaista kuntoutusrahaa, liikennevakuutuslain perusteella korvatta-vasta kuntoutuksesta annetun lain (626/1991) mukaista ansionmenetyskorvausta taikka työtapa-turma- ja ammattitautilain (459/2015), maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain (873/2015) tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaista päivärahaa tai kuntoutusrahaa taikka liikennevakuutuslain (460/2016) mukaista tilapäistä ansionmenetyskorvausta;

12 §

Vanhuuseläkkeen määrä

Jos työntekijän vanhuuseläke alkaa myöhemmin kuin alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraa-van kalenterikuukauden alusta, ensimmäisen vanhuuseläkkeen alkamista edeltävän kuukauden lop-puun mennessä ansaittua eläkettä korotetaan 0,4 prosenttia jokaiselta kuukaudelta, jolta eläkkeen alkamisaikaa lykätään alimman vanhuuseläkeiän täyttämistä seuraavaa kalenterikuukautta myöhem-mäksi (*lykkäyskorotus*). Työntekijällä ei ole oikeutta lykkäyskorotukseen hänelle myönnetyn ensim-mäisen, minkä tahansa työeläkelain mukaisen vanhuuseläkkeen alkamisen jälkeen.

13 §

Vanhuuseläkkeen alkaminen

Jos työntekijä on kahdessa tai useammassa palvelussuhteessa ja hän päättää niistä jonkun tai jotkut jäädäkseen vanhuuseläkkeelle, hänelle myönnetään 1 momentin estämättä vanhuuseläkkeenä myös vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä jatkuvasta palveluksesta maksetuista työansioista karttunut eläke. Jos työntekijällä on voimassa muu palvelussuhde kuin virka- tai työsuhde, hänelle voidaan 1 momentin estämättä myöntää vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä maksetuista työansioista karttunut eläke.

Jos työntekijä jatkaa työntekoa 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun yläikärajan täytettyään, vanhuuseläke myönnetään eläkkeen hakemista seuraavan kalenterikuukauden alusta lukien. Vanhuuseläke voidaan tällöin myöntää myös takautuvasti, ei kuitenkaan ilman pätevää syytä pidemmältä ajalta kuin eläkkeen hakemiskuukautta edeltäneiltä kolmelta kuukaudelta vakuuttamisvelvollisuuden yläikärajan täyttämisen jälkeen.

18 §

Vanhuuseläke ja sen määrä osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen jälkeen

Osittainen varhennettu vanhuuseläke muuttuu vanhuuseläkkeeksi, kun työntekijälle myönnetään vanhuuseläke. Vanhuuseläkkeen määrä lasketaan tällöin seuraavista osista:

3) osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen alkamisvuonna ja sen jälkeen vanhuuseläkkeen alkamiseen mennessä päätyneistä työsuhteista, 84 §:ssä tarkoitetun päätyneen työkyvyttömyyseläkkeen ajalta ja 87 §:ssä tarkoitetuista palkattomien aikojen etuuksien perusteena olevista tuloista ansaitusta eläkkeestä sekä valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta annetun lain mukaan karttuneesta etuudesta.

31 §

Kuntoutusta koskevat muut säännökset

Kuntoutusraha ja -korotus voidaan maksaa myös kuukautta lyhyemmältä ajalta. Sairausvakuutuslain mukainen ensisijaisuusaika ei vaikuta kuntoutusrahan alkamisaikaan. Kuntoutusraha-ajalta ei kartu eläkettä 84 §:n mukaisesti eikä kuntoutusetuuksia oteta perhe-eläkkeen perusteeksi.

36 §

Työkyvyttömyyseläkkeen kertakorotus

Kertakorotus lasketaan työntekijän maksussa olevan tämän lain mukaisen eläkkeen määrän perusteella. Korotus määrätään sen mukaan, minkä ikäinen työntekijä on korotusvuoden alussa. Korotusprosentti on 25, jos työntekijä on korotusvuoden alussa enintään 31-vuotias. Korotusprosentti pienenee kutakin seuraavaa ikävuotta kohden 1,0 prosenttiyksiköllä. Kertakorotusta ei lisätä kuntoutuskorotukseen.

53 §

Työuraeläkkeen määrä

Työuraeläkkeen määrä on työuraeläkkeen alkamista edeltävän kuukauden loppuun mennessä ansaittu eläke. Ansaitussa eläkkeessä otetaan työansioista huomioon ennen työuraeläkkeen alkamisajankohtaa maksetut työansiot.

74 §

Leskeneläkkeen vähentäminen erityistilanteissa

Leskeneläkettä vähennettäessä otetaan lesken hakemuksesta työeläkkeiden asemesta huomioon hänen saamansa keskimääräiset ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osatyökyvyttömyyseläke tai osittainen varhennettu vanhuuseläke, jos:

- 1) leski ei saa omaan työhön perustuvaa työeläkettä tai jos leski saa osatyökyvyttömyyseläkettä tai osittaista varhennettua vanhuuseläkettä;
 - 2) leski on tehnyt asiasta hakemuksen viiden vuoden kuluessa edunjättäjän kuolemasta tai silloin, kun leskeneläkettä vähennetään ensimmäisen kerran; ja
 - 3) mainitut ansiotulot ja niihin perustuvat etuudet sekä osatyökyvyttömyyseläke tai osittainen varhennettu vanhuuseläke, kun ansiotuloista otetaan huomioon 60 prosenttia, ovat yhteensä vähintään 25 prosenttia pienemmät kuin lesken 72 §:n mukaisesti määrätty eläke.
-

85 §

Eläkkeeseen oikeuttavat työansiot

Eläkkeen perusteena olevaan työansioon luetaan myös sellainen tulo, jossa työstä suoritettava vastike on sovittu osaksi tai kokonaan hyvitetäväksi:

- 1) yleisöltä saatavilla maksuilla tai lunastuksilla, jotka otetaan huomioon samansuuruisina kuin viimeksi toimitetussa verotuksessa, jos muuta luotettavaa selvitystä niiden määrästä ei esitetä;
- 2) vakuutuskassalaissa (1164/1992) tarkoitetun sairauskassan maksamalla päivärahalta, jota työntekijä saa laissa säädetyn tai työehto- tai muussa sopimuksessa sovitun palkan sijasta;
- 3) luontoisedulla, jotka otetaan huomioon työntekijän ennakkopidätyksessä määrätyn arvon mukaan, mutta enintään Verohallinnon vahvistamien perusteiden mukaan;
- 4) tuloverolain (1535/1992) 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettuna työpanokseen perustuvana osinkona.

Edellä 1 momentissa tarkoitettuna vastikkeena ei pidetä muun muassa:

4) tuloverolain (1535/1992) 66 §:n 3 momentissa tarkoitettua työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua tai sellaista palvelussuhteeseen perustuvaa suoritusta, joka määräytyy yhtiön osakkeen arvon muutoksen perusteella, ellei työsuhdeoptiolla merkittävän osakkeen sovittu merkintähinta olennaisesti alita osakkeen käypää arvoa työsuhdeoption antamishetkellä ja tällaista työsuhdeoptiota käytetä vuoden kuluessa työsuhdeoption antamisesta;

12) yhtiön osakkaan nostamaa voitto-osuutta tai osinkoa, ellei 2 momentin 4 kohdasta muuta johdu; tai

87 §

Eläkkeeseen oikeuttavat palkattomat ajat

Palkattoman ajan etuuksien perusteena ovat tulot katsotaan sen kalenterivuoden ansioksi, johon etuusaika kohdentuu. Etuuksien perusteena ovat tulot oikeuttavat eläkkeeseen seuraavasti:

- 1) 121 prosenttia äitiys-, erityisäitiys-, isyys- tai vanhempainrahan perusteena olevasta sairausvakuutuslain mukaisesta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle ja 21 prosenttia siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työnantajalle;
- 2) 55 prosenttia vuorotteluvapaalain mukaisen vuorottelukorvauksen perusteena olevasta ansiosta;
- 3) 75 prosenttia työttömyysturvalain mukaisen ansioon suhteutetun päivärahan perusteena olevasta ansiosta siltä osin kuin päivärahaa on saatu alimman vanhuuseläkeiän täyttämiskuukauden loppuun mennessä;
- 4) 65 prosenttia aikuiskoulutusetuuksista annetun lain mukaisen aikuiskoulutustuen perusteena olevasta ansiosta;

- 5) 55 prosenttia Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuuksista annetun lain mukaisen kuntoutusrahan perusteena olevasta vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle; ei kuitenkaan, jos kuntoutusraha on maksettu eläkkeen lisänä;
- 6) 62 prosenttia sairauspäivärahan, osasairauspäivärahan ja erityishoitorahan perusteena olevasta sairausvakuutuslaissa tarkoitettua vuositulosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, kuitenkin siten, että osasairauspäivärahan perusteena oleva tulo on puolet sairauspäivärahan perusteena olevasta vuositulosta;
- 7) 65 prosenttia tapaturma-, liikenne- tai sotilastapaturmavakuutusta koskevien säännösten mukaisen ansionmenetyskorvauksen perusteena olevasta työansioista siltä ajalta, jolta päiväraha on maksettu työntekijälle; ei kuitenkaan siltä osin kuin eläkettä karttuu samasta syystä 6 kohdan mukaisesti;
- 8) 65 prosenttia tartuntatautilain mukaisen tartuntatautipäivärahan perusteena olevasta palkasta siltä ajalta, jolta tartuntatautipäiväraha on maksettu työntekijälle;
- 9) 65 prosenttia työeläkelakien tai tapaturmavakuutuksen tai liikennevakuutuksen kuntoutusta koskevien säännösten perusteella myönnetyn ansionmenetyskorvauksen perusteena olevasta työansiosta siltä ajalta, jolta etuus on maksettu työntekijälle, ei kuitenkaan, jos kuntoutusraha on maksettu eläkkeen lisänä.

Etuuksien perusteena oleva 3 momentin 1, 5 ja 6 kohdassa tarkoitettu vuositulo otetaan huomioon vain, jos vuosituloon sisältyy vähintään työntekijän eläkelain 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn euromäärän verran palkkatuloa tai yrittäjätuloa. Etuuden perusteena olevana tulona pidetään 3 momentin 1 kohdassa tarkoitetuissa tilanteissa kuitenkin aina vähintään 523,62 euroa kuukaudessa. Jos 3 momentin 1 kohdassa tarkoitettu etuus on työhön paluun vuoksi maksettu vähimmäispäivärahan suuruisena, etuuden perusteena olevana tulona pidetään kuitenkin työntekijälle maksetun vähimmäispäivärahan määrää.

Etuuden perusteena olevan tulon perusteella ei kartu eläkettä siltä ajalta, jolta työntekijä on saanut työeläkelakien mukaista eläkettä. Osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen ja perhe-eläkkeen ajalta eläkettä karttuu kuitenkin myös etuuden perusteena olevan tulon perusteella.

88 §

Tulevan ajan eläkkeen perusteena olevat ansiot

Tulevan ajan ansiota määrättäessä otetaan huomioon:

- 1) äitiys-, erityisäitiys-, isyys- ja vanhempainrahan perusteena oleva tulo 87 §:n 3 momentin 1 kohdassa ja 4 momentissa tarkoitettun suuruisena; ja
- 2) muut 87 §:ssä tarkoitettujen palkattomalta ajalta saatujen etuuksien perusteena olevat tulot 100 prosentin suuruisena.

Tulevan ajan ansiota määrättäessä otetaan tulona huomioon 1047,22 euroa jokaiselta täydeltä kuukaudelta, jolta työntekijälle on tarkasteluaikana maksettu työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa tai työmarkkinatukea. Vastaavalla tavalla otetaan huomioon sairausvakuutuslain mukainen päiväraha, jos sen perusteena olevaan vuosituloon sisältyy työttömyysturvalain mukaista peruspäivärahaa, mutta ei työntekijän eläkelain 4 §:n 3 momentin 1 kohdassa säädetyn euromäärän verran palkka- tai yrittäjätuloa.

96 §

Eläkkeestä vähennettävät etuudet

Tämän lain mukaisesta eläkkeestä vähennetään työntekijän saama ensisijainen etuus ja perhe-eläkkeestä ensisijaista etuutta vastaava perhe-eläke tai korvaus. Ensisijaisia etuuksia ovat:

5) sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain perusteella myönnetty ansionmenetyskorvaus;

98 §

Ensisijaisen etuuden tai eläkkeen muutoksen vaikutus eläkkeen määrään

Ensisijaisen etuuden vähentämistä eläkkeestä tarkistetaan, jos eläkkeensaajalle myönnetään uusi ensisijainen etuus tai jos ensisijaisen etuuden tai tämän lain mukaisen eläkkeen määrä muuttuu muusta syystä kuin indeksitarkistuksen tai kertakorotuksen vuoksi. Eläkkeen määrä tarkistetaan myös, jos tämän lain mukaisesta eläkkeestä on vähennetty ensisijainen etuus ja eläkkeensaajalle myönnetään muu työeläke. Osatyökyvyttömyyseläkkeestä ei kuitenkaan vähennetä työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain tai sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain mukaista päivärahaa taikka liikennevakuutuslain tai potilasvahinkolain mukaista ansionmenetyskorvausta, jos se on myönnetty osatyökyvyttömyyseläkkeen aikana sattuneen vahinkotapahtuman tai liikennevahingon perusteella. Osittaisesta varhennetusta vanhuuseläkkeestä tai työkyvyttömyyseläkkeen ja työuraeläkkeen osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen määrää vastaavasta osasta ei myöskään vähennetä työtapaturma- ja ammattitautilain, maatalousyrittäjän työtapaturma- ja ammattitautilain, sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain, liikennevakuutuslain, liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annetun lain sekä potilasvahinkolain mukaista ansionmenetyskorvausta tai eläkettä, jos se on myönnetty osittaisen varhennetun vanhuuseläkkeen aikana sattuneen vahinkotapahtuman tai liikennevahingon perusteella, ennen kuin eläkkeensaaja on täyttänyt alimman vanhuuseläkeikänsä.

99 §

Takautuva oikeus korvaukseen vakuutuslaitokselta

Jos työkyvyttömyyseläke, perhe-eläke tai kuntoutusetuus myönnetään ajalle, jolta on maksettu rai-
deliikennevastuulain mukaista ansionmenetyskorvausta, maksetaan työntekijälle työkyvyttömyys-
eläkettä, perhe-eläkettä tai kuntoutusetuutta tältä ajalta vain rai-
deliikennevastuulain mukaisen
ansionmenetyskorvauksen määrän ylittävä osa.

106 §

Eläkkeen hakeminen

Työntekijän on haettava eläkettä Kevalta hakemuksella, jossa on Eläketurvakeskuksen vahvistama
tietosisältö. Jos Kevalla jo on eläkeasian ratkaisemiseksi tarvittavat tiedot, Keva voi ratkaista asian
myös työntekijän muunlaisen hakemuksen perusteella. Hakemukseen on liitettävä eläkeasian ratkai-
semiseksi tarvittava selvitys.

Tarkemmat säännökset eläkkeen hakemisesta annetaan valtioneuvoston asetuksella.

119 §

Neuvotteluvollisuus

Viimeisenä eläkelaitoksena toimivan Kevan on ennen päätöstään pyydettävä yksityisten alojen rat-
kaisevan eläkelaitoksen arvio työntekijän työkyvystä, jos:

- 1) Keva ratkaisee työntekijän oikeuden työkyvyttömyyseläkkeeseen julkisten alojen palvelussuh-
teen jatkuessa alkaneen työkyvyttömyyden perusteella 33 §:n 1 momentin 1 kohdan nojalla;
- 2) työntekijällä on eläketapahtumahetkellä yksityisten alojen työeläkelakien mukaan vakuutettu työ-
suhde rinnakkain julkisten alojen eläkelain mukaisen virka-tai työsuhteen kanssa; ja
- 3) työntekijällä on yksityisten alojen työeläkelakien mukaan vakuutettuja työansioita vähintään
12 566,70 euroa työntekijän eläkelain 76 §:ssä säädetyn tarkasteluajan kahden viimeisen kalenteri-
vuoden aikana.

Jos Keva ja yksityisten alojen eläkelaitos ovat tällöin eläkkeenhakijan työkyvyn arvioinnista eri
mieltä, ne ratkaisevat kumpikin omalta osaltaan eläkeasian erikseen.

120 §

*Keva viimeisenä eläkelaitoksena uutta eläkettä myönnettäessä tai myönnettäessä eläkettä ennakko-
päätöksen antamisen jälkeen*

Jos Keva on antanut ennakkopäätöksen oikeudesta osatyökyvyttömyyseläkkeeseen, työuraeläkkeeseen tai työeläkekuntoutukseen, Keva ratkaisee myös ennakkopäätökseen perustuvan eläkkeen ja hoitaa viimeisen eläkelaitoksen tehtävät.

139 §

Muutoksen hakeminen

Muutoksenhakua varten on työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunta ja vakuutusosoikeus. Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta ja sen jäsenistä säädetään työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetussa laissa (677/2005) ja vakuutusosoikeudesta tuomioistuinaissa (673/2016) ja oikeudenkäynnistä vakuutusosoikeudessa annetussa laissa (677/2016).

Kevan tai Eläketurvakeskuksen tämän lain nojalla antamaan päätökseen tyytymätön saa hakea siihen muutosta työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnalta siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa (/) säädetään.

Työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnan muutoksenhakuasiassa antamaan päätökseen saa hakea muutosta valittamalla vakuutusosoikeuteen siten kuin tässä laissa ja oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

150 §

Asian uudelleen ratkaiseminen takautuvasti myönnetyn ensisijaisen etuuden tai muun eläkkeen johdosta

Jos eläkkeensaajalle on päätöksen antamisen jälkeen takautuvasti myönnetty 96 ja 97 §:ssä tarkoitettu ensisijainen etuus tai eläke taikka 75 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettu eläke, Keva voi ilman päätöksen poistamista tai asianosaisen suostumusta ratkaista asian uudelleen.

151 §

Kevan oikeus saada tietoja asian ratkaisemiseksi ja lakisääteisten tehtävien toimeenpanemiseksi

Kevalla ja tämän lain mukaisella muutoksenhakuelimellä on oikeus salassapitosäännösten ja muiden tiedon saantia koskevien rajoitusten estämättä saada:

1) työnantajalta, lakisääteistä vakuutusta toimeenpanevalta vakuutus- ja eläkelaitokselta, raideliikennevastaustalain mukaiselta korvausvelvolliselta, viranomaiselta ja muulta taholta, johon viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999), jäljempänä julkisuuslaki, sovelletaan, tiedot, jotka ovat välttämättömiä käsiteltävänä olevan eläketurvan järjestämistä, eläke- tai etuusasian ratkaisemista varten, tai jotka muuten ovat välttämättömiä tässä laissa, EU:n sosiaaliturvan perusasetuksessa tai EU:n sosiaaliturvan täytäntöönpanoasetuksessa taikka sosiaaliturvasopimuksessa säädettyjen tehtävien toimeenpanossa;

2) edellä 1 kohdassa tarkoitettuja tehtäviä varten lääkäriltä ja muulta terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetussa laissa tarkoitettulta ammattihenkilöltä, potilaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (785/1992) 2 §:n 4 kohdassa tarkoitettulta terveydenhuollon toimintayksiköltä sekä kuntoutusta toimeenpanevalta taholta ja muulta terveydenhuollon toimintayksiköltä, sosiaalipalvelujen tuottajalta tai hoitolaitokselta:

a) lausunnot tai muut asiakirjat, jotka on laadittu työeläke- tai kuntoutusasia varten;

b) pyynnöstä tietopyyntöä edeltäneiltä kahdelta vuodelta sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahaa, kuntoutustukea, osakuntoutustukea, työkyvyttömyyseläkettä, osatyökyvyttömyyseläkettä, työuraeläkettä, työssä jatkamismahdollisuuksia tai ammatillista kuntoutusta varten laaditut B-lääkärintlausunnot sekä työkykyä koskevat laajat B-lääkärintlausunnot;

c) pyynnöstä muut edellä 1 kohdassa tarkoitettujen tehtävien toimeenpanemiseksi välttämättömät tiedot eläkkeenhakijan potilasasiakirjoista, kuntoutuksesta, terveydentilasta, hoidosta sekä työkyvystä, jollei hakija itse toimita edellä mainittuja tietoja.

157 a §

Kevan oikeus tietojen luovuttamiseen raideliikennevakuutuslain mukaiselle korvausvelvolliselle

Kevalla on oikeus sen lisäksi, mitä julkisuuslaissa säädetään, salassapitosäännösten ja muiden tiedonsaantia koskevien rajoitusten estämättä antaa raideliikennevakuutuslain mukaiselle korvausvelvolliselle sellaiset tämän lain toimeenpanoon perustuvat tiedot, jotka ovat välttämättömiä 99 §:n 2 ja 3 momentissa tarkoitettun takautumisoikeuden sisällön yksilöimiseksi.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mitä tässä laissa säädetään sotilastapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain (1521/2016) tai tapaturman ja palvelussairauden korvaamisesta kriisinhallintatehtävissä annetun lain (1522/2016) mukaisesta etuudesta tai korvauksesta, sovelletaan sotilastapaturmalain (1211/1990) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

Sellaiseen sairausvakuutuslain mukaiseen päivärahaetuuteen, johon ei sovelleta sairausvakuutuslain muuttamisesta annettua lakia 535/2019 lain voimaantulosäännöksen 1 momentin perusteella, ja sellaiseen Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaiseen kuntoutusrahaan, johon ei sovelleta Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta annettua lakia 536/2019 lain voimaantulosäännöksen perusteella, sovelletaan 85 ja 87 §:ää sellaisina kuin ne olivat tämän lain voimaan tullessa.

Mitä tässä laissa säädetään liikennevakuutuslain (460/2016) mukaisesta etuudesta tai korvauksesta, sovelletaan liikennevakuutuslain (279/1959) mukaiseen vastaavaan etuuteen.

6.

Laki**Eläketurvakeskuksesta annetun lain 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Eläketurvakeskuksesta annetun lain (397/2006) 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1435/2011, seuraavasti:

5 §

Vastuu Eläketurvakeskuksen kustannuksista

Eläkelaitosten katettava osuus Eläketurvakeskuksen kustannuksista jaetaan julkisten ja yksityisten eläkealojen kesken siinä suhteessa, millä osuudella Eläketurvakeskuksessa tuotetut palvelut kohdistuvat julkisille ja yksityisille eläkealoille. Julkisten alojen eläkelaitosten vastuulla oleva osuus jaetaan julkisten alojen vakuutettujen työansioden mukaisessa suhteessa, kuitenkin siten, että Kevan osalta kustannukset jaetaan Kevan, valtion, kirkon eläkerahaston ja Kansaneläkelaitoksen kesken niille työntekijän eläkelain 178 §:n 1 momentissa säädetyn rahoitusvastuun mukaisessa suhteessa. Yksityisten alojen eläkelaitosten vastuulla oleva osuus jaetaan yksityisten alojen vakuutettujen työansioden mukaisessa suhteessa, kuitenkin ottaen huomioon Merimieseläkekassalle ja Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle kohdistuvien palveluiden erityispiirteet.

Tämä laki tulee voimaan _____
 päivänä _____ kuuta 20 ____.

7.

Laki
työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan työeläkeasioiden muutoksenhakulautakunnasta annetun lain (677/2005) 3 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1333/2011, seuraavasti:

3 §

Puheenjohtajan ja jäsenten nimittäminen

Valtioneuvosto nimittää sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä päätoimisen puheenjohtajan tois-
taiseksi sekä määrää sosiaali- ja terveysministeriön esityksestä sivutoimiset varapuheenjohtajat ja
muut jäsenet viideksi vuodeksi kerrallaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

8.

Laki

sairausvakuutuslain 11 luvun 3 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sairausvakuutuslain (1224/2004) 11 luvun 3 §:n 2 momentti sekä 3 momentin 4, 5 ja 11 kohta sellaisina kuin ne ovat laissa 535/2019, sekä

lisätään 11 luvun 3 §:n 3 momenttiin, sellaisena kuin se on laissa 535/2019, uusi 12 kohta seuraavasti:

11 luku

Päivärahaetuuksien määrä

3 §

Palkkatulo

Palkkana pidetään ennakoperintälain (1118/1996) 13 §:ssä tarkoitettua ennakonpidätyksen alaista palkkaa, palkkiota ja korvausta, urheilijan palkkiota, rajoitetusti verovelvollisen tulon verottamisesta annetun lain (627/1978) 4 §:ssä tarkoitettua palkkaa ja mainitun lain 3 §:ssä tarkoitettua esiintyvän taiteilijan sekä urheilijan henkilökohtaista korvausta, tuloverolain (1535/1992) 77 §:ssä tarkoitettua ulkomaantyöskentelystä saatua ennakoperintälain 13 §:ssä tarkoitettua ennakonpidätyksen alaista palkkaa, vakuutuskassalaissa (1164/1992) tarkoitettua sairauskassan maksamaa täydennyspäivärahaa ja työsuhteessa saatua palvelurahoja. Palkkana pidetään myös sellaista työstä suoritettavaa vastiketta, joka on sovittu osaksi tai kokonaan hyvitetäväksi tuloverolain (1535/1992) 33 b §:n 3 momentissa tarkoitettuna työpanokseen perustuvana osinkona.

Palkkana ei kuitenkaan pidetä:

4) tuloverolain 66 §:n 3 momentissa tarkoitettua työsuhdeoption käyttämisestä syntyvää etua tai sellaista työsuhdeeseen perustuvaa suoritusta, joka määräytyy yhtiön osakkeen arvon muutoksen perusteella, ellei työsuhdeoptiolla merkittävän osakkeen sovittu merkintähinta olennaisesti alita osakkeen käypää arvoa työsuhdeoption antamishetkellä ja tällaista työsuhdeoptiota käytetä vuoden kuluessa työsuhdeoption antamisesta, tai kyse ole sellaisesta palkkiosta, jota 5 kohdan nojalla pidetään vastikkeena työstä;

5) palkkiota, joka annetaan työnantajayhtiön tai sen kanssa samaan konserniin tai muuhun vastaavaan taloudelliseen yhteenliittymään kuuluvan yhtiön viranomaisen valvonnan alaisella säännellyllä markkinalla tai viranomaisen valvonnan alaisessa monenkeskisessä kaupankäyntijärjestelmässä no-teerattuina osakkeina, sijoitustalletuksena tai muulla vastaavalla tavalla, taikka osakkeiden sijasta osin tai kokonaan rahana, jos tällaisen palkkiona saatavan edun arvo riippuu kyseisten osakkeiden

arvon kehityksestä palkkion lupaamisen ja antamisen välisenä aikana, jonka pituus on vähintään yksi vuosi;

11) eria, jotka maksetaan työntekijälle yhtiökokouksen päätöksen perusteella voitonjakona tai käteisenä voittopalkkiona edellyttäen, että käteinen voittopalkkio maksetaan koko henkilöstölle eikä sillä pyritä korvaamaan työehtosopimuksen tai työsopimuksen edellyttämää palkkausjärjestelmää ja että käteisen palkkion määräytymisperusteet ovat 10 kohdan ja henkilöstörahastolain 2 §:n 2 ja 3 kohdan mukaiset ja että yhtiön vapaan pääoman määrä on suurempi kuin yhtiökokouksessa päätettävän käteisen voittopalkkion ja osakkeenomistajille maksettavien osinkojen yhteismäärä;

12) yhtiön osakkaan nostamaa voitto-osuutta tai osinkoa, ellei 2 momentin 4 kohdasta muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
